

לקוטי תורה • פרשת מטות • מאמר 1

וידבר משה אל ראשי המטות וגו' איש כי...

ומשה דיבר אל ראשי המטות

המצוות, הנעשות באמצעות דברים גשמיים ונמוכים ששורשם גבוה מן הנשמה, ממשיכות את קדושתו של ה', המובדלת מכל העולמות; בכך מתבארת שרשרת המעלות שמנו חז"ל — פרישות, קדושה, ענוה ויראת חטא — וכן "זה הדבר" של משה והצורך לקשור נדר לדבר קדוש.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/likutei-torah/matos/1](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/matos/1)

הנקודה

המצוות, הנעשות באמצעות דברים גשמיים ונמוכים ששורשם גבוה מן הנשמה, ממשיכות את קדושתו של ה', המובדלת מכל העולמות; בכך מתבארת שרשרת המעלות שמנו חז"ל — פרישות, קדושה, ענוה ויראת חטא — וכן "זה הדבר" של משה והצורך לקשור נדר לדבר קדוש.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מדוע נדר צריך להיות קשור לדבר קדוש, ומדוע נאמרו דיני נדרים ל"ראשי המטות". התשובה נלמדת משרשרת המעלות שמנו חז"ל: פרישות מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי ענוה, וענוה מביאה לידי יראת חטא. קדושה פירושה הבדלה: העולמות מתקיימים רק מהארה של מלכות ה', ואילו עצמותו של ה' למעלה מהם. ובכל זאת, באמצעות המצוות מגיעה אלינו הקדושה הנעלמת הזאת. הלחם מקיים את האדם מפני שהדיבור האלוקי שבתוכו בא משורש גבוה יותר; כך גם הדברים הגשמיים של המצוות באים משורש גבוה יותר מן הנשמה, ובאמצעותם נמשך הרצון העליון אל העולמות ואל הנשמה כ"רעותא דליבא", אהבה שלמעלה מההנהגה. מכיוון שהנשמה מתקיימת רק באמצעות דברים נמוכים כאלה, הקדושה מביאה לידי ענוה, והענוה מאפשרת לאדם לחוש עד כמה רחוק מגיע חטא — וזוהי יראת חטא. משה, המנהיג שביטולו היה שלם, ממשיך זאת; נבואתו, "זה הדבר", באה למעלה מן הזמן. גם הנדר קושר דבר, בכוח הדיבור, לשורשו הגבוה והקדוש.

מבנה

1	נדרים ושרשרת המעלות	2-11
מדוע נדר צריך להיעשות "בדבר הנדור", מדוע נאמר לראשי המטות, ושרשרת המעלות של חז"ל מפרישות ועד יראת חטא.		
2	קדושה: מובדלת מן העולמות	6-31
נראה שיראת ה' קודמת לכול; התשובה מתחילה במילים "אשר קידשנו במצוותיו". העולמות מתקיימים מהארה של מלכות ה', ואילו עצמותו קדושה ונעלית מכל מחשבה.		
3	"לחמיי": המאכל ושורשו הגבוה	11-71
המאכל מקיים את האדם באמצעות הדיבור האלוקי שבתוכו, ויש לו יתרון עליו, מפני ששורשו, שנפל בשכירת הכלים, גבוה משורש האדם.		
4	המשכת הרצון העליון באמצעות מעשה	15-121
האור שממלא את העולמות, "דמות אדם", מקבל חיות מן הרצון העליון באמצעות מצוות גשמיות ודיבור של תורה, ולא באמצעות מחשבה; לכן מעשים טובים נעלים מחיי העולם הבא.		
5	רעותא דליבא ו"אשר קידשנו"	19-161
מעבר לאהבה שנוגדת מהתבוננות, התורה והמצוות מביאות לאהבה רבה, לרעותא דליבא — אהבה הנעלית מן הנשמה; ברכת המצוות נידונה מילה אחר מילה, ולאחר מכן מובא סיכום.		

22-20	ענוה ויראת חטא	6
הקדושה מביאה לידי ענוה, ביטול אמיתי כמו של משה; הענוה מביאה לתחושה עד כמה רחוק מגיע חטא, וזוהי יראת חטא; והכול נשען על פרישות, התשובה התחתונה.		
24-23	ראשי המטות	7
ה"ראשים" המטים את רגשותיו של האדם לאהבת ה' הם רעותא דליבא, הנמשכת באמצעות מנהיגותו וענוותו של משה.		
26-25	"זה הדבר"	8
נבואת משה באה מעצמותו של ה', למעלה מן הזמן; ובאמצעות רעותא דליבא נעשה לימוד התורה של האדם לדיבורו של ה' עצמו.		
27	נדרים: קשירת הדבר לשורשו הקדוש	9
פרישות נובעת מההכרה בשורשו הגבוה של הדבר שמוותרים עליו; הנדר קושר אותו לקרבן, וכוח הדיבור ממשיך בו קדושה.		

מושגים

קדושה קדושה	רעותא דליבא רעותא דליבא
הבדלה: עצמותו של ה', הנעלית מכל העולמות ושום מחשבה אינה יכולה להשיגה. באמצעות המצוות נמשכת קדושה זו עצמה אל העולמות ואל הנשמה.	אהבה רבה לה' שלמעלה מהבנה, "בכל מאדך", הבאה למעלה באמצעות התורה והמצוות.
מלכות מלכות	ענוה ענוה
מלכותו של ה'; הארה בלבד ממנה מעניקה קיום וחיות לכל העולמות. היא "לבוש" שה' מתלבש בו, ולא עצמותו.	לא לתפוס מקום כלל, ולהיות כאין לפני ה', כבאמרו של משה "ונחנו מה". היא נובעת מההכרה שהנשמה מתקיימת רק באמצעות דברים נמוכים.
מוצא פי ה' מוצא פי ה'	יראת חטא יראת חטא
הדיבור האלוקי המקיים כל נברא. "מוצא" פירושו גם מה שכבר יצא וגם המקור שממנו יצא.	יראה מן החיסרון והפגם שהחטא גורם למעלה, המגיעים עד שורש כל השורשים.
הרצון העליון רצון העליון	דבר הנדור דבר הנדור
רצונו האלוקי שלמעלה מכל העולמות, האור הסובב כל עלמין ומקור התורה והמצוות, בניגוד לרצון התחתון המתלבש בתוך העולמות.	דבר שהוקדש, כגון קרבן, שאליו צריך לקשור נדר; הקישור מחבר את הדבר האסור לשורשו הגבוה והקדוש.

קטע 1 • 11-2

נדרים ושרשרת המעלות

1 וידבר משה אל ראשי המטות^{1,2} וגוי איש כי ידור נדר³ וגוי. ואמרו בגמי [בגמרא] עד שידור בדבר הנדור⁴ כגון שיאמר הרי עלי בשר זה כעולה ושלמים⁵ או שיאמר קונם בשר זה עלי שהקונם הוא לשון קרבן.⁶

"וידבר משה אל ראשי המטות" וגוי; "איש כי ידור נדר" וגוי. ובגמרא אמרו: "עד שידור בדבר הנדור" — למשל, שיאמר: "בשר זה אסור עליי כעולה ושלמים", או שיאמר: "קונם בשר זה עליי", שכן "קונם" הוא לשון של קרבן.

המאמר פותח בפסוקים הראשונים של פרשת מטות (Numbers 30:2-3), שבהם משה מלמד את ראשי המטות את דיני הנדרים. הגמרא (Nedarim 13a) לומדת ממילים אלה שנדר חל רק כשהנדר משווה את הדבר למשהו שכבר הוקדש, למשל כשהוא אומר שבשר זה נחשב בעיניו כקרבן. "קונם", מונח נפוץ לנדר, הוא תחליף למילה "קרבן", ולכן גם הוא קושר את הדבר לקרבן.

2 ועל יסוד זה מוסד כל מסכת נדרים בפ"י דבר הנדור. ולהבין ענין זה למה צריך להתפס בדבר הנדור דוקא.

ועל יסוד זה מושתתת כל מסכת נדרים, בביאור המושג "דבר הנדור". ויש להבין עניין זה: מדוע צריך להתפס [את הנדר] דווקא בדבר הנדור?

אדמו"ר הזקן מציין שכל מסכת נדרים בנויה על הכלל של "דבר הנדור". הוא שואל מדוע נדר צריך להיות קשור דווקא לדבר שהוקדש, ולא לאסור את החפץ פשוט על ידי הצהרה שהוא אסור.

וגם להבין למה נאמרה פרשה זו אל ראשי המטות דוקא. הנה תנן באבות נדרים סייג לפרישות^{7,8}

וכן יש להבין מדוע נאמרה פרשה זו דווקא לראשי המטות. והנה שנינו באבות: "נדרים סייג לפרישות".

שאלה נוספת: מדוע נאמרה פרשת הנדרים דווקא ל"ראשי המטות"? לפתיחת התשובה מביא אדמו"ר הזקן את המשנה באבות (3:13), הקובעת שנדרים הם גדר המגן על הפרישות — הימנעות אפילו מדברים המותרים.

והנה אמרו פרישות מביאה לידי קדושה⁹ וקדושה מביאה לידי ענוה וענוה מביאה לידי יראת חטא.^{10,11}

והנה אמרו: "פרישות מביאה לידי קדושה, וקדושה מביאה לידי ענוה, וענוה מביאה לידי יראת חטא".

רצף זה מופיע במשנה בסוף סוטה (9:15), בסולם העלייה הרוחנית של רבי פנחס בן יאיר: פרישות מביאה לידי קדושה, קדושה לידי ענוה, וענוה לידי יראת חטא. המאמר יסביר שלב אחר שלב את המדרגות האלה, ובאמצעותן את עניינם של הנדרים.

קדושה: מובדלת מן העולמות

3 וצריך להבין למה יראת חטא באה אחר ענוה וקדושה כו' והלא כתיב ראשית חכמה יראת¹² ה' [הגם שנתבאר במ"א ע"פ וידבר דעשרת הדברות¹³ בענין אם אין חכמה אין יראה¹⁴ אם אין יראה אין חכמה.¹⁵

וצריך להבין מדוע יראת חטא באה אחרי ענוה וקדושה וכו'. והרי נאמר: "ראשית חכמה יראת ה'?" [אף שבמקום אחר נתבאר, על הפסוק "וידבר" שבעשרת הדיברות, בעניין מאמר המשנה: "אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה",

אם יראת חטא מופיעה רק סמוך לראש הסולם, אחרי קדושה וענוה, כיצד הדבר מתיישב עם הפסוק בתהילים קי"א, י', המכנה את יראת ה' ראשית חכמה? בסוגריים מזכיר אדמו"ר הזקן שדן במקום אחר במשנה "אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה" (אבות ג, יז), במאמר על עשרת הדיברות.

דיש ב' בחי' יראה. אך אין די בזה לתרץ הא דיראת חטא בא דוקא אחר ענוה וקדושה כו'.

שיש שתי בחינות של יראה. אך אין בכך די כדי ליישב מדוע יראת חטא באה דווקא אחרי ענוה וקדושה וכו'.

התשובה שניתנה שם הייתה שיש שתי בחינות של יראה: האחת היא ראשית החכמה, והאחרת, הנעלית ממנה, באה דווקא בעקבות החכמה. אדמו"ר הזקן אומר שאין בכך עדיין כדי להסביר מדוע יראת חטא בפרט צריכה לבוא אחרי ענוה וקדושה.

אך הענין דעיקר הקדושה הוא כמאמר אשר קדשנו במצותיו¹⁶ שהמצות הן העיקר והתכלית כמ"ש סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם¹⁷ וע"י המצות הוא אשר קדשנו.

אך העניין הוא שעיקר הקדושה הוא כמאמר: "אשר קדשנו במצוותיו". המצוות הן העיקר והתכלית, כמו שנאמר: "סוף דבר, הכול נשמע: את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם". ובאמצעות המצוות הוא מקדש אותנו.

התשובה מתחילה מהברכה שאומרים על מצווה: "אשר קדשנו במצוותיו" — הקדושה העיקרית באה באמצעות המצוות. ספר קהלת מסיים שכל האדם הוא לירא את ה' ולשמור את מצוותיו; לכן המצוות הן העיקר והתכלית, והן האמצעי שבאמצעותו ה' מקדש אותנו.

4 וביאור ענין זה כי הנה קדוש פי' מובדל¹⁸ וכו' ומהו קדושת המצות זה נרמז בנוסח הברכה בא"י [ברוך

אתה ה'] אמ"ה [אלקינו מלך העולם] פי'

והביאור בעניין זה: "קדוש" פירושו מובדל וכו'. ומהי קדושת המצוות? הדבר נרמז בנוסח הברכה: "ברוך אתה הוי' אלקינו מלך העולם". כלומר:

"קדוש" פירושו מובדל, כפי שרש"י מסביר על הפסוק "קדושים תהיו" (ויקרא יט, ב), בהתאם להערת קה"ת. כדי להבין כיצד המצוות מקדשות את האדם, פונה אדמו"ר הזקן למילים הפותחות כל ברכה: "ברוך אתה הוי' אלקינו מלך העולם".

כי מלך העולם הוא ע"ד מלכותך מלכות¹⁹ כל עולמים שחיות כל העולמות עליונים ותחתונים והתהוותם מאין ליש הוא ע"י מחשבה הקדומה שעלה ברצונו ית' אנא אמלוך כו'. משא"כ קודם שנברא העולם היה הוא ושמו בלבד.^{20, 21}

"מלך העולם" הוא על דרך "מלכותך מלכות כל עולמים": החיות של כל העולמות, העליונים והתחתונים, והתהוותם מאין ליש, הן באמצעות המחשבה הקדומה שעלתה ברצונו ית': "אנא אמלוך" וכו'. לעומת זאת, קודם שנברא העולם, הוא ושמו בלבד.

ה' נקרא "מלך העולם" משום שמלכותו משתרעת על כל העולמות (תהלים קמה, יג): העולמות קיימים וחיים רק בזכות המחשבה הקדומה שברצונו, "אנא אמלוך" — רצונו להיות מלך. לפני הבריאה היו רק "הוא ושמו בלבד", כפי שנאמר בפרקי דרבי אליעזר; לכן המלכות והעולמות שייכים לבחינה אחת באלקות, ולא לעצמות.

5 והנה כתיב אני ה' לא שנית²² שגם אחר שנברא העולם אין לפניו שום שינוי ח"ו [חס ושלום] אלא אתה הוא קודם²³ שנברא העולם ואתה הוא לאחר כו'.

והנה כתוב: "אני הוי' לא שנית" — שגם לאחר שנברא העולם אין לפניו שום שינוי, חס ושלום; אלא "אתה הוא קודם שנברא העולם ואתה הוא לאחר" וכו'.

במלאכי ג, ו נאמר שה' אינו משתנה: בריאת העולם לא חוללה בו שום שינוי. גם בנוסח התפילה נאמר: "אתה הוא קודם שנברא העולם, ואתה הוא לאחר".

וכמ"ש אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין²⁴ אלקים (בישעיה ס"י מ"ד ו'), פ"י אני ראשון קודם שנברא העולם ואני אחרון לאחר שיכלו ימות המשיח וחיי העוה"ב [העולם הבא] שאז יהיה²⁵ הוא ושמו בלבד כמו שהיה קודם שנברא העולם.

וכמו שכתוב: "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים" (ישעיה, פרק 44:6). כלומר: "אני ראשון" — קודם שנברא העולם; "ואני אחרון" — לאחר שיסתיימו ימות המשיח וחיי העולם הבא, שאז יהיה הוא ושמו בלבד, כפי שהיה קודם שנברא העולם.

את ישעיהו 44:6 קוראים כאן כאמירה על הזמן: "ראשון" הוא קודם הבריאה; "אחרון" הוא לאחר שיבואו לסיימו ימות המשיח והעולם הבא, ואז שוב יהיו רק הוא ושמו.

וגם מבלעדי פ"י באמצעות בין מה שהיה ובין מה שיהיה דהיינו מה שהוא בבחי' הוה בעת זמן בריאת העולם וחיותו וקיומו מששת ימי בראשית שית אלפי שני²⁶ כו'.

וגם "מבלעדי" פירושו "באמצע", בין מה שהיה ובין מה שיהיה — כלומר, מה שהוא בבחינת הוה בעת ובתקופה של בריאת העולם, חיותו וקיומו, מששת ימי בראשית ועד "שית אלפי שני" וכו',

את המילה "מבלעדי", שמשמעותה בדרך כלל "מלבד", דורשים כאן במשמעות "באמצע": כל פרק הזמן שבין "ראשון" ל"אחרון", קיומו הנוכחי של העולם מששת ימי בראשית ועד "שית אלפי שני" (ראש השנה 31a). הפסקה הבאה משלימה את הרעיון: גם בפרק זמן זה "אין אלקים" — אין הסתר אמיתי בפני ה'.

6 וימות המשיח ותחיה"מ [ותחיית המתים] הכל לפניו ית' כאלו הוא ושמו בלבד ואין אלקים והסתר כו' וכמאמר ומבלעדיך אין לנו מלך אלא אתה²⁷ שאין זה אלא בבחי' מלך שמלך הוא העולם

ובימות המשיח ובתחיית המתים — הכול יהיה לפניו יתברך כאילו יש רק הוא ושמו, ואין אלקים ואין הסתר וכו'. וכמאמר: "ומבלעדיך אין לנו מלך אלא אתה", כי זהו רק בבחינת "מלך", שהרי "מלך" הוא העולם,

גם ימות המשיח ותחיית המתים שייכים לתקופה שבה, לפני ה', יש רק הוא ושמו; "אין אלקים" פירושו שאין הסתר, שכן אלקים הוא שם המבטא הסתר. דברי תפילת נשמת, "מבלעדיך אין לנו מלך", מלמדים שהעולם קיים רק במסגרת בחינת המלכות של ה', משום שהעולם הוא מלכותו.

ואין העולם דבר נפרד חוץ ממנו ח"ו [חס ושלום] ומלכותך מלכות²⁸ כל עולמים שמתפשט למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית ולארבע סטרין מלך מלך וימלוך ואינו

ואין העולם דבר נפרד מחוץ לו, חס ושלום. ו"מלכותך מלכות כל עולמים", המתפשטת למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית ולארבע רוחות העולם — "מלך, מלך וימלוך" — והיא אינה אלא

מכיוון שהעולם הוא מלכותו, הוא אינו דבר נפרד מחוץ לו. מלכותו (תהילים קמה:יג) מתפשטת בלי גבול למעלה ולמטה ולכל ארבע רוחות העולם, כפי שנאמר בתפילה: "מלך, מלך וימלוך".

אלא זיו והארה ממדת מלכותו ית' המתפשט ומתלבש בעולמות עליונים ותחתונים להוות אותם מאין ליש ולהחיותם ולקיימם.

זיו והארה ממידת מלכותו יתברך, המתפשטת ומתלבשת בעולמות העליונים והתחתונים כדי להוות אותם מאין ליש, להחיותם ולקיימם.

אולם כל המלכות הזאת אינה אלא זיו והארה ממידת המלכות של ה'. הארה זו נכנסת בעולמות העליונים והתחתונים, בוראת אותם מאין ליש, מחיה אותם ומקיימת אותם.

(ועיין מענין אני ראשון^{31, 30, 29} כו' ברבות וישלח פי' פ"א) (ד"צ ע"ד) מהו אמת³² כו' וכ"ה כפי דברים (דרפ"ו ב')

(ועיינו בעניין "אני ראשון" כו' ב[מדרש] רבה, וישלח, פרשה פא) (דף צ ע"ד): "מהי אמת?" וכו'. וכך הוא גם בפרשת דברים (דף רפז ע"ב),

כאן מתחילה סוגריים ארוכה של מקורות על "אני ראשון ואני אחרון". בראשית רבה (פא:ב) מלמדת שהמילה "אמת" מורכבת מהאות הראשונה באלף-בית, א', מהאות האמצעית, מ', ומהאות האחרונה, ת', ובכך רומזת ל"אני ראשון ואני אחרון". אדמו"ר הזקן מציין שבמדרש על דברים מופיעה אותה דרשה.

ובשה"ש [ובשיר השירים]³³ ע"פ לסוסתי ברכבי (ד"י [די יסודות] ע"ג) ועמ"ש בפי ואמת הי לעולם כד"ה ביום השמיני עצרת^{34, 35} ובביאור ע"פ אלה מסעי.³⁶

ובשיר השירים [רבה], על הפסוק "לסוסתי ברכבי" (דף י ע"ג). ועיינו במה שנכתב על פירוש "ואמת הוי" לעולם" במאמר המתחיל "ביום השמיני עצרת", ובביאור על הפסוק "אלה מסעי".

אותה דרשה מופיעה גם בשיר השירים רבה, על הפסוק "לסוסתי ברכבי" (שיר השירים א:ט). אדמו"ר הזקן מפנה גם לביאור "ואמת הוי" לעולם" (תהילים קיז:ב) במאמר לשמיני עצרת, ולביאור על הפסוק "אלה מסעי" בפרשת מסעי.

עוד מענין אני ראשון כוי ברבות תולדות³⁷ (פס"נ ס"ט ד'). פי בא ר"פ ט"ו ע"פ ראשון הוא לכם^{38, 39} (דקכ"ט ע"ג [עמוד ג]).

מקורות נוספים לעניין "אני ראשון" וכו': ב[מדרש] רבה, תולדות (פרשה סג, דף סט ע"ד); פרשת בא, תחילת פרשה טו, על הפסוק "ראשון הוא לכם" (דף קכט ע"ג);

מקורות נוספים ל"אני ראשון": בראשית רבה (סג:ח), בעניין לידתו של עשו, שבה אומר ה': "לכם אני נגלה תחילה" ומביא את הפסוק "אני ראשון"; ושמות רבה (טו:א), הדורשת את "ראשון הוא לכם" (שמות יב:ב) כרמז לה', הנקרא "ראשון".

קדושים (ס"פ כ"ד). זח"ב [זהר חלק ב'] תרומה (קנ"ח סע"א [סוף עמוד א]) ס"פ מצורע (דנ"ו א') ת"ז [תיקוני זהר] תקון ה' (דט"ז ע"א)

קדושים (סוף פרשה כד); וזהר חלק ב, תרומה (דף קנח ע"א); סוף פרשת מצורע (דף נו ע"א); תיקוני זהר, תיקון ה' (דף טז ע"א);

פרשה כד בויקרא רבה, על קדושים, מסתיימת בפסוק "אני ראשון ואני אחרון". לאחר מכן מובאים מקורות בזהר ובתיקוני זהר, שלפי הערת קה"ת העתיק הצמח צדק לתוך אור התורה.

סוף תקון י"ט (דמ"א ע"ב) תקון ס"ט (דק"ח)⁴⁰ ועמשי"ל [ועיינו מה שכתוב לעיל] בביאור ע"פ אני דפי ציצית⁴¹ וזהו הי מלך גאות לבש⁴² שאינו

סוף תיקון יט (דף מא ע"ב); תיקון סט (דף קח). ועיינו במה שנכתב לעיל בביאור על "אני" בפרשת ציצית. וזהו [פירוש] "הוי מלך גאות לבש": שאין זה אלא

לאחר הפניות נוספות לתיקוני זהר והפניה לביאור הקודם על המילה "אני" בפרשת ציצית (לקוטי תורה, שלח), חוזר הדיון העיקרי. הפסוק "הוי מלך גאות לבש" (תהילים צג:א) מלמד שהמלכות היא דבר שה' לובש, כמו לבוש, ואינה עצמותו.

אלא בבחי' לבוש ועמ"ש מזה בד"ה יונתי בחגוי, ^{43, 44} ונקי זיו השכינה ⁴⁵ פי' מה ששוכן ומתלבש בעולמות עליונים ותחתונים להיות ממכ"ע [ממלא כל עלמין] אין זה

אלא בבחינת לבוש. וראו מה שנכתב על כך במאמר הפותח במילים "יונתי בחגוי". והוא נקרא "זיו השכינה", כלומר, מה ששוכן ומתלבש בעולמות העליונים והתחתונים, כדי להיות ממלא כל עלמין — אין זה אלא

מלכות היא לבוש, כפי שמוסבר במאמר "יונתי בחגוי הסלע" (לקוטי תורה, שיר השירים). הארה זו נקראת "זיו השכינה", שם הקשור למילה שוכן: זהו האור השוכן בעולמות וממלא אותם, והוא נקרא ממלא כל עלמין.

אלא ע"י זיו והארה בלבד וזיו זה והארה זו נמשכה ממדת מלכותו ית' ⁴⁶ ממחשבת אנא אמלוך, באמצעות זיו והארה בלבד. זיו והארה אלה נמשכים ממדת מלכותו ית', מן המחשבה "אנא אמלוך" — אני אמלוך.

האור הממלא את העולמות הוא רק הארה, ולא עצמותו של ה'. הוא נובע ממדת מלכותו, מן המחשבה הקדומה "אנא אמלוך" — רצונו להיות מלך על העולמות.

אבל בו בעצמו ובכבודו ית' לית מחשבה תפיסא ביה כלל ^{47, 48} סתימא דכל סתימין ⁴⁹ ועליו נאמר ישתחשך סתרו ⁵⁰ שאין העולמות עליונים ותחתונים יכולים לקבל זיו והארה ממנו ית' מעצמותו ומהותו ממש כביכול

אבל בעצמותו ובכבודו ית', "אין מחשבה תפיסה בו כלל"; הוא "סתימא דכל סתימין", ועליו נאמר "ישתחשך סתרו": העולמות העליונים והתחתונים אינם יכולים לקבל ממנו ית' זיו והארה מעצמותו ומהותו ממש, כביכול,

עצמותו של ה' היא למעלה מכל מחשבה, כפי שנאמר בתפילת אליהו בתיקוני זוהר: "לית מחשבה תפיסא בך כלל", וכפי שמבטא הכינוי "סתימא דכל סתימין". הפסוק בתהילים י"ח, י"ב, "ישתחשך סתרו", מתאר זאת: העולמות אינם יכולים לקבל שום אור מעצמותו ממש.

כי הוא קדוש ⁵¹ ומובדל ⁵² כו' ולא נערוך אליו קדושתו ⁵³ ואין ערוך לך ⁵⁴ כו' [ועמ"ש מזה בפ' וארא ע"פ

כי הוא קדוש ומובדל וכו', ואין אנו יכולים להשוות את קדושתו אליו, ו"אין ערוך לך" וכו'. [וראו מה שנכתב על כך בפרשת וארא, על הפסוק

כך יש להבין את המילה "קדוש": עצמותו של ה' מובדלת מכל העולמות. שני נוסחים בתפילה מבטאים זאת: כפיוט "יגדל" נאמר "ולא נערוך אליו קדושתו", ובברכת השבת בבוקר נאמר "אין ערוך לך".

לכן אמור לבני ישראל⁵⁵ וגוי ובפי בשלח ע"פ אז ישיר משה⁵⁶ מענין פי ולא נערוך אליו קדושתו]:^{57, 58, 59}

"לכן אמור לבני ישראל" וכי, ובפרשת בשלח, על הפסוק "אז ישיר משה", בעניין פירוש "ולא נערוך אליו קדושתו".

הסוגריים המרובעים מפנים לשני מאמרים בתורה אור: על הפסוק "לכן אמור לבני ישראל" (וארא), ועל הפסוק "אז ישיר משה" (בשלח). כפי שמוכח בהערת קה"ת, המאמר האחרון מסביר שאפילו את קדושתו, שהיא מובדלת, "לא נערוך אליו" — אין להשוות אליו, משום שהוא כלל אינו בגדר העולמות.

קטע 3 • 71-11

"לחמיי": המאכל ושורשו הגבוה

7 ב אך עכ"ז [עם כל זה] אל ה' ויאר לנו⁶⁰ הארה רבה ועצומה מקדושה עליונה הזאת הנפלאה והנעלמה ע"י המצות שנתן לנו כי

2. ואף על פי כן, "הוי" הוא אלקים, והוא האיר לנו: הארה גדולה ועצומה מקדושה עליונה זו, הנפלאה והנסתרת, באמצעות המצוות שנתן לנו. שכן

כאן מתחיל החלק השני. אף שקדושתו של ה' נבדלת מכל העולמות, נאמר בתהילים קי"ח, כ"ז: "הוי" הוא אלקים, והוא האיר לנו: באמצעות המצוות שנתן לנו מגיעה אלינו הארה גדולה מאותה קדושה נסתרת.

הנה בתורה ומצות נאמר לכו לחמו בלחמי⁶¹ והנה לחמו פי לפי שהתורה היא לחם ומזון לנפש

על התורה והמצוות נאמר: "בואו, אכלו מלחמי". והביטוי "אכלו" מוסבר בכך שהתורה היא לחם ומזון לנפש,

התורה והמצוות מתוארות במשלי ט', ה' כהזמנתה של החכמה: "בואו, אכלו מלחמי". קל להבין מדוע התורה נקראת לחם: היא מזינה את הנפש.

כמו הלחם הגשמי שהוא מזון לגוף כו'. אבל מ"מ לחמי צריך ביאור וכי לאכילה ושתיה כו'.

כשם שלחם גשמי הוא מזון לגוף כו'. אך בכל זאת, הביטוי "לחמי" טעון הסבר: האם מדובר, כביכול, באכילה ובשתייה וכי?

כשם שלחם מזין את הגוף, התורה מזינה את הנפש. אך מדוע נאמר "לחמי", כאילו הלחם הוא לחמו של ה'? ה' אינו אוכל ושתה, ולכן יש להסביר את הביטוי.

8 וביאור הדבר הוא ע"ד מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] רעייתי פרנסתי^{62, 63}. ישראל מפרנסין⁶⁴ כו', ועמ"ש מזה בד"ה יונתי הנ"ל.

והביאור הוא על פי דברי חז"ל: "רעייתי" פירושו "פרנסתי"; ישראל מפרנסים וכו'. ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "יונתי", שהוזכר לעיל.

המדרש (שיר השירים רבה על א, ט) דורש את המילה "רעייתי" כאילו מקורה בלשון רועה ומפרנס: ישראל הם המפרנסים של ה', והם "מאכילים" אותו באמצעות הקרבנות התמידיים. גם בזוהר נאמר שישאל מפרנסים את אביהם שבשמים; זהו המובן שבו המצוות הן "לחמי".

והענין כי הנה המאכל שהוא דצ"ח [דומם צומח חי] מחיה את האדם שהוא מדבר שהוא במדרגה יותר גבוה מהמאכל ואיך מחיה אותו המאכל,

והענין הוא כך: המאכל, שמקורו בדומם, בצומח וכחי, מחיה את האדם, שהוא ממין המדבר ונמצא בדרגה גבוהה יותר מן המאכל. כיצד אפוא המאכל מחיה אותו?

כדי להסביר כיצד אפשר "לפרנס" את ה', אדמו"ר הזקן פותח בהתבוננות באכילה רגילה. מקורו של המאכל בממלכות הדומם, הצומח והחי, ואילו האדם שייך לממלכת המדבר, שהיא הגבוהה ביותר. כיצד יכול אפוא דבר נמוך ממנו להחיות אותו?

אך ע"ז נאמר כי על כל מוצא פי⁶⁵ ה' יחיה האדם שמוצא פי ה' הוא החיות של המאכל והם העשרה מאמרות שבהם⁶⁶ נברא העולם⁶⁷ שבמאמר

אלא על כך נאמר: "כי על כל מוצא פי הוי יחיה האדם". "מוצא פי הוי" הוא החיות של המאכל, והם עשרת המאמרות שבהם נברא העולם — שהרי במאמר

דברים ח, ג עונה על כך: האדם אינו חי מן הלחם עצמו, אלא מ"מוצא פי הוי" — מן הדיבור היוצר של ה' שכתוך המאכל. דיבור זה הוא אחד מעשרת המאמרות שבהם נברא העולם (אבות ה, א).

תדשא הארץ נברא הצומח ובמאמר תוצא הארץ⁶⁸ נפש חיה⁶⁹ נבראו הבע"ח [הבעלי חיים] וכח וחיות המאמר ההוא תמיד מלוכש בו להחיותו ולקיימו והוא הוא המחיה את האדם. אך הרי גם האדם נברא במאמר נעשה אדם.^{70, 71}

"תדשא הארץ" נבראו הצמחים, ובמאמר "תוצא הארץ נפש חיה" נבראו בעלי החיים; כוחו וחיותו של אותו מאמר מלוכשים בו תמיד, כדי להחיותו ולקיימו, והוא הוא המחיה את האדם. אלא שגם האדם נברא במאמר: "נעשה אדם".

כל סוג של מאכל נברא באמצעות מאמר משלו בבראשית א, והמאמר נשאר מלוכש בו בכל רגע ומקיים אותו; הדיבור האלוקי הזה הוא שמזין בפועל את האדם שאוכל אותו. אולם כאן עולה שאלה חדשה: גם האדם נברא באמצעות מאמר — "נעשה אדם".

9 ויש בו גי' מוצא פי ה' ולמה צריך להמאכל שיחיה אותו. אבל הענין כי הנה כתיב אחור וקדם צרתני^{72,73} אחור למעשה בראשית⁷⁴ וכי שהאדם באמת הוא אחרון במעשה בראשית בזמן

וגם בו יש "מוצא פי ה'"; מדוע, אם כן, הוא זקוק למזון שיחיה אותו? הענין הוא כך: נאמר "אחור וקדם צרתני" — "אחור" [אחרון] במעשה בראשית וכי. ואכן, האדם הוא האחרון במעשה בראשית מבחינת הזמן,

אם יש באדם דיבור אלוקי משלו, מדוע הוא זקוק למזון? התשובה נפתחת בפסוק מתהילים קל"ט, ה': "אחור וקדם צרתני", שהגמרא (עירובין יח, א) דורשת ממנו שהאדם היה האחרון במעשה בראשית. האדם אכן נברא אחרון, ביום השישי.

וגם במעלה מצד גופו ונפשו הבהמית כמאמר יתוש קדמך^{75,76} שכל הדברים דצי"ח [דומם צומח חי] אע"פ [אף על פי] שירדו מטה מטה מאד בעשייה גשמיות להיות יש ודבר גשמי מ"מ אינם דבר נפרד לגמרי

וגם מבחינת מעלתו, מצד גופו ונפשו הבהמית, כדברי המאמר: "יתוש קדמך". כל הדברים הדוממים, הצומחים והחיים, אף שירדו נמוך מאוד, עד לעולם העשייה הגשמי, ונעשו יש ודבר גשמי, מכל מקום אינם דבר נפרד לחלוטין,

האדם הוא "אחרון" גם במעלה, בכל הנוגע לגופו ולנפשו הבהמית, כפי שאומרים חז"ל: "יתוש קדמך" (ויקרא רבה יד, א; סנהדרין לח, א). הדוממים, הצומחים ובעלי החיים, אף שירדו למציאות גשמית, אינם נעשים נפרדים לחלוטין מה'.

כמו האדם שיכול להיות נפרד לגמרי חי' [חס ושלום] ועובר⁷⁷ על רצונו ית' ⁷⁸ למרות עיני כבודו⁷⁹ ועיני כס' ש"ב [של בינונים] פכ"ד, רק מצד עילוי נשמתו ונפשו האלקית לבדה הוא קדם במעלה יתירה על כל הנבראים

כמו האדם, שיכול להיות נפרד לחלוטין, חס ושלום, ולעבור על רצונו יתברך, למרות עיני כבודו — ועיניו בספר של בינונים [התניא], פרק כ"ד. אלא שמצד מעלתה של נשמתו ונפשו האלקית כלכד הוא "קדם", ונעלה במעלה עליונה מכל הנבראים.

לעומתם, האדם יכול להיעשות נפרד לחלוטין, חס ושלום, כשעובר על רצון ה', כפי שמוסבר בתניא, פרק כ"ד. רק נפשו האלקית היא שמציבה אותו "קדם", ראשון במעלה על כל נברא.

וגם מצד גופו ונפשו החיונית יש לו מעלה יתירה על הדצי"ח [הדומם צומח חי] ברוח חיים שבו שהיא נפש המדברת והמשכלת והמאמרות סדרן ממטה למעלה מתחלה תדשא הארץ⁸⁰

וגם מצד גופו ונפשו החיונית יש לו יתרון על הדומם, הצומח והחי, בזכות רוח החיים שבו, שהיא הנפש המדברת והמשכלת. סדר המאמרות עולה מלמטה למעלה: תחילה "תדשא הארץ",

גם לגופו ולנפשו החיונית יש יתרון על המדרגות הנמוכות, בזכות הנפש המדברת והחושבת שבו. סדר הבריאה בבראשית פרק א' עולה מלמטה למעלה, ומתחיל בצמחים.

שהוא להיות הצומח ואח"כ ישרצו המים⁸¹ דגים שאינן בכלל בשר ואח"כ תוצא הארץ נפש חיה ובהמה⁸² ואח"כ נעשה אדם.⁸³

כלומר, שתצמח הצמחייה; לאחר מכן ישרצו המים — הדגים, שאינם בכלל בשר; אחר כך תוצא הארץ נפש חיה, וכן הבהמות; ולבסוף נעשה אדם.

לאחר הצמחים באו הדגים, שהאדמו"ר הזקן מציין שאינם בכלל "בשר", אחריהם בעלי החיים שביבשה, ולבסוף האדם. מקומו של האדם בסוף הסדר העולה הזה מתאים לכך שהוא "אחור", אחרון, כמעשה בראשית.

10 והנה כל זה הוא בבחי' ירידת המדרגות והתהוות השתלשלותם מאין ליש, אבל במקורם ושרשם למעלה מעלה מסדר ההשתלשלות

ובכן, כל זה מתייחס לירידת המדרגות ולהתהוותה של השתלשלותן מאין ליש. אולם במקורן ובשרשן, למעלה הרבה מסדר ההשתלשלות,

כל זה מתאר את סדר הבריאה כפי שהוא יורד, שלב אחר שלב, מאין ליש. בשרש הדברים, למעלה הרבה משרשרת הירידה הזאת, הסדר מתהפך.

הנה הוא להיפך שבחי' נפש אלקית שבאדם הוא⁸⁴ בחינת אחור לגבי מקור וחיות הגוף ונפש הבהמית שנלקחו ממדרגות עליונות וגבוהות מאד

הדבר הפוך: בחינת נפש האלקית שבאדם היא בחינת "אחור" ביחס למקור ולחיות של הגוף ושל נפש הבהמית, שנלקחו ממדרגות נעלות וגבוהות מאד,

בשרש הדברים, נפש האלקית היא בבחינת "אחור", כלומר נמוכה יותר, ביחס למקורם של הגוף ושל נפש הבהמית, שבאים ממדרגות גבוהות מאד. לכן דברי המזמור, "אחור וקדם", נכונים בשני הכיוונים.

אלא שנפלו בשבירת הכלים כנודע ושם הוא חיות הדצ"ח [הדומם צומח חי] גבוה ונעלה במעלה יתירה
אלא שנפלו למטה יותר בחיות מצומצם מאד

אלא שהם נפלו בשבירת הכלים, כידוע. שם נמצאת החיות של הדומם, הצומח והחי, גבוהה ונעלית במעלה יתרה, אלא שהיא נפלה למטה יותר, לחיות מצומצמת מאד,

אותן מדרגות גבוהות מאוד נפלו ב"שבירת הכלים" — התיאור הקבלי של האופן שבו הכלים של עולם התוהו הקדום לא יכלו להכיל את האורות הגדולים שבו, נשברו ונפלו למציאות נמוכה יותר. גם מקורם של הדומם, הצומח והחי נעלה מאד, אלא שהם נפלו למטה, לסוג של חיות מצומצמת מאד.

כמו דומם וצומח כו' וכמשל מנפילת החומה שעליון שבה נופל למטה יותר בריחוק מקום יותר כנודע.

כמו הדומם והצומח וכו'; והרי זה כמשל נפילת חומה, שהחלק העליון שבה נופל למטה, למרחק גדול יותר, כידוע.

לכן דווקא במדרגות הנמוכות ביותר, כגון אבנים וצמחים, החיות מצומצמת ביותר. כשחומה קורסת, האבנים שכראשה נופלות למרחק הגדול ביותר: ככל שמקורו של הדבר גבוה יותר, כך נפילתו נמוכה יותר.

11 ולפיכך המאכל שהוא מדציח [מדומם צומח חי] מחיה את האדם ויש לו יתרון מעלה על האדם שהאדם צריך להמאכל למלאות די מחסורו אשר יחסר לו⁸⁵ מבלעדי הלחם והמאכל משא"כ המאכל אין צריך להאדם.

לכן המזון, שמקורו בדומם, בצומח ובחי, מחיה את האדם ויש לו יתרון על האדם: האדם זקוק למזון כדי לספק את "די מחסורו אשר יחסר לו", שהרי בלי לחם ומזון הוא חסר; ואילו המזון אינו זקוק לאדם.

מכיוון שמקורו של המזון נעלה ממקורו של האדם, יש לו יתרון עליו: האדם תלוי במזון כדי להשלים את מה שחסר לו (כלשון דברים טו, ח), ואילו המזון אינו תלוי באדם.

וזהו כי על כל מוצא פי ה' כי מוצא יש לו ב' פירושים מוצא מה שכבר יצא מפי ה' התפשטות החיות מרוח פיו בעשרה מאמרות שנברא העולם ומוצא לשון מקור וחיי החיים

וזהו [פירוש] "כי על כל מוצא פי הוי": למילה "מוצא" יש שני פירושים. "מוצא" הוא מה שכבר יצא מפי הוי — התפשטות החיות מרוח פיו בעשרה מאמרות שבהם נברא העולם. ו"מוצא" הוא גם לשון מקור, וחיי החיים,

הדברים מבארים את הפסוק "על כל מוצא פי הוי". ל"מוצא" יש שני פירושים; הראשון הוא מה שכבר יצא מפי ה' — החיות שהתפשטה בעשרה מאמרות שבהם נברא העולם.

כמו מוצא מים⁸⁶ שהוא המקור הנובע המעיין דהיינו המקור שממנו יצאו העשרה מאמרות שבמקורן ושרשן הדציח [הדומם צומח חי] מאד נעלה ונמשכים ומשתלשלים ויורדים למטה עליהם ממדריגות עליונות ולפיכך יחיה האדם:

כמו "מוצא מים", שהוא המקור הנובע, המעיין — כלומר, המקור שממנו יצאו עשרה מאמרות. במקורם ובשורשם, הדומם, הצומח והחי נעלים מאוד; ומשם הם נמשכים, משתלשלים ויורדים אליהם מדרגות עליונות. ולפיכך "יחיה האדם".

הפירוש השני הוא "מקור", כמו "מוצא מים" — מעיין מים: המקור שממנו יצאו עשרה מאמרות, ובו יש לדומם, לצומח ולחי שורש נעלה. מכיוון שהמזון נושא אל האדם חיות ממקור נעלה זה, "יחיה האדם".

קטע 4 • 12-15

המשכת הרצון העליון באמצעות מעשה

12 ג והנה ככל הדברים האלה וככל המשל הזה בחיות הלחם הגשמי המחיה את הגוף אדם הגשמי.
3. והנה, בהתאם לכל הדברים האלה ולמשל הזה של כוח החיים שבמזון הגשמי, הלחם, המחיה את גופו של אדם גשמי,

כאן מתחיל סעיף ג. כל מה שנאמר על הלחם הגשמי המחיה את גוף האדם משמש משל.

כן עדין כתיב כי על כל מוצא פי⁸⁷ ה' יחיה האדם אדם דלעילא דהיינו מ"ש ועל דמות הכסא⁸⁸ דמות כמראה אדם

כך גם על דרך זו נאמר: "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" — האדם שלמעלה; כלומר, מה שנאמר: "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם".

הפסוק "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" חל גם על ה"אדם" שלמעלה. מדובר בדמות שראה יחזקאל על הכיסא: "דמות כמראה אדם" (יחזקאל א, כו).

כי נקי אדם⁸⁹ מלשון אדמה לעליון⁹⁰ כי כמו שבאדם למטה יש רמ"ח אברים כו' שבהם ועל ידם מתחלק החיות שבתוכו העין רואה כו'

הוא נקרא אדם על שם הלשון "אדמה לעליון", שכן כשם שבאדם שלמטה יש רמ"ח איברים וכו', שבהם ובאמצעותם מתחלק כוח החיים שבתוכו — העין רואה וכו' —

המדרגה שלמעלה נקראת אדם על שם הפסוק בישעיהו יד, יד: "אדמה לעליון", מפני שהיא דמות לעליון. באדם שלמטה מתחלק כוח החיים בין רמ"ח איבריו, ולכל אחד מהם תפקיד משלו, כגון העין הרואה.

כך למעלה התפשטות החיות הוא בריבוי התחלקות הנבראים מלאכים ונשמות בכמה מיני מדרגות ממדרגות שונות כמ"ש עיני⁹¹ ה' כו' אזני⁹² ה' כו'

כך גם למעלה, התפשטות כוח החיים היא בריבוי חלוקות של הנבראים — מלאכים ונשמות, בסוגים רבים ובמדרגות שונות — כפי שנאמר: "עיני ה'" וכו', "אזני ה'" וכו';

בדומה לכך, כוח החיים האלוהי שלמעלה מתחלק לסוגים ולמדרגות הרבים של הנבראים, המלאכים והנשמות. לכן המקרא מדבר על "עיני ה'" ועל "אזני ה'".

שיש מלאכים ונשמות שנקראים כך והתפשטות החיות של כל אחד ואחד כפי מדרגתו ומזגו ותכונתו נק' בשם אדם שהוא כחי ממכ"ע [ממלא כל עלמין].⁹³

שהרי יש מלאכים ונשמות הנקראים כך. התפשטות כוח החיים של כל אחד ואחת, לפי מדרגתו, מזגו ותכונתו, נקראת בשם אדם, והיא בחינת ממלא כל עלמין.

יש מלאכים ונשמות הנקראים בשמות אלה, כגון "עיניים" או "אוזניים" של ה'. כוח החיים האלוהי המתפשט בכולם, כל אחד לפי מדרגתו וטבעו, נקרא "אדם", והוא ממלא כל עלמין.

ולכן כתיב כמראה אדם ולא בחי' אדם עצמו ממש⁹⁴ [ועמ"ש עוד מזה בפ' משפטים קכ"ב⁹⁵ א' ועמ"ש בד"ה ויראו כו' ותחת רגליו^{96,97} כו' ע"ש].

ולכן נאמר "כמראה אדם", ולא בחינת האדם עצמו ממש. [ועיינו עוד בעניין זה בפרשת משפטים, קכ"ב ע"א, וכן כמה שנכתב במאמר המתחיל "ויראו" וכו', "ותחת רגליו" וכו'; עיינו שם].

לכן יחזקאל אומר רק "כמראה אדם": האור הממלא את העולמות הוא רק מראה של אדם, ולא האדם שלמעלה עצמו. ההפניה שבסוגריים המרובעים היא לזוהר על פרשת משפטים (קכ"ב ע"א) ולמאמר בתורה אור על הפסוק "ויראו את אלקי ישראל ותחת רגליו", להרחבה בעניין.

13 והנה חיות הנמשך⁹⁸ לבחי' ומדרגה זו להיות ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ולהחיות רוח שפלים⁹⁹ הוא מבחי' מוצא פי ה' הוא מקור עליון וראשיתא דכולא בחי' סוכ"ע ונק' רצון העליון

והנה, החיות הנמשכת לבחינה ולדרגה זו, להיות ממלא כל עלמין ולהחיות "רוח שפלים", היא מבחינת "מוצא פי ה'", שהוא המקור העליון ו"ראשית הכול" — בחינת סוכב כל עלמין, ונקרא רצון העליון.

החיות של ממלא כל עלמין, המחיה את "רוח שפלים" (ישעיהו נז, טו), נמשכת ממדרגה גבוהה יותר: מקור הדיבור האלוקי, "ראשית הכול" — סוכב כל עלמין. מדרגה עליונה זו נקראת רצון העליון.

כי אית רצון¹⁰⁰ ואית רצון ורצון העליון הוא פי' שעליון על כל העולמות שאינו יכול להתלבש תוך עלמין כלל

כי יש רצון ויש רצון. "רצון העליון" פירושו שהוא עליון מכל העולמות, ואינו יכול להתלבש בעולמות כלל,

יש שתי מדרגות של רצון אלוקי — "יש רצון ויש רצון". רצון העליון הוא למעלה מכל העולמות ואינו יכול להיכנס בהם כלל.

שהוא סתימא דכל סתימין ולית מחשבה תפיסא ביה כלל ורצון התחתון הוא מה שמתלבש תוך עלמין כו', והנה רצון העליון הוא מקור התורה והמצוות,

שהרי הוא "סתימא דכל סתימין" ו"לית מחשבה תפיסא ביה כלל"; ואילו הרצון התחתון הוא זה שמתלבש בעולמות וכו'. והנה, רצון העליון הוא מקור התורה והמצוות.

רצון העליון נסתר לחלוטין ואינו נתפס בשום מחשבה, ואילו הרצון התחתון הוא שמתלבש בעולמות. מקור התורה והמצוות הוא רצון העליון.

ולכן נקי לחמי ורעייתי פרנסתי שע"י אתערותא דלתתא אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] להמשיך חיות ממקור וחיי החיים מבחי"י סוכ"ע לבחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ואתעדל"ת [ואתערותא דלתתא] זו הוא ע"י מעשה המצות דוקא בעשייה גשמיות,

ולכן הוא נקרא "לחמי" ו"רעייתי פרנסתי": באמצעות אתערותא דלתתא באה אתערותא דלעילא, להמשיך חיות ממקור וחיי החיים, מבחינת סוכב כל עלמין לבחינת ממלא כל עלמין. ואתערותא דלתתא זו נעשית דווקא על ידי מעשה המצוות בעשייה גשמית,

לכן המצוות נקראות "לחמי" של ה', וישראל נקראים "פרנסתי": אתערותא דלתתא של האדם מעוררת אתערותא דלעילא, הממשיכה חיות מן האור המקיף אל האור הממלא את העולמות. אתערותא דלתתא זו היא קיום המצוות בפועל, בעשייה גשמית.

וגם ע"י דבור התורה דעקימת שפתים הוי מעשה משא"כ הרהור לאו כדיבור דמי^{101, 102} והרהור לא עביד מידי¹⁰³ מפני שכח המעשה והדבור נלקח¹⁰⁴

וגם על ידי דיבור התורה, שהרי "עקימת שפתים הוי מעשה"; מה שאין כן הרהור, שאינו כדיבור, ו"הרהור לא עביד מידי". שכן כוח המעשה והדיבור נלקח

גם אמירת דברי תורה נחשבת למעשה, שכן הגמרא קובעת שתנועת השפתיים היא מעשה. הרהור בלבד אינו כך: "הרהור לאו כדיבור דמי" (ברכות כ ע"ב), ו"הרהור לא עביד מידי", כפי שנאמר בזהר. כוח המעשה והדיבור נובע מן האכילה, כפי שיוסבר בחלק הבא.

מכח האכילה שאוכל שע"י מתחזק כחו לדבר ולעשות וכח האכילה בשרשו ומקורו הוא יותר גבוה ונעלה מאשר תוכל נפשו שאת לפי מקור חוצבו כני"ל.

מכוח האכילה שהוא אוכל, שבאמצעותה מתחזק כוחו לדבר ולעשות. וכוח האכילה, בשורשו ובמקורו, גבוה ונעלה יותר ממה שנפשו יכולה לשאת לפי מקור חוצבה, כנזכר לעיל.

האוכל מחזק את יכולתו של האדם לדבר ולעשות. כוח האכילה מושרש במקום גבוה יותר ממקורה של הנפש עצמה, כפי שהוסבר לעיל; לכן הדיבור והמעשה יכולים להמשיך ממדרגה גבוהה מזו שהנפש יכולה להגיע אליה בכוחות עצמה.

14 וכך יוכל להיות ע"י אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] ממעלה מעלה מבחי"י סוכ"ע וכן מעשה המצות עצמן כגון אתרוג ולולב כו'

וכך יכולה להתעורר באמצעות זאת אתערותא דלעילא, מן המדרגה הגבוהה ביותר, מבחינת סוכב כל עלמין. וכך גם מעשה המצוות עצמן, כגון אתרוג ולולב כו':

מכיוון שהדיבור והמעשה נמשכים משורשה הגבוה של המזון, הם יכולים לעורר אתערותא דלעילא מן המדרגה הגבוהה ביותר — סוכב כל עלמין. כך גם לגבי החפצים המשמשים למצוות, כגון האתרוג והלולב.

שהאתרוג הוא מאכל בפ"ע [בפני עצמו] וכן הלולב הוא צומח עכ"פ [על כל פנים] ויש להם מעלה יתירה שבהם ועל ידם יומשך אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] מבחינה עליונה וגבוהה מאד.

שהרי האתרוג הוא מאכל בפני עצמו, וגם הלולב הוא, לכל הפחות, צומח; ויש בהם מעלה יתרה, שבהם ועל ידם תימשך אתערותא דלעילא מבחינה עליונה וגבוהה מאד.

האתרוג הוא מאכל בפני עצמו, והלולב הוא לכל הפחות צומח, ולכן גם הם באים משורש גבוה של המדרגות התחתונות. משום כך, קיום המצוות באמצעותם יכול להמשיך אתערותא דלעילא ממדרגה גבוהה מאד.

15 וכן צמר הציצית ומעות הצדקה וכו' משא"כ הרהור ומחשבה הוא בחינת חשב מ"ה [שם מ"ה] ^{105, 106} שהוא בחי' אדם עצמו ואין כח לאתערותא זו להמשיך חיים עליונים כל כך.

וכך גם צמר הציצית ומעות הצדקה וכו'. לעומת זאת, הרהור ומחשבה הם בחינת "חשב מ"ה", שהיא בחינת האדם עצמו, ואין בכוחה של אתערותא זו להמשיך חיות עליונה במידה כזאת.

גם חפצי מצוות אחרים, כמו צמר הציצית והמעות הניתנות לצדקה, באים מן המדרגות התחתונות, ושורשם הנעלה משותף להם. המחשבה שונה: הזוהר דורש את המילה "מחשבה" כ"חשב מ"ה", וערכה המספרי של מ"ה הוא אדם (45), ולכן המחשבה היא במדרגת האדם עצמו. מכיוון שאינה עולה למעלה ממדרגת האדם, אין בכוחה להמשיך חיות עליונה במידה כזאת.

וזהו יפה שעה אחת בתשובה ¹⁰⁷ ומע"ט [ומעשים טובים] בעוה"ז מכל חיי העוה"ב [העולם הבא] ¹⁰⁸ כי העוה"ב [העולם הבא] הוא שנהנים מזיו השכינה הוא זיו והארה מרובה ותוספת

וזהו [פירוש] "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". שכן העולם הבא הוא המקום שבו "נהנים מזיו השכינה", שהוא זיו והארה מרובים ותוספת

כך מתבארים דברי המשנה: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא" (Avos 4:17). הגמרא (Berachos 17a) מתארת את העולם הבא כמקום שבו הצדיקים נהנים מזיו השכינה — גילוי רב שמוסיף לתענוג הנשמות.

תענוג הנשמות בגילוי בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] הנק' בשם שכינה ששוכן ומתלבש בעולמות והנה הכח והחיות הנמשך לבחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] מבחי' סוכ"ע הוא נעשה ע"י תשובה ומע"ט [ומעשים טובים] כנ"ל.

בתענוג הנשמות, המתגלות בבחינת ממלא כל עלמין, הנקראת בשם שכינה, מפני שהיא שוכנת ומתלבשת בעולמות. והנה, הכוח והחיות הנמשכים לבחינת ממלא כל עלמין מבחינת סוכב כל עלמין נעשים על ידי תשובה ומעשים טובים, כנזכר לעיל.

התענוג הזה הוא גילוי של ממלא כל עלמין, הנקרא שכינה משום שהוא "שוכן" בעולמות. האור הנוסף שהוא מקבל בא מן האור המקיף, והוא נמשך על ידי תשובה ומעשים טובים בעולם הזה.

נמצא שהם העושים הזיו והתענוג שבג"ע [שבגן עדן]. ולכן גדלה מעלתם מכל חיי העוה"ב [העולם הבא] שהם הם הממשיכים חיי העוה"ב [העולם הבא] כני"ל:¹⁰⁹

נמצא שהם הגורמים לזיו ולתענוג שבגן עדן. ולכן מעלתם גדולה מכל חיי העולם הבא, שהרי הם עצמם הממשיכים את חיי העולם הבא, כנזכר לעיל:

נמצא שהתשובה והמעשים הטובים הם שמביאים את הזיו ואת התענוג שבגן עדן. לכן שעה אחת מהם גדולה מכל חיי העולם הבא: הם עצמם הגורם לחיים אלה.

קטע 5 • 16-19

רעותא דליבא ו"אשר קידשנו"

16 והנה לפי שהתורה והמצוות הם בחיי רצון העליון לכך יש להם כח להמשיך לנפש האדם ג"כ בחיי רצון העליון

והנה, מאחר שהתורה והמצוות הן בחינת הרצון העליון, יש להן כוח להמשיך גם בנפש האדם בחינה של רצון עליון.

מכיוון שהתורה והמצוות הן הרצון העליון, הן יכולות להמשיך גם אל תוך נפש האדם רצון עליון מקביל. גם בנפש יש שני רבדים של רצון.

כי גם בנפש האדם למטה ג"כ אית רצון ואית רצון שיש שמעורר את רצון והאהבה הטבעית המסותרת שבנפשו לגלותה מההעלם אל הגילוי לדבקה בו ית' מחמת התבוננות בגדולתו ית' המחיה חיים

כי גם בנפש האדם שלמטה יש "רצון ויש רצון". יש מצב שבו האדם מעורר את הרצון ואת האהבה הטבעית המסותרת בנפשו, כדי להוציאה מן ההעלם אל הגילוי ולהידבק בו יתברך, באמצעות התבוננות בגדולתו יתברך, המחיה את החיים,

הרובד הראשון הוא הרצון שהאדם מעורר בכוחות עצמו. באמצעות התבוננות בגדולת ה' הוא מגלה את האהבה הטבעית לה' הטמונה בנפשו, ומתעורר בו רצון להידבק בו. התבוננות זו עוסקת בה' כמקור החיים של כל החי.

שהוא ממכ"ע [ממלא כל עלמין] כאשר תוכל נפשו שאת כל חד וחד לפום שיעורא דיליה¹¹⁰ והוא בחינת ובכל נפשו.¹¹¹

שהוא ממלא כל עלמין, במידה שנפשו יכולה להכיל, "כל אחד ואחד לפי שיעורו"; וזוהי בחינת "ובכל נפשו".

החיות הנמשכת מגדולתו היא ממלא כל עלמין, וכל אדם משיג אותה במידה שנפשו יכולה להכיל, "כל אחד לפי שיעורו" (זוהר א, קג ע"א). אהבה זו מתאימה ל"בכל נפשו" (דברים ו, ה) — אהבה המוגבלת לפי יכולת ההכלה של הנפש.

אך יש רצון שהוא למעלה הימנו ומבקשי ה' יבינו כל¹¹² שלפעמים תתלהב ותתלהט הנפש באהבה רבה עזה ועצומה בבחי' ובכל מאדך מאד יותר מכדי מדת הנפש בהשגתה באור פני ה'

אך יש רצון שהוא למעלה ממנו, וכפי שנאמר: "ומבקשי הוי' יבינו כל" — שלפעמים הנפש מתלהבת ונעשית ללהבה של אהבה רבה, עזה ועצומה, בבחינת "ובכל מאדך": הרבה מאוד מעבר למידת הנפש בהשגתה את אור פני ה',

למעלה ממנו יש רצון נעלה יותר, ככתוב: "ומבקשי הוי' יבינו כל" (משלי כה, ה). לפעמים הנפש בוערת באהבה רבה, גדולה ועצומה, המתאימה ל"בכל מאדך": אהבה שהיא "מאוד" מעבר למידת הנפש ומעבר למה שהיא משיגה מאור ה'.

אלא מחמת ביטול השגתה דלית מחשבה תפיסא ביה סתימא דכל סתימין והוא בחי' רעותא דליבא דלית מחשבה תפיסא ביה

אלא מחמת ביטול השגתה, שהרי "לית מחשבה תפיסא ביה", סתום כל הסתומים. וזוהי בחינת רצון הלב, שאין מחשבה יכולה לתפוס בו,

אהבה זו אינה נובעת מהבנה, אלא משתיקתה של ההבנה: מההכרה שאין מחשבה יכולה לתפוס בה' כלל. היא נקראת "רצון הלב", כמיהה שמעבר למחשבה.

והוא בחי' אהבה רבה שלמעלה מעלה מהעולמות שאינה יכולה להתלבש תוך עלמין אלא כמו שכתוב מי לי בשמים¹¹³ ועמך לא חפצתי בארץ.

וזוהי בחינת אהבה רבה שלמעלה מעלה מן העולמות, שאינה יכולה להתלבש בתוך העולמות, אלא היא ככתוב: "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ".

אהבה רבה זו נעלית מאוד מן העולמות, ואינה יכולה להיכלל בתוכם. הפסוק בתהילים (עג, כה) מבטא זאת: "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ" — כמיהה לה' עצמו, ולא לדבר מכל העולמות.

משא"כ האהבה הבאה מחמת התבוננות והשגה בגדולתו יתברך נק' אהבת עולם כנודע ואהבה רבה זו שהיא בחינת רעותא דליבא היא באה מלמעלה על ידי התורה והמצוות

לעומת זאת, האהבה הבאה מתוך התבוננות והשגה בגדולתו יתברך נקראת אהבת עולם, כידוע. ואהבה רבה זו, שהיא בחינת רצון הלב, באה מלמעלה באמצעות התורה והמצוות,

האהבה הנולדת מהתבוננות בגדולת ה' נקראת אהבת עולם. בחסידות מקשרים שם זה ל"עולם", משום שהיא נובעת מהתבוננות בחיות ה' שבתוך העולמות. לעומת זאת, אהבה רבה — רצון הלב — באה מלמעלה, באמצעות התורה והמצוות.

שהם הם רצון העליון רצונו וחכמתו ית' [וכמ"ש ג"כ לעיל מזה ע"פ מי מנה¹¹⁴ עפר יעקב¹¹⁵ וע"פ ועתה יגדל נא].¹¹⁶

שהן עצמן הרצון העליון — רצונו וחכמתו יתברך. [וכפי שנכתב גם לעיל בעניין הפסוק "מי מנה עפר יעקב" ובעניין הפסוק "ועתה יגדל נא"].

התורה והמצוות הן רצונו וחכמתו של ה' עצמו, ולכן בכוחן להעניק אהבה זו. הסוגריים המרובעים מפנים לדיונים בנושא לעיל, על הפסוקים "מי מנה עפר יעקב" (במדבר כג, י) ו"ועתה יגדל נא" (במדבר יד, יז).

17 וזו היא בחינת הלחם והמזון שנעשה לנפש האדם ע"י התורה והמצוות שהמוצא פי ה' שהוא מקור התורה והמצוות עליו יחיה האדם¹¹⁷ ותחיה נפשו במקור וחיי החיים ית' דלית מחשבה תפיסא ביה כו', וזוהי בחינת הלחם והמזון שנוצרים לנפש האדם באמצעות התורה והמצוות: "כי מוצא פי הוי", שהוא מקור התורה והמצוות, "עליו יחיה האדם", ונפשו תחיה במקור וחיי החיים יתברך, ש"לית מחשבה תפיסא ביה" וכו'.

אהבה זו היא ה"לחם" שהתורה והמצוות מכינות לנפש. מכיוון שמקורן הוא "מוצא פי הוי", הנפש חיה מכוחו, במקור החיים עצמו, הנעלה מכל מחשבה.

ואין רעותא דליבא זו באה דוקא מחמת ההתבוננות איך שהתורה נותנת חיים ואיך נמשך החיות רק ורעותא דליבא זו אינה באה דווקא מתוך התבוננות באופן שבו התורה מעניקה חיים ובאופן שבו נמשכת החיות, אלא

רצון הלב אינו תלוי בכך שמבינים תחילה כיצד התורה מעניקה חיים או כיצד חיות זו נמשכת. הוא מתעורר בדרך אחרת, כפי שממחישה ההשוואה הבאה.

כמו המאכל שמחיה את האדם בגשמיות אף אם אינו מבין האיך המאכל מתעכל ונהפך לדם ואיך תשוב להיות בשר כבשרו ואיך הוא כח הדוחה הפסולת כו'

כדומה למאכל שמחיה את האדם בגשמיות, אף אם אינו מבין כיצד המאכל מתעכל ונהפך לדם, כיצד הוא נהפך לבשר כבשרו, וכיצד פועל הכוח שדוחה את הפסולת וכו',

מאכל גשמי מחיה את האדם גם אם אינו יודע כיצד הוא מתעכל, נהפך לדם ואחר כך לבשר, או כיצד הגוף דוחה את הפסולת. השפעתו אינה תלויה בהבנתו.

אלא ממילא יחיה האדם כך בחי' רעותא דליבא זו נמשכה מאליה וממילא ע"י קיום התורה והמצוות. אלא האדם חי מאליו וממילא; כך גם בחינת רעותא דליבא זו נמשכת מאליה וממילא באמצעות קיום התורה והמצוות.

כפי שאדם חי מכוח המאכל מאליו, כך רעותא דליבא מתעוררת מאליה אצל מי שמקיים תורה ומצוות. הבנה אינה תנאי לכך.

18 וזהו אשר קדשנו במצותיו שע"י המצות נמשך קדושה עליונה מבחי" קדוש ומובדל דהיינו מה שאינו יכול להתלבש תוך עלמין הוא בחי"

וזהו [פירוש] "אשר קדשנו במצותיו": באמצעות המצוות נמשכת קדושה עליונה מבחינת "קדוש ומובדל" — כלומר, מן הבחינה שאינה יכולה להתלבש בתוך העולמות, שהיא בחינת

כעת אפשר לבאר את הברכה "אשר קדשנו במצותיו". באמצעות המצוות נמשכת קדושה מן הבחינה שהיא "קדוש ומובדל" — הבחינה שאינה יכולה להתלבש בתוך העולמות.

רצון העליון כנ"ל לקדש אותו ג"כ שיומשך לנפש האדם גילוי הארה זו בנפשו להיות האהבה ורצון העליון שבנפש שהוא בחינת רעותא דליבא ואהבה רבה הנ"ל.

הרצון העליון, כפי שנתבאר לעיל — לקדש גם אותו, כלומר, שהארת גילוי זו תימשך אל נפש האדם, לתוך נפשו, כך שתהיה בו האהבה והרצון העליון שבנפש, שהם בחינת רעותא דליבא ואהבה רבה שהוזכרו לעיל.

בחינה זו היא הרצון העליון. הארתו נמשכת אל נפשו של האדם ומקדשת גם אותו, ונעשית בו אהבה ו"רצון עליון" משלו — רעותא דליבא ואהבה רבה.

וזהו ועשיתם את כל מצותי¹¹⁸ והייתם קדושים לאלקיכם שע"י המצות יהיה שורה בכם קדושה העליונה ממש להיות קדושה זו שוה לאלקיכם

וזהו [פירוש] "ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם": באמצעות המצוות תשרה בכם ממש הקדושה העליונה, עד שקדושה זו תהיה שווה לאלקיכם.

במדבר ט"ו, מ', נאמר: "ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם". הכתוב מתפרש כך: באמצעות המצוות שורה באדם הקדושה העליונה של ה' עצמו, וקדושתו נעשית, כביכול, שווה לקדושת אלקיו.

(ועמ"ש בפ"י לשון קדושה ע"פ מקושש עצים¹¹⁹ בפי' שלח) וזהו ענין הברכה ברוך הוא המשכה להיות הוי' שמהווה כל הויות

(ועיינו במה שנכתב על פירוש המונח "קדושה" במאמר על הפסוק "מקושש עצים" בפרשת שלח). וזהו ענין הברכה: "ברוך" פירושו המשכה, כדי שתהיה הוי', המהווה את כל ההויות,

הטקסט מפנה לביאור המילה "קדושה" במאמר על מקושש העצים בפרשת שלח. לאחר מכן הוא מפרש את מילות הברכה: "ברוך" פירושו המשכה, כדי שתתגלה הוי', השם המהווה את כל ההויות.

דהיינו שרש ומקור כל ההתהוות שיהיה בחי' אלקינו שיתאחד עמנו באחדות אחד למהוי אחד באחד¹²⁰ עיי אשר

כלומר, שורש ומקור כל ההתהוות, שיהיה בבחינת "אלקינו" ויתאחד עמנו באחדות אחת, "למהוי אחד באחד", באמצעות "אשר",

הוי' היא השורש והמקור של כל המציאות, והברכה מבקשת שתהיה "אלקינו", מאוחדת עמנו — "למהוי אחד באחד", כלשון הזוהר. הדבר נעשה באמצעות המילה "אשר".

שהוא בחי' עונג העליון שמשם נמשך להיות קדשנו בקדושתו ממש עיי מצות יו בקדש העליון שהוא למעלה מעלה מבחי' עלמין שמזה נמשך רעותא דליבא לנפש

שהוא בחינת התענוג העליון, שממנו נמשכת בחינת "קדשנו" בקדושתו ממש, באמצעות "מצותיו" — מצוות יו"ד ו"ו — בקודש העליון, שלמעלה לאין ערוך מבחינת העולמות; וממנו נמשכת רעותא דליבא לנפש.

"אשר" מתפרש כבחינת התענוג העליון, שממנו באה בחינת "קדשנו" בקדושתו של ה' ממש. הטקסט מחלק את "מצותיו" ל"מצוות" ולאותיות יו"ד ו"ו, וקושר אותן לקודש העליון, שלמעלה בהרבה מן העולמות, שממנו נמשכת רעותא דליבא אל הנפש.

ואזי נקרא נפש האדם עצמה בחינת אחור לגבי רעותא דליבא הנמשך לו שהוא בחי' קדם מקדמונו של עולם:

ואזי נפש האדם עצמה נקראת בחינת "אחור" ביחס לרעותא דליבא הנמשכת אליו, שהיא בחינת "קדם", מקדמונו של עולם.

אזי הנפש עצמה נחשבת "אחור" ביחס לרעותא דליבא שהיא מקבלת, שהיא בחינת "קדם" ובאה מקדמונו של עולם. כאן חל שוב המושג "אחור וקדם": מה שנמשך אל הנפש באמצעות המצוות נעלה מן הנפש עצמה.

19 קיצור. פי' אקב"ו [אשר קדשנו במצותיו וציונו] כי חיות כל העולמות הוא רק מבחי' מלכותו ית' אבל במהותו ועצמותו ית' לית מחשבה תפיסא וזהו ענין קדוש מובדל.

סיכום. פירוש "אשר" קידשנו במצותיו וציונו: החיות של כל העולמות היא רק מבחינת מלכותו יתברך, אך במהותו ובעצמותו יתברך "לית מחשבה תפיסא ביה" — שום מחשבה אינה יכולה לתפוס בו. זהו ענין הקדושה: מובדל.

זהו סיכום של הדברים שנידונו עד כה. הברכה "אשר" קידשנו במצותיו וציונו" פירושה שהעולמות חיים רק ממלכותו של ה', ואילו עצמותו היא למעלה מהשגה במחשבה; מובדלות זו היא קדושתו.

ועיי התומ"צ [התורה ומצות] נמשך מקדושה זו ממש כי הנה כתיב לכו לחמו בלחמי¹²¹ ופיי לחמי היינו דכמו שהאדם מקבל חיות מהלחם לפי ששרשו מבחינת מוצא פי ה' מוצא היינו מקור.

ועל ידי התורה והמצוות נמשכת מקדושה זו ממש. הרי נאמר: "לכו לחמו בלחמי". פירוש "לחמי" הוא, שכמו שהאדם מקבל חיות מן הלחם משום ששרשו מבחינת "מוצא פי הוי" — "מוצא" פירושו מקור —

על ידי התורה והמצוות נמשך משהו מאותה קדושה ממש, כפי שמשמע מן הפסוק "לכו לחמו בלחמי". הלחם מקיים את האדם משום ששרשו ב"מוצא פי הוי", כאשר "מוצא" פירושו מקור.

כן בחיי ממכ"ע [ממלא כל עלמין] הנק' כמראה אדם¹²² נמשך לבחינה זו חיות מבחי רצון עליון הסוכ"ע והיינו עיי התורה ומצות שנתלבשו בעשייה שבהן ועל ידן נמשך רצון העליון וזהו ענין רעיתי פרנסתי ולחמי.

כך גם בחינת ממלא כל עלמין, הנקראת "כמראה אדם", מקבלת חיות מבחינת הרצון העליון, סובב כל עלמין. הדבר נעשה באמצעות התורה והמצוות שהתלבשו בעשייה, ובהן ועל ידן נמשך הרצון העליון. וזהו ענין "רעייתי, מפרנסתי" ו"לחמי".

בדומה לכך, ממלא כל עלמין, הנקרא "כמראה אדם", מקבל את חיותו מן הרצון העליון, האור המקיף. החיות נמשכת אליו באמצעות התורה והמצוות שהתלבשו במעשה גשמי, ולכן הן נקראות "לחמי" של ה', וישראל נקראים מפרנסיו.

ומהמשכה זו נמשך ג"כ לנפש האדם בחינת רצון העליון לבא לבחינת ובכל מאדך¹²³ אהבה רבה וזהו אק"ב [אשר קדשנו במצותיו] והייתם קדושים:¹²⁴

ומהמשכה זו נמשך גם לנפש האדם הרצון העליון, כדי שתגיע לבחינת "ובכל מאדך" — אהבה רבה. וזהו [פירוש] "אשר קידשנו במצוותיו" ו"הייתם קדושים".

מהמשכה זו מגיע הרצון העליון גם לנפש האדם, ומביא אותה לבחינת "ובכל מאדך", אהבה רבה. זהו פירוש "אשר קידשנו במצוותיו" ו"הייתם קדושים".

קטע 6 • 201-22

ענוה ויראת חטא

20 ד והנה קדושה זו מביאה לידי ענוה שהיא שפלות האדם בערך נפשו ונשמתו יען אשר אין חיות ושפע

לנפשו ממקור ומוצא פי ה' אלא עיי דברים שפלים גשמיים ממש

4. והנה קדושה זו מביאה לענווה, שהיא תחושת שפלותו של האדם מצד נפשו ונשמתו, שכן אין לנפשו חיות ושפע ממקור וממוצא פי הוי' אלא באמצעות דברים שפלים, גשמיים ממש,

סעיף 4 נפתח בכך שהקדושה מביאה לענווה. כאן ענווה היא תחושת שפלותה של נפש האדם, משום שהיא יכולה לקבל חיות מן המקור האלוקי רק באמצעות דברים שפלים וגשמיים.

כמו האתרוג וצמר הציצית וקלף התפילין וכה"ג [וכהאי גוונא] כל מצות מעשיות או ע"י הדבור בהם הוא ת"ת [תלמוד תורה] וכו' וענוה זו מביאה לידי יראת חטא¹²⁵

כגון האתרוג, צמר הציצית וקלף התפילין, וכן כל המצוות המעשיות; או באמצעות דיבור עליהם, כלומר לימוד תורה, וכו'. וענוה זו מביאה לידי יראת חטא.

הדברים השפלים הם חפצי המצוות, כגון האתרוג, צמר הציצית וקלף התפילין, וכן כל המצוות המעשיות, או דברי התורה הנאמרים עליהם. ענוה זו מביאה בתורה לידי יראת חטא.

(בר"ח [בראשית חכמה] שער הענוה¹²⁶ פ"א הביא דענוה איהי שכינתא עילאה. והנה פי' וענין שכינתא עילאה נתבאר בד"ה שיר השירים^{127.128} שהוא ענין הביטול דיחודא עילאה.

(בראשית חכמה, שער הענוה, פרק א, מביא שענוה היא השכינה העליונה. והנה משמעותה וענינה של השכינה העליונה נתבאר במאמר הפותח במילים "שיר השירים": זהו ענין הביטול של יחודא עילאה.

כאן מתחילה הערת אגב ארוכה. בספר המוסר והקבלה בראשית חכמה (שער הענוה, פרק א) נאמר שענוה היא "השכינה העליונה"; והמאמר על "שיר השירים" מסביר שהשכינה העליונה היא הביטול של "יחודא עילאה", שבו הכול נחשב לאין לעומת ה'.

ועפ"י [ועל פי זה] י"ל [יש לומר] פי' ענוה היינו שהוא מחזיק עצמו לאין ממש כמו שהוא קמ"י [קמיה] ית' דכולא קמ"י [קמיה] כלא חשיב¹²⁹ ועמ"ש בד"ה קטנתי¹³⁰ מכל החסדים.¹³¹ ועמ"ש בד"ה ארץ הרים ובקעות^{132.133} בענין חותם שוקע ביטול ענוה שלמעלה מהאבה.

ועל פי זה אפשר לומר שענוה פירושה שהאדם מחזיק את עצמו לאין ממש, כפי שהוא לפניו ית', שהרי הכול לפניו כלא חשיב. וראו מה שנכתב במאמר הפותח במילים "קטנתי מכל החסדים". וראו מה שנכתב במאמר הפותח במילים "ארץ הרים ובקעות", בענין "חותם שוקע": ביטול של ענוה, שהוא למעלה מן האבה.

על פי זה, ענוה פירושה שהאדם מחשיב את עצמו לאין ממש לפני ה', שהרי "הכול לפניו כלא חשיב" (זוהר). כאן מפנים לאיגרת "קטנתי מכל החסדים" ולמאמר על "ארץ הרים ובקעות", שבו "חותם שוקע" — ביטול של ענוה — נעלה מן האבה.

ועפ"י [ועל פי זה] א"ש [אתי שפיר] מ"ש בספרים¹³⁴ בענין ענוה שהיא ביטול והכנעה להקב"ה דלכאורה אינו מובן וכי צריך לומר זה שהאדם בריה שפלה ואפלה יקטין א"ע [את עצמו] לגבי הבורא ית'.

ועל פי זה מובן היטב מה שכתוב בספרים בענין הענוה, שהיא ביטול והכנעה להקדוש ברוך הוא. לכאורה אין הדבר מובן: האם צריך לומר שהאדם, ברייה שפלה ואפלה, צריך להקטין את עצמו לעומת הבורא ית'?

כך מתבאר מה שכתוב בספרים על ענוה, שהיא ביטול והכנעה לפני ה'; בהערת קה"ת מפנים, בין השאר, למדרש תנחומא ולראשית חכמה. לכאורה כמעט אין צורך לומר זאת, שהרי ברייה שפלה אמורה ממילא לחוש קטנה לפני הבורא.

אכן לפי הנ"ל איש [אתי שפיר] דפי' וענין ענוה זו דשייך מהאדם לגבי הקב"ה היינו שלא יהיה תופס מקום כלל אלא כלא חשיב ממש. ועד"ז נאמר במשה והאיש משה ענו מאד¹³⁵ כי במשה נאמר ונחנו מה¹³⁶ ועיין בגמרא

אכן, על פי מה שנאמר לעיל הדבר מוכן היטב: משמעותה ועניינה של ענווה זו, השייכת ביחס שבין האדם לקדוש ברוך הוא, הם שהאדם לא יתפוס מקום כלל, אלא ייחשב לאין ממש. ועל דרך זו נאמר במשה: "והאיש משה ענו מאד", שהרי על משה נאמר "ונחנו מה". ועיין בגמרא

לאור הדברים לעיל, הענווה המדוברת אינה רק תחושה של קטנות: האדם אינו תופס מקום כלל, והוא נחשב לאין ממש לפני ה'. זו ענוות משה, שעליו נאמר "והאיש משה ענו מאד" (במדבר יב, ג), והוא אמר "ונחנו מה" (שמות טז, ז).

(ספ"ו דחולין דפ"ט א') גדול מה שנאמר במשה כו' שביטול דמשה היה למעלה מבחינת הביטול דואנכי עפר ואפר^{137, 138} כי הוא מ"ה [שם מ"ה] ממש וזהו עניו מאד ועיין בפ' שלח (קס"ג סע"ב [סוף עמוד ב]).

(סוף פרק ו בחולין, דף פט ע"א): "גדול מה שנאמר במשה" וכו': הביטול של משה היה למעלה מבחינת הביטול שבאמירת "ואנכי עפר ואפר", שכן הוא היה בבחינת מה ממש. וזוהי משמעות "ענו מאד". ועיין בפרשת שלח (קס"ג, סוף ע"ב).

הגמרא (חולין פט ע"א) אומרת שדברי משה גדולים מדברי אברהם: אברהם קרא לעצמו "עפר ואפר", כלומר עדיין דבר-מה, ואילו משה אמר "ונחנו מה" — לא כלום. משה היה בבחינת מה ממש, וזוהי משמעות "ענו מאד".

והנה שכינתא עילאה היא בינה¹³⁹ ולפ"ז [ולפי זה] וענוה מביאה לידי יראת חטא הוא בחי' חכמה שהיא יראה עילאה.

והנה השכינה העליונה היא בינה, ועל פי זה "וענווה מביאה לידי יראת חטא" היא בחינת חכמה, שהיא יראה עילאה.

בקבלה, השכינה העליונה היא בינה. לכן, אם ענווה היא השכינה העליונה, היראה שהיא מביאה אליה היא בחינת חכמה, הנקראת "יראה עילאה". בקריאה זו המדרגה עולה מבינה לחכמה.

ורבי"ל [ורבי יהושע בן לוי] דס"ל [דסבירא ליה / דסבירא להו] ענוה גדולה מכולן¹⁴⁰ י"ל [יש לומר] זהו כמ"ש בר"ח שם ועוד ימצא הענוה אפילו בכתר כו' והוא נקרא אין להיותו מחשיב עצמו לאין נגד המאציל עכ"ל [עד כאן לשונו].

ולדעת רבי יהושע בן לוי, הסובר ש"ענווה גדולה מכולן", אפשר לומר שזהו כפי שכתוב שם בראשית חכמה: "ועוד, הענווה נמצאת אפילו בכתר וכו', והוא נקרא אין, משום שהוא מחשיב את עצמו לאין לעומת המאציל". עד כאן לשונו.

רבי יהושע בן לוי סובר ש"ענווה גדולה מכולן" (עבודה זרה כ ע"ב), כלומר, היא נעלית מכל שאר המדרגות. בראשית חכמה מסביר מדוע: ענווה קיימת אפילו בכתר, הנקרא אין, משום שהוא מחשיב את עצמו לאין לעומת המאציל.

21 ועמ"ש בביאור ע"פ מי מנה¹⁴¹ בענין אוכם הוא קדם כו' וזהו ענין ישת חשך סתרו.¹⁴²

ועיין במה שנכתב בביאור על הפסוק "מי מנה", בעניין "אוכם הוא קדם" וכו'; וזהו ענין "ישת חשך סתרו".

הטקסט מפנה לביאור על "אוכם הוא קדם" שבמאמר על "מי מנה" בפרשת בלק. הוא קושר זאת ל"ישת חשך סתרו" (תהילים יח, יב), להסתרת עצמותו של ה' שתוארה קודם.

ועמ"ש מענין ענוה סדי"ה שוש איש¹⁴³ כי הנה את זה לעומת זה עשה האלקים¹⁴⁴ שכמו שבקדושה עשיית המצות הוא מעלה את האדם

ועיין במה שנכתב בענין הענוה, בסוף המאמר המתחיל "שוש איש". הרי "את זה לעומת זה עשה האלקים": כשם שבקדושה, קיום המצוות מרומם את האדם

לאחר הפניה לענין הענוה שבסוף המאמר "שוש איש", חוזר הטיעון העיקרי לדברים ז, יד: "את זה לעומת זה עשה האלקים", כך שהקדושה והיפוכה מקבילות זו לזו. קיום מצווה מעלה את האדם, כך שהוא ממשיך חיות עליונה.

להמשיך חיים עליונים מבחי' רצון העליון כמ"כ [כמו כן] להיפך בעבירה כתיב ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני¹⁴⁵ ה' פי אני ה' מה

להמשיך חיים עליונים מבחינת הרצון העליון, כך גם להפך: על עבירה נאמר "ונכרתה הנפש ההיא מלפני, אני הוי". פירוש "אני הוי" הוא ש...

כשם שמצווה ממשיכה חיות מהרצון העליון, כך עבירה מגיעה למקום גבוה כאותה מידה, אך בכיוון ההפוך. על עבירה אומרת התורה: "ונכרתה הנפש ההיא מלפני, אני הוי" (ויקרא כב, ג), ואדמו"ר הזקן מפרש כל אחד מחלקי הפסוק.

שהוא מהווה כל היות להחיות כל העולמות וכל הנבראים ומלפני כלומר למעלה מבחי' ומדרגה זו שם מגיע הפגם והעונש של העבירה שהכרת תכרת¹⁴⁶ בשרש כל השרשים וצריך להיות לאדם יראת חטא.

...מהווה את כל ההוויות, כדי להחיות את כל העולמות ואת כל הנבראים; ו"מלפני" פירושו למעלה מבחינה ומדרגה זו. שם מגיעים הפגם והעונש של העבירה, עד ש"הכרת תכרת" בשורש כל השרשים. ועל האדם להיות ירא חטא.

"אני הוי" פירושו שה' הוא המהווה את כל המציאות ומחיה את כל העולמות. "מלפני" פירושו מדרגה גבוהה עוד יותר. הפגם והעונש של החטא מגיעים לשם, ולכן הכרת נוגע בשורש כל השרשים; משום כך על האדם להיות ירא חטא.

פיי יראה מחמת החטא והחסרון והפגם שנעשה למעלה כ"כ [כל כך] וחטא הוא לשון חסרון ופגם שלשון חטא נופל אפילו על ביטול מ"ע [מצות עשה] ודקדוקי סופרים שעכ"פ [שעל כל פנים] יש חסרון ופגם. משא"כ עון הוא על ל"ת [לא תעשה] כו'.

כלומר, יראה מחמת החטא, והחסרון והפגם שנגרמים למעלה במידה רבה כל כך. "חטא" הוא לשון חסרון ופגם, והמונח "חטא" חל אפילו על ביטול מצוות עשה ועל דקדוקי סופרים, שכן בכל זאת יש בכך חסרון ופגם; מה שאין כן "עוון", שחל על איסורי לא תעשה וכו'.

יראת חטא פירושה יראה מפני החסרון והפגם שהחטא גורם למעלה. המילה "חטא" פירושה חסרון, כפי שמראה הערת קה"ת מתוך פירוש רש"י על מלכים א א, כא, ולכן היא חלה אפילו על אי-קיום מצוות עשה או על פרט מדרבנן; ואילו "עוון" משמש לעבירה על איסור.

22 והנה יראת חטא בבחינה זו באה אחר ענוה וקדושה דוקא דהיינו אחר שיתקדש בקדושה העליונה

הבאה מלמעלה ע"י המצות ויבא למדרגת ענוה שיכיר שפלות נפשו

והנה, יראת חטא במובן זה באה דווקא לאחר ענוה וקדושה — כלומר, לאחר שאדם מתקדש בקדושה העליונה הבאה מלמעלה באמצעות המצוות, ומגיע למדרגת הענוה, מתוך הכרה בשפלות נפשו;

כעת נענית השאלה שפתחה את הדיון. יראת חטא במובן זה באה רק לאחר קדושה וענוה: תחילה האדם מתקדש באמצעות המצוות בקדושה הבאה מלמעלה, ולאחר מכן מגיע לענוה ומכיר בשפלות נפשו.

אזי יכיר וירגיש ג"כ בזה לעומת זה¹⁴⁷ כמה גדול עונש החטא והפגם שמגיע למעלה ויהיה לו יראה גדולה מחמת החטא והפגם (ועמ"ש עוד בפ"י וענין יראת חטא בד"ה אלה מסעי).¹⁴⁸

אזי יכיר וירגיש גם, מתוך זה — "זה לעומת זה" — עד כמה גדול עונשו של החטא והפגם שהוא גורם למעלה, ותהיה לו יראה גדולה מפני החטא והפגם. (וראו עוד כמה שכתוב על פירוש ומשמעות יראת חטא במאמר הפותח במילים "אלה מסעי".)

אז, מתוך "זה לעומת זה", הוא יכול לחוש עד כמה גדולים הפגם והעונש שחטא גורם למעלה, ותבוא עליו יראה גדולה מפני החטא. כאן מפנה הטקסט להסבר נוסף במאמר "אלה מסעי".

אך קדושה וענוה זו אינה באה אלא אחר מדרגות הפרישות שהוא להפריד הרע שבנפש הבהמית מקליפות נוגה וקדש את עצמך במותר לך¹⁴⁹

אך קדושה וענוה אלה באות רק לאחר מדרגות הפרישות, שעניינה להפריד את הרע שבנפש הבהמית מקליפות נוגה, ולקיים "קדש את עצמך במותר לך";

הקדושה והענוה עצמן באות רק לאחר הפרישות: הפרדת הרע שבנפש הבהמית, הנמשך מקליפת נוגה — הקליפה השקופה שבה מעורבים טוב ורע. זהו מאמר הגמרא: "קדש את עצמך במותר לך" (Yevamos 20a).

והוא בחינת תשובה תתאה כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] תשובה ומע"ט [ומעשים טובים]¹⁵⁰ כוי שבלא תשובה תחלה אין המעשים טובים ומאירים מלשון את האור כי טוב¹⁵¹ כוי.

וזו בחינת תשובה תתאה, כדברי רבותינו ז"ל: "תשובה ומעשים טובים" וכו'; כי בלי תשובה תחילה, המעשים אינם "טובים" ומאירים — על פי הלשון "את האור כי טוב" וכו'.

הפרישות היא בחינת "תשובה תתאה", כפי שהמשנה מצמידה את "תשובה" ל"מעשים טובים" (Avos 4:11): בלי תשובה תחילה, המעשים אינם "טובים" באמת. "טוב" כאן פירושו מאיר, כמו שנאמר "וירא אלקים את האור כי טוב" (Genesis 1:4).

קטע 7 • ו' 23-24

ראשי המטות

23 ועם כל הנ"ל יובן מ"ש וידבר¹⁵² משה אל ראשי המטות¹⁵³ פי מטות כענין מטה כלפי חסד¹⁵⁴

ועל פי כל האמור יובן מה שנאמר: "וידבר משה אל ראשי המטות". "מטות" הוא מלשון "מטה כלפי חסד",

על פי כל האמור אפשר להסביר את הפסוק הפותח. "מטות", כלומר שבטים, נקשר לביטוי התלמודי "מטה כלפי חסד", שנאמר על ה' המטה את כף המאזניים של הדין לצד הרחמים.

שהוא ענין להטות ולהפוך המדות שבנפש שיהי' [שיהיה] כלפי חסד ואהבת את ה' לדבקה בו^{155, 156} והמטים ומהפכים הם בחינת הראשים

כלומר, עניינו להטות ולהפוך את המדות שבנפש, שיהיו כלפי חסד, ולקיים "ואהבת את הוי"י" ו"לדבקה בו". והמטות והופכות אותן הן בחינת ה"ראשים",

ה"מטות" הם אלה שמטים והופכים את רגשותיו של האדם לכיוון החסד, אל "ואהבת את הוי"י" ... לדבקה בו". מי שמטים והופכים כך את הרגשות הם ה"ראשים".

שהם בחינת רעותא דליבא שנמשך מבחינת משה הוא בחינת דעת עליון וקדש העליון שלמעלה מעלה מבחינת עלמין ובחי' משה הוא המנהיג

שהם בחינת רצון הלב, הנמשך מבחינת משה, שהיא בחינת דעת עליון והקדושה העליונה, שלמעלה מעלה מבחינת העולמות. ובחינת משה היא המנהיג,

ה"ראשים" הם רצון הלב, הנמשך מבחינת משה: דעת עליון והקדושה העליונה, שלמעלה מהעולמות. במובן זה, משה הוא מנהיג ישראל.

(כי וידבר מלשון ידבר עמים תחתינו¹⁵⁷ לשון הנהגה) וממשיך בחינה זו להיות רעותא דליכא (ועיין עוד מענין ראשים בפ' פנחס) (דרנ"ג ע"ב) ע"פ שאו שערים ראשיכם¹⁵⁸ גם

(שכן "וידבר" הוא מלשון "ידבר עמים תחתינו", לשון הנהגה), והוא ממשיך בחינה זו להיות רצון הלב. (ועיינו עוד בעניין ה"ראשים" בפרשת פינחס) (דף רנ"ג ע"ב), על הפסוק "שאו שערים ראשיכם". גם

"וידבר" קשור ל"ידבר עמים תחתינו" (תהלים מז, ד), מלשון הנהגה. נמצא שמשה "דיבר" באמצעות הנהגה והמשכת בחינה זו אל רצון הלב. נוסף כאן מראה מקום לפרשת פינחס (דף רנ"ג ע"ב), על הפסוק "שאו שערים ראשיכם" (תהלים כד, ז).

כי משה הוא בחי' ונחנו מ"ה [מה]¹⁵⁹ בחי' עניו מאד¹⁶⁰ ולכן וידבר משה כו' ועמ"ש סד"ה משה ידבר וסד"ה מראיהם ומעשיהם:¹⁶¹

משה הוא בחינת "ונחנו מה", בחינת "עניו מאד", ולכן נאמר "וידבר משה" וכו'. ועיינו במה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "משה ידבר", ובסוף המאמר המתחיל "מראיהם ומעשיהם".

משה יכול היה להמשיך זאת גם משום שגילם את "ונחנו מה", שפלות מוחלטת, ואת היותו "עניו מאד". כאן מובאים ציונים לסיומם של שני מאמרים בתורה אור, "משה ידבר" ו"מראיהם ומעשיהם", לעיון נוסף.

24 קיצור. ענין קדושה מביאה לידי ענוה וענוה מביאה לידי יראת חטא.¹⁶² וענין וידבר משה אל ראשי המטות):

סיכום: עניין "קדושה מביאה לידי ענוה, וענוה מביאה לידי יראת חטא"; וכן עניין "וידבר משה אל ראשי המטות".

סיכום זה חוזר על שני הנושאים שבסעיף 4: כיצד קדושה מביאה לידי ענוה וענוה מביאה לידי יראת חטא, ומה משמעות הפסוק "וידבר משה אל ראשי המטות".

קטע 8 • 251-26

"זה הדבר"

25 ה לאמר זה הדבר¹⁶³ כו'. וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] שכל הנביאים נתנבאו בכה נוסף עליהם משה שנתנבא בזה¹⁶⁴ כו'.

5. "לאמור: זה הדבר" וכו'. וחכמינו ז"ל אמרו שכל הנביאים התנבאו בלשון "כה", ואילו משה עלה עליהם בכך שהתנבא בלשון "זה" וכו'.

סעיף 5 מבאר את המילים הבאות בפסוק: "לאמור: זה הדבר". רש"י, על פי הספרי, אומר שכל הנביאים התנבאו בלשון "כה אמר ה'", ואילו משה עלה עליהם והתנבא בלשון "זה הדבר".

והענין דכתיב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו¹⁶⁵ כדמותנו הוא בחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] דכ"ף הדמיון כמו הדמות כו',

והענין הוא, שנאמר: "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". "כדמותנו" היא בחינת ממלא כל עלמין, שכן הכ"ף מציינת דמיון [כלומר] כמו הדמות וכו';

בפסוק "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" (בראשית א, כו), "כדמותנו" היא האור שממלא את כל העולמות. האות כ"ף, "כ", מציינת השוואה: דבר שדומה לדמות, אך אינו הדבר עצמו.

משא"כ בצלמנו הוא בחי' גילוי עצמותו ית' ממש כביכול (ועיין מזה לקמן בד"ה אלה מסעי¹⁶⁶ הנ"ל ובד"ה כי ביום הזה יכפר).¹⁶⁷

ואילו "בצלמנו" היא בחינת גילוי עצמותו ית' ממש, כביכול. (ועיינו בענין זה להלן, במאמר המתחיל "אלה מסעי" הנזכר לעיל, ובמאמר המתחיל "כי ביום הזה יכפר").

"בצלמנו", בלי כ"ף הדמיון, היא גילוי עצמותו ממש של ה', כביכול. להפניה להרחבה בענין זה, הטקסט מציין את המאמרים "אלה מסעי" ו"כי ביום הזה יכפר".

והנה ע"י רעותא דליבא למעלה מבחינת כח הנפש נעשה ע"י אתערותא דלעילא גילוי בחינת עצמותו ית' למעלה מבחי' עלמין מה שאינו יכול להתלבש תוך עלמין וכמ"ש ואשים דברי בפ"ך¹⁶⁸ דברי ממש.

והנה, על ידי רצון הלב, שהוא למעלה מבחינת כוח הנפש, מתעוררת על ידי כך אתערותא דלעילא: גילוי בחינת עצמותו ית', שלמעלה מבחינת העולמות, שאינה יכולה להתלבש בתוך העולמות. וכמו שכתוב: "ואשים דברי בפ"ך" — דבריי ממש.

רצון הלב, שהוא מעבר לכוחותיה של הנפש עצמה, מעורר אתערותא דלעילא: גילוי עצמותו של ה', שלמעלה מן העולמות ושאינה יכולה להתלבש בהם. לכן נאמר בישעיהו נא, טז: "ואשים דברי בפ"ך" — דבריי ממש של ה'.

26 והיינו לאמר זה הדבר¹⁶⁹ כו' דהיינו באמירת כאו"א [כל אחד ואחד] פרשה שבתורה או נביאים וכתובים הלכות ואגדות יהיה זה הדבר עצמו שנאמר מאז ומקדם.

וזהו [פירוש] "לאמר: זה הדבר" וכו': כלומר, כאשר כל אחד ואחד אומר קטע מן התורה, או מן הנביאים והכתובים, הלכות ואגדות, הרי זה אותו הדבר עצמו שנאמר לפני זמן רב, מקדם.

"זה הדבר" מתפרש כאן גם ביחס ללימוד התורה. כשאדם אומר קטע מן התורה, מן הנביאים או מן הכתובים, או הלכות ואגדות, הוא עשוי לומר ממש את אותו הדבר שה' אמר לפני זמן רב.

כמ"ש והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום כו' ודברת בהם^{170, 171} כו' שהדברים האלה עצמם

כמו שכתוב: "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום" וכו', "ודברת בהם" וכו' — הדברים האלה עצמם.

בדברים ו, ו-ז נאמר: "הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום" וכו', "ודברת בהם" וכו'. הכוונה לאותם דברים ממש שמשא אמר.

שאמר משה באותו יום יהיו אצלך ודברת בם עצמם לפי שע"י בחינת רעותא דליבא נמשך בחינה מה שלמעלה מבחינת עלמין ושם הוא למעלה מן הזמן

שמשאמר אמר באותו יום יהיו אתך, וידברת בם — באותם הדברים עצמם. זאת, משום שעל ידי בחינת רצון הלב נמשכת בחינה שהיא למעלה מבחינת העולמות, ושם היא למעלה מן הזמן.

הדברים שמשאמר אמר באותו יום אמורים להיות עם כל אדם, והוא מדבר באותם דברים עצמם. הדבר אפשרי משום שרצון הלב ממשיך בחינה שלמעלה מן העולמות, וגם למעלה מן הזמן; לכן הדברים שנאמרו "היום" אינם נשארים בעבר.

(ועמ"ש ע"פ קול דודי הנה זה בא¹⁷² וסד"ה והגדת לבנך¹⁷³ בענין בעבור זה וסד"ה בחדש השלישי¹⁷⁴ כוי ביום הזה)¹⁷⁵ ושם היה בחינת נבואתו של משה שהוא היה בחינת קדש העליון למעלה מבחינת עלמין

(ועיינו במה שנכתב על הפסוק "קול דודי הנה זה בא", ובסוף המאמר הפותח במילים "והגדת לבנך", בעניין "בעבור זה", ובסוף המאמר הפותח במילים "בחדש השלישי וכו', בעניין "ביום הזה"). שם הייתה בחינת נבואתו של משה, שהייתה בחינת הקודש העליון, למעלה מבחינת העולמות.

הכוונה למאמרים על "קול דודי הנה זה בא", על "והגדת לבנך" — בעניין "בעבור זה" — ועל "בחדש השלישי... ביום הזה"; בכולם נידונה המילה "זה". נבואת משה נבעה מבחינה זו, הקודש העליון שלמעלה מן העולמות.

ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] שהיה פרוש מן האשה¹⁷⁶ משא"כ כל הנביאים כוי (ועי' מזה בפ' ויצא) (דקנ"ב ב') ו במק"מ [במקדש מלך] שם ובפ' בראשית (כ"ב¹⁷⁷ א')

ולכן אמרו חז"ל שהוא היה פרוש מאשתו, שלא כמו שאר הנביאים וכו'. (ועיינו בעניין זה בפרשת ויצא) (דף קנ"ב ע"ב), וכן במקדש מלך שם, ובפרשת בראשית (כ"ב ע"א);

לכן, אומרים חז"ל, משה פרש מאשתו, בשונה משאר הנביאים (שבת פז ע"א). כאן מפנים לזוהר בפרשת ויצא (דף קנ"ב ע"ב) ובפרשת בראשית (דף כ"ב ע"א), וכן לפירוש מקדש מלך שם.

וביאר הרמ"ז [הרב משה זכות] פ' ואתחנן¹⁷⁸ (ד"ס סע"ב [סוף עמוד ב]) גבי רב לך¹⁷⁹ כוי ועי' בפ' בלק (קפ"ז ב').

והרמ"ז ביאר זאת בפרשת ואתחנן (דף ר"ס סוף ע"ב), בעניין "רב לך" וכו'. ועיינו גם בפרשת בלק (דף קפ"ז ע"ב).

הרמ"ז (רבי משה זכות) מסביר זאת בזוהר לפרשת ואתחנן, בעניין "רב לך". לפי הערת קה"ת, הוא מבאר שמשאמר פרש מאשתו מפני שהיה יכול להמשיך את הזיווג הפנימי, שלמעלה מזיווג יעקב ורחל, שממנו נמשכות נשמות.

ומכ"ז [ומכל זה] יובן איך שנבואתו היה מבחינת שלמעלה מגדר זמן שבחיי הזמן אין לו יחס רק במדת מלכותו ית' בחיי כדמותנו בחינת עלמא דנוקבא כו'

ומכל זה יובן כיצד נבואתו הייתה מבחינה שלמעלה מגדרי הזמן; שכן לבחינת הזמן יש שייכות רק למידת מלכותו יתברך — בחינת "כדמותנו", בחינת עלמא דנוקבא וכו'.

מכל האמור עולה שנבואת משה הייתה מבחינה שלמעלה מן הזמן. הזמן קשור רק למידת מלכות של ה', לבחינת "כדמותנו", המכונה "עלמא דנוקבא".

דהיינו כשנעשית מקור לבי"ע ועיין בפי' ויחי (דרמ"ו סע"א [סוף עמוד א] וע"ב)¹⁸⁰ ועמ"ש בד"ה יונתי בחגוי הסלע¹⁸¹ בפי' קומי לך רעיתי.

כלומר, כשהיא נעשית מקור לבי"ע. ועיינו בפרשת ויחי (דף רמ"ו סוף ע"א וע"ב), וכן במה שנכתב במאמר הפותח במילים "יונתי בחגוי הסלע", בפירוש "קומי לך רעיתי".

מלכות קשורה לזמן כאשר היא נעשית מקור לעולמות התחתונים בריאה, יצירה ועשיה. כאן מפנים לזוהר בפרשת ויחי ולמאמר "יונתי בחגוי הסלע", העוסק בפירוש "קומי לך רעיתי".

ומשם יובן בתוספת ביאור משי"כ [מה שכתוב] שע"י רעותא דליבא דייקא נמשך שיהיה עסק התורה בבחינת לאמר זה הדבר כו'.

ומכאן יובן ביתר ביאור מה שנכתב: דווקא באמצעות רצון הלב מתאפשר לימוד התורה באופן של "לאמר: זה הדבר" וכו'.

מן המאמר שהוא אפשר להבין ביתר עומק מדוע דווקא רצון הלב גורם לכך שלימוד התורה של האדם יהיה בבחינת "זה הדבר" — דברו של ה' עצמו.

איש כי ידור נדר¹⁸² וגוי עד שידור בדבר הנדור.¹⁸³ הענין כי הנה נדרים סייג לפרישות.^{184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207}

"איש כי ידור נדר" וכו': "עד שידור בדבר הנדור". והענין הוא ש"נדרים סייג לפרישות".

המאמר חוזר כעת לשאלתו הראשונה, העוסקת בנדרים. "איש כי ידור נדר" מחייב לנדור "בדבר הנדור", וההסבר מתחיל מדברי המשנה: "נדרים סייג לפרישות".

קטע 9 • 271

נדירים: קשירת הדבר לשורשו הקדוש

27 והנה פרישות הוא להיות קדש א"ע [את עצמו] במותר לך²⁰⁸ וכדי להיות מדריגה זו נטועה וקבועה בלבו

באמת לאמתו צריך לעשות עצות בנפשו כענין שנתבאר למעלה בענוה שמביאה לידי יראת חטא

והנה פרישות פירושה להיות "קדש עצמך במותר לך". וכדי שמדרגה זו תהיה נטועה וקבועה בלבו באמת לאמיתה, עליו למצוא עצות בנפשו, כפי שנתבאר למעלה בעניין הענוה, המביאה לידי יראת חטא:

פרישות פירושה "קדש עצמך במותר לך" (יבמות כ ע"א). כדי שתהיה מושרשת באמת בלב, האדם צריך דרך להתבונן בכך, בדומה למה שנתבאר שהענוה מביאה לידי יראת חטא.

דהיינו שישפיל עצמו איך הדבר שרוצה לפרוש ממנו כגון הנודר מן הבשר כו' שהכשר וכיוצא בו הוא גבוה ממנו במעלה בשרשו ששרשו גבוה מאד נעלה מבחי' ומדרגות האדם

כלומר, שישפיל את עצמו [בהתבוננות] בכך שהדבר שממנו הוא רוצה לפרוש — למשל, מי שנודר [להימנע] מבשר וכדומה — גבוה ממנו במעלתו בשורשו, שכן שורשו גבוה ונעלה מאד, למעלה מבחינת האדם ומדרגותיו,

עליו להשפיל את עצמו ולהתבונן בכך שהדבר שהוא רוצה לפרוש ממנו, כגון בשר, גבוה ממנו בשורשו. שורשו נעלה הרבה למעלה ממדרגת האדם.

אלא שבשבירת הכלים נפלו למטה מטה מן האדם בדצ"ח [בדומם צומח חי] אבל מ"מ הרי יש לו יתרון ומעלה שמחיה את האדם והאדם צריך לו

אלא שבשבירת הכלים נפלו למטה מאד מן האדם, אל הדומם, הצומח והחי. ואף על פי כן יש להם יתרון ומעלה על האדם, בכך שהם מחיים אותו והוא זקוק להם,

רק בעקבות שבירת הכלים נפלו הדברים למטה מן האדם, אל ממלכות הדומם, הצומח והחי. ואף על פי כן יש להם מעלה עליו: הם מחיים אותו והוא זקוק להם.

והמאכל א"צ [אין צריך / אינו צריך] להאדם ואי לזאת אינו ראוי להורידו כ"כ [כל כך] בגשמיות להיות נהנה ממנו למלאות תאוות גופו ולהיות בזוללי בשר וסובאי יין²⁰⁹ כ"א להרחיב דעתו לה',

ואילו המאכל אינו זקוק לאדם. ולכן אין זה ראוי להורידו כל כך אל הגשמיות, ליהנות ממנו כדי למלא את תאוות הגוף ולהימנות עם "זוללי בשר וסובאי יין", אלא יש לאוכלו כדי להרחיב את דעתו לעבודת ה'.

המאכל אינו זקוק לאדם, ולכן אין זה ראוי להורידו אל הגשמיות הגסה רק כדי לספק את תאוות הגוף ולהיות מ"זוללי בשר וסובאי יין" (משלי כג, כ). יש לאוכלו כדי להרחיב את דעתו לעבודת ה'.

וכן דרך הנודרים לש"ש [לשם שמים] הוא מפני שרואים ירידתם מן הדבר שנודרים ממנו שהדבר ההוא גורם להם ירידה והטייה מאחרי ה' והיינו אחר שמורידים הדבר ההוא לגשמיות ממילא ממשיך ומוריד גם את הגוף האדם אחריו

וזו דרכם של הנודרים לשם שמים: הם רואים שהדבר שממנו הם נודרים גורם להם ירידה ומטה אותם מדרך ה'. כלומר, לאחר שהם מורידים את אותו הדבר אל הגשמיות, הוא ממילא מושך ומוריד אחריו גם את גוף האדם.

זו הסיבה שאנשים נודרים לשם שמים: הם רואים שהדבר מושך אותם למטה ומסיט אותם מדרך ה'. לאחר שהם מורידים אותו אל הגשמיות, הוא גורר גם אותם למטה.

(ועמ"ש בד"ה בהעלותך²¹⁰ את הנרות²¹¹ בענין ע"ה אסור לאכול בשר²¹² ואף דהכא מיירי בת"ח [בתלמיד חכם / בתלמידי חכמים]). מ"מ נהי דאינו אסור מ"מ שייך שירא שלא ירד ממדרגתו (כו') אבל באמת צריך לראות בשרשו איך ששרשו גבוה מאד נעלה.

(ועיין במה שנכתב במאמר המתחיל "בהעלותך את הנרות" בעניין "עם הארץ אסור לאכול בשר". ואף שכאן מדובר בתלמיד חכם, מכל מקום, אף שאין הדבר אסור לו, שייך שירא שמא ירד ממדרגתו וכדומה.) אבל באמת עליו להתבונן בשורשו, ולראות עד כמה שורשו גבוה ונעלה מאוד.

ההערה שבסוגריים מפנה למאמר "בהעלותך את הנרות", המבאר את דברי חז"ל שעם הארץ אינו רשאי לאכול בשר (פסחים מט ע"ב). כאן מדובר בתלמיד חכם, שבשר מותר לו, אך הוא עשוי לחשוש שמא ירד ממדרגתו; ובכל זאת, עליו להתבונן באמת בשורשו הנעלה של הבשר.

ועי"ז פירש ממנו. ולכן צריך הנודר לומר הרי זה כעולה וכקרבן שהן קודש ודבר הנדור ומופרש בשרשו הגבוה למעלה וכמ"ש

ועל ידי כך הוא פורש ממנו. לכן על הנודר לומר: "הרי זה כעולה" ו"כקרבן", שהם קודש — דבר שנידור ומופרש בשורשו הגבוה למעלה. וכמו שכתוב,

ההכרה בשורשו הגבוה היא שמביאה אותו לפרוש ממנו. לכן הנודר אומר: "הרי זה כעולה" או "כקרבן"; הקרבנות הם קודש ומובדלים בשורשם הגבוה למעלה.

כי יפליא לנדור²¹³ לשון מופלא ומכוסה^{214, 215} כאלו נודר בחיי המלך ששרשם הם חיים העליונים מבחינת סוכ"ע

"כי יפליא לנדור": לשון "מופלא" ומכוסה, כאילו הוא נודר בחיי המלך, ששרשם הם החיים העליונים מבחינת סוכב כל עלמין.

"כי יפליא לנדור" (במדבר ו, ב) משתמש בלשון שמשמעה דבר מופלא ומכוסה, כמו שאמרו בגמרא: "מה מופלא ממך... מה מכוסה ממך" (חגיגה יג ע"א). נמצא שהנדר הוא כאילו נודרים בחיי המלך, ששרשם בחיים העליונים של סוכב כל עלמין.

(ועיין מענין נדר בזח"ב [בזהר חלק ב'] יתרו צ"א ב' משפטים קט"ו ב' פנחס דר"ה [דראש השנה] א' ב' ובפרדס ערך נדר²¹⁶ ובמא"א [ובמאורי אור] אות²¹⁷ נו"ן ס"ט רבות ויצא ר"פ ע' [עיין]²¹⁸

(ועיינו בעניין נדר בזהר חלק ב', יתרו, צ"א ע"ב; משפטים, קט"ו ע"ב; פנחס, דף ר"ה ע"א-ע"ב; ובפרדס, בערך "נדר"; ובמאורי אור, אות נו"ן, סעיף ס"ט; [מדרש] רבה, ויצא, תחילת פרשה ע';

הסוגריים מונים מקורות העוסקים בנדרים בזהר, בפרדס (בערך "נדר"), במאורי אור ובמדרש על ויצא. בהערת קה"ת מתוקן דף הזהר על פנחס מ"ה לרנ"ה.

כי תשא פמ"ג נשא פ"י [פרק י' / פרשה י'] ע"פ כי יפליא באיכה בפסוק ישבו לארץ ידמו²¹⁹ ובבחי' פי (יתרו)²²⁰ ומשם נשתלשלו כל בחי' אורות המקיפים שבעולמות עליונים

כי תשא, פרשה מ"ג; נשא, פרשה י', על הפסוק "כי יפליא"; באיכה, על הפסוק "ישבו לארץ ידמו"; ובבחי', פרשה (יתרו). ומשם השתלשלו, חוליה אחר חוליה, כל בחינות האורות המקיפים שבעולמות העליונים,

הרשימה ממשיכה עם המדרש על כי תשא ועל נשא, מדרש איכה על "ישבו לארץ ידמו" (איכה ב', י), ורבנו בחי' על יתרו. מן החיות העליונה של המלך משתלשלים כל האורות המקיפים של העולמות העליונים.

וגם למטה באדם התחתון בבחינת הכל ודבור היוצא מהפה כידוע ליי"ח (ועמ"ש מזה בד"ה וארשתין לי).²²¹ וגם למטה, באדם התחתון, בבחינת ההבל והדיבור היוצאים מן הפה, כפי שידוע לידועי ח"ן. (ועיינו במה שנתבאר על כך במאמר המתחיל "וארשתין לי".)

למטה, באדם, האור המקיף מקביל להבל ולדיבור היוצאים מן הפה, כפי שידוע לידועי חכמת הקבלה. הטקסט מפנה למאמר "וארשתין לי" להרחבה.

וזהו דבר הנדור²²² שמקדיש הקרבן ואמר ה"ז [הרי זה] עולה או שלמים להמשיך בפיו קדושה עליונה מבחי' סוכ"ע מקור כל הקדושות וגם הנדרים שהן קונמות הן הקדש

וזהו [פירוש] "דבר הנדור": שהוא מקדיש את הקרבן ואומר "הרי זה עולה" או "שלמים", כדי להמשיך בפיו קדושה עליונה מבחינת האור המקיף את כל העולמות, מקור כל הקדושות. וגם הנדרים שהם קונמות הם הקדש,

זהו פירוש הביטוי "דבר הנדור": כשאדם מקדיש קרבן באומרו "הרי זה עולה" או "שלמים", פיו ממשיך קדושה עליונה מן האור המקיף, מקור כל הקדושות. גם נדרים בלשון קונם הופכים את החפץ להקדש.

כדאיתא בגמרא²²³ (וזהו כענין המבואר בד"ה כה תברכו^{224, 225} בפי נשא בפי ענין ויקרא האדם שמות²²⁶ כוי להעלותן עי"ז ולקדשן במקורן כוי ע"ש וכעין זה הוא ענין קונמות שמתפסו בדבר הנדור וקדוש ועי"ז ממשיך בו קדושה עד שהן הקדש.

כפי שמוכח בגמרא. (וזה דומה לעניין שנתבאר במאמר המתחיל "כה תברכו" בפרשת נשא, בפירוש העניין של "ויקרא האדם שמות" וכוי — להעלותם על ידי כך ולקדשם במקורם וכוי; עיינו שם. וכעין זה הוא ענין הקונמות: שהוא מקשר אותו לדבר שנדור וקדוש, ועל ידי כך ממשיך בו קדושה, עד שהם הקדש.

בגמרא נאמר שקונמות הם הקדש (נדרים י ע"א, לפי הערת קה"ת). הטקסט משווה זאת למאמר "כה תברכו", העוסק בכך שאדם קרא שמות לברואים: באמצעות קריאת השמות הוא העלה אותם וקידש אותם במקורם. בדומה לכך, הנדר מקשר חפץ לדבר קדוש וממשיך בו קדושה.

והכח הזה בפה האדם הוא ממש כענין הנ"ל דויקרא האדם שמות כוי ועוד נ' לומר כי הכח הזה הוא מעין ודוגמא הכח דלאמר זה הדבר²²⁷ הנזכר לעיל. שנמשך מבחי' וידבר משה אל ראשי המטות כוי.

וכוח זה שבפי האדם דומה ממש לעניין האמור לעיל, "ויקרא האדם שמות" וכוי. ועוד נראה לומר שכוח זה הוא מעין ודוגמא לכוח של "לאמר זה הדבר" הנזכר לעיל, הנמשך מבחינת "וידבר משה אל ראשי המטות" וכוי.

כוחו של פי האדם הוא אותו כוח שהיה לאדם בקריאת שמות לברואים. הוא גם משקף את הכוח של "זה הדבר", הנמשך מכך שמשך דיבר אל ראשי המטות.

וזהו שייכות ענין וידבר משה כוי לאמר זה הדבר לפי נדרים ולכן עכשיו שנתמעטו הלבבות²²⁸ צריך לומר בלי נדר²²⁹ וכמ"ש במ"א):

וזהו הקשר בין עניין "וידבר משה" וכוי, "לאמר זה הדבר", לבין פרשת נדרים. ולכן, עכשיו, כשנתמעטו הלבבות, צריך לומר "בלי נדר", כפי שנכתב במקום אחר.

זהו הקשר בין "וידבר משה" ... לאמר זה הדבר לבין פרשת נדרים. מאחר שהלבבות נתמעטו כיום, ראוי לומר "בלי נדר", כפי שנכתב במקום אחר.

בעבודה

המאמר מפיק מכך את ההוראה בעבודת ה'. כדי שהפרישות תהיה ממשית, ראוי לאדם להתבונן בכך שהמאכל או התענוג שהוא נמנע ממנו בא משורש גבוה יותר ממנו, ולכן אין לו להורידו כדי שישמש את תאוותיו, אלא להשתמש בו רק כדי להרחיב את דעתו לעבודת ה'. באמצעות מצוות גשמיות פשוטות הוא ממשיך את קדושתו של ה' ומגיע לידי ענוה; הענוה מאפשרת לו לחוש עד כמה רחוק מגיע חטא, וזוהי יראת חטא. ומכיוון שהלכות נתמעטו, ראוי לומר "בלי נדר" ולא לנדור.

שאלות לשיחה

1. מדוע המאכל, הנמוך מן האדם, מסוגל להעניק לו חיים, וכיצד הדבר מסביר את הכינוי "לחמו" של ה' למצוות?
2. מה ההבדל בין האהבה שבאה מהתבוננות (אהבת עולם) לבין רעותא דליבא (אהבה רבה), וכיצד נוצרת כל אחת מהן?
3. מדוע יראת חטא באה אחרי קדושה וענוה, אם "ראשית חכמה יראת ה'?"
4. מה הקשר בין ענוותנותו של משה, "ונחנו מה", לבין נבואתו "זה הדבר", ומה משמעות הדבר ללימוד התורה של האדם עצמו?
5. מדוע צריך לקשור נדר לדבר קדוש, ומה הדבר מלמד על פרישות מהנאות מותרות?

הערות

פסוקה 1

1 וידבר משה אל ראשי המטות

בהערה נאמר שהנחת המאמר של אדמו"ר האמצעי נדפסה שם.
הערת קה"ת
הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי נדפס בסה"מ תקס"ד ע' קפז.

2 וידבר משה אל ראשי המטות

"וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר: זה הדבר אשר ציווה הוי"ו. המאמר יסביר הן את "ראשי המטות" והן את "זה הדבר".

Numbers 30:2 במדבר ל"ב:
וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' And Moses spoke unto the heads of the tribes of the children of Israel, saying: This is the thing which the L-RD hath commanded.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
במדבר ל, ב.

3 איש כי ידור נדר

"איש כי ידור נדר להוי"ו... לא יחל דברו". זהו הפסוק שממנו מסיקה הגמרא את הדין בעניין "דבר הנדור".

Numbers 30:3 במדבר ל"ג:
אִישׁ כִּי־יִדֹר נֶדֶר לַה' אִו־הִשְׁבַּע שְׁבַעָה לְאִסָּר אֶסֶר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כָּל־הֵיצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה:

When a man voweth a vow unto the L-RD, or sweareth an oath to bind his soul with a bond, he shall not break his word; he shall do according to all that proceedeth out of his mouth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 עד שידור בדבר הנדור

הגמרא דורשת את המילים "איש כי ידור" כדרישה שידור "בדבר הנדור", כלומר, שיקשר את הדבר למשהו שכבר הוקדש. אדמו"ר חזקן שואל מדוע נדרש קשר זה.

Nedarim 13a:2-3 נדרים י"ג א:ב-ג'
לֹא, וְכֹלֵי עֲלָמָא לִפְנֵי זְרִיקַת דְּמִים, וּמֵאִי טַעְמָא דְּמֵאן דְּשָׁרִי — אָמַר קָרָא: "כִּי יִדֹר", עַד שִׁידוּר בְּדָבָר הַנִּדּוּר, לְאַפּוֹקֵי בְכוּר, דְּדָבָר הָאֶסְרוּר הוּא. וּמֵאן דְּאָסֵר, אָמַר קָרָא: "לֵה", לְרִבּוּת דְּבָר הָאֶסְרוּר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
נדרים יג, א.

5 הרי עלי בשר זה כעולה ושלמים

הדברים ההלכתיים שבהערה על הנוסח היסודי של נדר ועל דעת המשנה למלך בעניין נדר שנוסח כאיסור בלבד, לקוחים משיחה זו.

הערת קה"ת

עיקר נדר האמור בתורה הוא שיתפס בדבר הנדור, כגון שאומר כבר זה עלי כקרבן, ראה שו"ע יו"ד סד"ר ס"א. וראה משנה למלך ריש הל' נדרים שנדר בלשון איסור סתם (שלא התפיסו כקרבן) "מדין יד הוא דמהני שכשהוא

אומר הרי זה אסור עלי אנו גומרין דברים כקרבן" עיי"ש — משיחת ש"פ מטו"מ תשמ"ח הערה 12.

6 לכללות המאמר ראה גם ד"ה זה בסה"מ תקס"ב ח"א ע' רלז [שם ההתחלה

למאמר כולו מפנה ההערה למאמר על אותו פסוק שנדפס שם; היא מציינת שמילות הפתיחה המובאות שם שונות, ושעניין זה טעון עיון.

הערת קה"ת

וידבר ה' אל משה דבר אל ראשי המטות — וצ"ע]. ח"ב ע' תצט. תקס"ז ע' רפט. ס' מאמרי אדה"ז-פרשיות ח"ב ע' תרפח. אוה"ת מטות ע' אירנה ואילך. שם כרך-ה ע' איתרפב. כרך-ו ע' איתתקנד קיצור ללקו"ת. סה"מ תר"ל ע' רטז. במאמרי אדה"א פ' מטות ע' איתרצו רק חלק מהמאמר.

פסוקה 2

7 תנן באבות נדרים סייג לפרישות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
פ"ג, מ"ג.

8 נדרים סייג לפרישות

השיחה מיישבת בין "נדרים סייג לפרישות" לבין תוכחת חז"ל למי שמוסיף איסורים: ההימנעות מדברים מותרים נחוצה למי שעדיין לא הגיע למדרגה גבוהה בעבודת ה', ואילו מי שכבר הגיע אליה יכול להסתפק במה שאסרה התורה.

הערת קה"ת

ראה בארוכה משיחת ש"פ מטו"מ תשמ"ח שלכאורה מצינו סתירה במאמרי חז"ל "לא דיין מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עלך דברים אחרים" (בתמי'), והתיווך בזה שמדובר אודות שתי דרגות שונות (א) מי שעדיין לא הגיע לדרגה גבוהה, וזקוק לפרוש גם מדברים המותרים קדש עצמך במותר לך, (וב) מי שכבר הגיע לדרגה גבוהה בעבודת ה' אז דיין מה שאסרה לך התורה ע"ש בארוכה. וראה לקמן פד, ב.

9 פרישות מביאה לידי קדושה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
סוף סוטה.

רבי עקיבא מלמד שמסורת היא סייג לתורה, מעשרות הם סייג לעושר, נדרים הם סייג לפרישות, ושתיקה היא סייג לחכמה. נדר מגן על נחישותו של האדם להימנע ממה שמותר.

Pirkei Avot 3:13 משנה אבות ג:י"ג

רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, שְׁחוֹק וְקָלוּת רָאשׁ, מְרַגְלִין לְעֲרוּהָ. מִסֶּרֶת, סִיג לְתוֹרָה. מַעֲשָׂרוֹת, סִיג לְעֹשֶׁר. נְדָרִים, סִיג לְפְרִישׁוֹת. סִיג לְחֻכְמָה, שְׁתִּיקָה:

Rabbi Akiva said: Merriment and frivolity accustom one to sexual licentiousness; Tradition is a fence to the Torah; Tithes a fence to wealth, Vows a fence to abstinence; A fence to wisdom is silence.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

11 פרישות מביאה לידי קדושה וקדושה מביאה לידי ענוה וענוה

מביאה לידי יראת חטא

סולם המעלות של רבי פנחס בן יאיר, מוריו ונקיות ועד לרוח הקודש ותחיית המתים. המאמר משתמש בשלבים מפרישות ועד ליראת חטא כמסגרת שלו.

Mishnah Sotah 9:15 משנה סוטה ט:ט"ו

... רבי פנחס בן יאיר אומר, זריזות מביאה לידי נקיות, ונקיות מביאה לידי טהרה, וטהרה מביאה לידי פרישות, ופרישות מביאה לידי קדושה, וקדושה מביאה לידי ענוה, וענוה מביאה לידי יראת חטא, ויראת חטא מביאה לידי חסידות, וחסידות מביאה לידי רוח הקדש, ורוח הקדש מביאה לידי תחית המתים, ותחית המתים בא על ידי אליהו נכור לטוב, אמן:

When Rabbi Meir died, the composers of fables ceased. When Ben Azzai died, the diligent students [of Torah] ceased. When Ben Zoma died, the expounders ceased. When Rabbi Joshua died, goodness ceased from the world. When Rabban Shimon ben Gamaliel died, locusts come and troubles multiplied. When Rabbi Elazar ben Azariah died, the sages ceased to be wealthy. When Rabbi Akiba died, the glory of the Torah ceased. When Rabbi Hanina ben Dosa died, men of wondrous deeds ceased. When Rabbi Yose ... Katnuta died, the pious men (hasidim) ceased and

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסקה 3

12 ראשית חכמה יראת ה'

"ראשית חכמה יראת הוי". נראה שהפסוק מציב את היראה תחילה, לפני החכמה ולפני המעלות שבסולם.

Psalms 111:10 תהילים קי"א:י'

ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עשיהם תהלתו עמדת לעד:

The fear of the L-RD is the beginning of wisdom; A good understanding have all they that do thereafter; His praise endureth for ever.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיא, י.

13 ע"פ וידבר דעשרת הדברות

שם מסביר אדמו"ר הזקן את היראה הגדולה המתעוררת כאשר אור אין סוף מתגלה בשורש הנשמה שלמעלה מהגוף: השכל אינו יכול להכיל אותו, ולכן האדם מתמלא פחד ורתת. על יראה זו נאמר "אם אין חכמה אין יראה", משום שהיא באה באמצעות לימוד התורה, שכן התורה מקורה בחכמה.

הערת קה"ת

לקו"ת במדבר טז, ב.

14 אם אין חכמה אין יראה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ג, יז.

15 אם אין חכמה אין יראה אם אין יראה אין חכמה

רבי אלעזר בן עזריה מלמד שהחכמה והיראה תלויות זו בזו. אדמו"ר הזקן הסביר במקום אחר שמדובר בשתי מדרגות של יראה: אחת לפני החכמה ואחת אחריה.

Pirkei Avot 3:17 משנה אבות ג:י"ז

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין דעת, אין בינה. אם אין קמח, אין תורה. אם אין תורה, אין קמח. הוא היה אומר, כל שחכמתו מרבה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרביין ושרשיו מעטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר (ירמיה יז) והיה כערער כערקה ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ ...

Rabbi Elazar ben Azariah said: Where there is no Torah, there is no right conduct; where there is no right conduct, there is no Torah. Where there is no wisdom, there is no fear of G-d; where there is no fear of G-d, there is no wisdom. Where there is no understanding, there is no knowledge; where there is no knowledge, there is no understanding. Where there is no bread, there is no Torah; where there is no Torah, there is no bread. He used to say: one whose wisdom ...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

16 דעיקר הקדושה הוא כמאמר אשר קדשנו במצותיו

הצמח צדק כותב שם שעניין זה טעון ביאור, שכן מהגמרא בפסחים (104a) משתמע שהכינוי "קדוש" אינו בא רק מכוח קיום המצוות.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ויקרא-א ע' קלד ואילך שצריך ביאור דבגמרא פרק ערבי פסחים דף ק"ד ע"א משמע דשם קודש אינו ע"י שמקיים המצוות לבד ע"ש.

17 סוף דבר הכל נשמע . . כי זה כל האדם

הפסוק המסיים את קהלת: "סוף דבר, הכול נשמע: את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור, כי זה כל האדם". הוא מלמד שהמצוות הן מהותו ותכליתו של האדם.

Ecclesiastes 12:13 קהלת י"ב:י"ג

סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם:

The end of the matter, all having been heard: fear G-d, and keep His commandments; for this is the whole man.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת יב, יג.

פסקה 4

18 קדוש פי מובדל

שני הפרקים מסבירים באותו אופן את הביטוי "אשר קדשנו במצוותיו": קדושה פירושה היבדלות — הי מובדל מן העולמות כאור הסוכב כל עלמין, שאינו יכול להתלבש בהם. באמצעות המצוות הוא מרומם אותנו אל הקדושה העליונה הזאת.

הערת קה"ת

כפי רש"י קדושים יט, ב. ראה תניא פי' מו. אגה"ת פ"י.

19 מלכותך מלכות כ"ע

"מלכותך מלכות כל עולמים, וממשלתך בכל דור ודור". אדמו"ר הזקן קורא את המילה "עולמים" כפשוטה: מלכות ה' היא שנותנת קיום לכל עולם.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מְלֻכּוֹתֶךָ מְלֻכּוֹת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתֶּךָ בְּכָל־דּוֹר וְדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יג.

20 ה' הוא וישמו בלבד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פדריא רפ"ג. וראה ת"ז ת"ה קרוב לסופו. הק' השלייה בתחילתה.

21 היה הוא וישמו בלבד

"עד שלא נברא העולם היה הקדוש ברוך הוא וישמו הגדול בלבד". לפני הבריאה לא היה על מי למלוך.

Pirkei DeRabbi Eliezer 3:2-3 פרקי דרבי אליעזר ג':ב-ג

עַד שֶׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם, הָיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשִׁמּוֹ הַגָּדוֹל בְּלִבָּד, וְעַלֶּה בְּמַחֲשָׁבָה לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם, וְהָיָה מִחֲרִיט אֶת הָעוֹלָם לְפָנָיו וְלֹא הָיָה עוֹמֵד. מִשְׁלוֹ מִשָּׁל, לָמָּה הִדְבֵּר דּוֹמָה? לְמַלְךְ שֶׁהוּא רוֹצֵה לְבָנוֹת פְּלִטְרִים שָׁלוֹ, אִם אֵינוֹ מִחֲרִיט בְּאֶרֶץ יְסוֹדוֹתָיו וּמוֹבָאָיו וּמוֹצָאָיו, אֵינוֹ מִתְחִיל לְבָנוֹת, כִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִחֲרִיט לְפָנָיו אֶת הָעוֹלָם וְלֹא הָיָה עוֹמֵד עַד שֶׁבָּרָא אֶת הַתְּשׁוּבָה. שֶׁכַּעַז דְּבָרִים נִבְרָאוּ עַד שֶׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם, וְאֵלּוֹ הֵן: תּוֹרָה, וְגִי'הֶם, וְגוֹ עֲדוֹ, וְכַסָּא הַכְּבוֹד, ...

Before the world was created, the Holy One, blessed be He, with His Name alone existed, and the thought arose in Him to create the world. He began to trace (the foundations of) the world before Himself, but it would not stand. They told a parable, To what is the matter like? To a king who wishes to build a palace for himself. If he had not traced in the earth its foundations, its exits and its entrances, he does not begin ... to build. Likewise the Holy One, blessed be

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

פסוקה 5

22 אני ה' לא שנית

"כי אני הו' לא שנית". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על הבריאה: בריאת העולם לא חוללה שינוי בה'.

Malachi 3:6 מלאכי ג':ו

כִּי אֲנִי ה' לֹא שֵׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא כִלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

23 אתה הוא קודם שנבה"ע

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נוסח התפלה.

24 "אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלקים". כאן מפרשים "ראשון" ו"אחרון" כתקופה שלפני הבריאה ולאחר סופה, ואת "מבלעדי" כתקופה שביניהן.

Isaiah 44:6 ישעיהו מ"ד:ו

כֹּה־אָמַר ה' מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ ה' צָבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרֹן וּמִפְלְעֵדִי אֵין אֱלֹקִים:

Thus saith the L-RD, the King of Israel, And his Redeemer the L-RD of hosts: I am the first, and I am the last, And beside Me there is no G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 לאחר שיכלו ימות המשיח . . שאז יהי הוא וישמו בלבד

הצמח צדק שואל כיצד הדבר מתיישב עם נצחיות הנשמות, ומשיב שהכוונה היא שאז תתגלה הביטולות, והאור יאיר בלי מסכים ואולי גם בלי מלאכים.

הערת קה"ת

באוה"ת במדבר כרך-ו ע' איתתקנד כי וצ"ע דהא הנשמות משמע שהם נצחיים . . כמ"ש בלק"ת ד"ה את שבתותי תשמרו ספ"א, ומפרש שר"ל שאז יהי גלוי הביטול ולא כמו עכשיו ויאיר שלא ע"י מסכים, וגם אפשר לא ע"י מלאכים ע"ש.

26 שית אלפי שני

רב קטינא אומר: "העולם קיים ששת אלפים שנה". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי הזה כדי לציין את משך קיומו של העולם כולו.

Rosh Hashanah 31a:8-9 ראש השנה ל"א א:ח-ט

וְקָמִיפְלָגִי בְּדָרְבַּ קְטִינָא, דְּאָמַר רַב קְטִינָא: שִׁיתָא אֲלָפֵי שָׁנֵי הָווּ עָלְמָא וְחַד חֲרִיב, שְׁנָאָמַר: "וְנִשְׁגַּב ה' לְבָדוֹ בְּיוֹם הַהוּא". אָמַר אַבְי: תְּרִי חֲרִיב, שְׁנָאָמַר: "יִחְיֶינוּ מִיּוֹמִים". בְּמוֹסְפֵי דְשַׁבָּתָא מָה הָיוּ אוֹמְרִים? אָמַר רַב עֲנָן בְּרַב אָמַר רַב: "הָיוּ לֵה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ר"ה לא, א.

פסוקה 6

27 ומבלעדיך אין לנו מלך אלא אתה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תפלת נשמת.

28 "מלכותך מלכות כל עולמים". מלכותו של ה' מתפשטת בכל העולמות, אך היא רק הארה ממלכותו.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מְלֻכּוֹתֶךָ מְלֻכּוֹת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתֶּךָ בְּכָל־דּוֹר וְדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 ועיין מענין אני ראשון ברבות וישלח פ"א

ההערה מביאה את לשון המדרש כפי שצוטט שם: "מהי אמת? אי בראש

האותיות, מי באמצע, ת' בסוף, על שם יאני ראשון ואני אחרון."

הערת קה"ת

"מהו אמת אלף בראשון של אותיות מ"ם באמצע תיו בסוף ע"ש אני ראשון ואני אחרון ומבלעדיך אין אלקים" — אוה"ת נ"ך-א ע' רמב ואילך.

30 אני ראשון

על הפסוק "ויצא הראשון אדמוני" אומר ה' שבזכות הלולב שניטל "ביום הראשון", "אגלה את עצמי אליכם תחילה, כמו שנאמר: "אני ראשון ואני אחרון".

Bereshit Rabbah 63:8 בראשית רבה ס"ג:ח'

... בזכות, (ויקרא כב:) ולקחתם לכם ביום הראשון. אני נגלה לכם ראשון, שנאמר: (ישעיה מד) אני ראשון ואני אחרון, ופורע לכם מן הראשון, זה עשו, דכתיב: ויצא הראשון. ובונה לכם ראשון, זה בית המקדש, דכתיב ביה (ירמיה יז): כסא כבוד מרום, מראשון. ואביא לכם ראשון, זה מלך המשיח, דכתיב ביה (ישעיה מא): ראשון לציון הנה הנם. דבר אחר: ויצא הראשון אדמוני למה יצא עשו תחלה? כדי שיצא הוא ותצא סריתו עמו. אמר רבי אבהו: כהדין פרביטא, שהוא משטף את בית המרחץ, ואח"כ מרחץ בנו של מלך. כך, למה יצא עשו ...

– "Her days to give birth were complete" (Genesis 25:24) – elsewhere they are incomplete, and here they are complete. Elsewhere it is written: "Twins [teomim]" (Genesis 38:27) – Peretz and Zerah were both righteous, but here, "tomim" – Jacob was righteous, Esau, wicked.. The midrash explains that a letter missing from the word indicates that something is amiss. "The first emerged ruddy" (Genesis 25:25) – Rabbi Hagai said in the name of Rabbi Yitzhak: Due to the merit of: "You shall take for you on the first day" (Leviticus 23:40), ... I

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

31 אני ראשון

הפרשה על קדושים מסתיימת בציוטוט: "אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלקים".

Vayikra Rabbah 24:9 ויקרא רבה כ"ד:ט'

32 מהו אמת

"מהי אמת? אמר ריש לקיש: האל"ף בראש האותיות, המ"ם באמצע, והת"ו בסופו, על שם "אני ראשון ואני אחרון". האמת מקיפה את ההתחלה, האמצע והסוף, כשם שה' אינו משתנה לעולם.

Bereshit Rabbah 81:2 בראשית רבה פ"א:ב'

33 וכ"ה ב' דברים . . ובשה"ש

ההערה מפנה את הקורא לאור התורה, למדרשים המקבילים על דברים ועל שיר השירים.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת נ"ך ע' רמג.

34 בדי"ה ביום השמיני עצרת

שם, היום השמיני הוא המדרגה השמינית בסדר המניין מלמטה למעלה, שבה הגילוי למטה יכול להיות כפי שהוא למעלה, מדרגת "ואמת הוי' לעולם". ביום הזה מתחברות שתי השמחות — שמחת ה' במעשיו ושמחת ישראל ביוצרים — באמצעות התורה, והאור המקיף נאסף פנימה ונעשה אור פנימי.

הערת קה"ת

ראה לקמן שמע"צ פד, ד.

35 ביום השמיני עצרת

"ביום השמיני עצרת תהיה לכם". פסוק זה פותח את המאמר בלקוטי תורה שאליו מפנים כאן.

Numbers 29:35 במדבר כ"ט:ל"ה

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל-מלאכת עבדה לא תעשו:

On the eighth day ye shall have a solemn assembly: ye shall do no manner of servile work

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 אלה מסעי

"אלה מסעי בני ישראל". פסוק זה פותח את הביאור בלקוטי תורה שאליו מפנים כאן.

Numbers 33:1 במדבר ל"ג:א'

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד-משח ואהרן:

These are the stages of the children of Israel, by which they went forth out of the land of Egypt by their hosts under the hand of Moses and Aaron

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 ברכות תולדות פס"ג

ההערה מביאה את לשון המדרש כפי שצוטט שם: בזכות "ולקחתם לכם ביום הראשון", "לכם אני נגלה תחילה, שנאמר אני ראשון"; ומובא שם גם קטע דומה בפרשת בא. אותו עניין נמצא גם באור התורה על ויקרא ועל בא.

הערת קה"ת

ע"פ ויצא הראשון אדמוני בזכות ולקחתם לכם ביום הראשון אני נגלה לכם ראשון שנאמר אני ראשון כי וכעין זה ב' בא" — אוה"ת נ"ך-א ע' רמב. וכ"ה באוה"ת ויקרא-א ע' רעט. אוה"ת בא ע' רסא.

38 ראשון הוא לכם

"החודש הזה לכם ראש חודשים, ראשון הוא לכם לחודשי השנה". המדרש דורש את המילה "ראשון" כרמז לה:

Exodus 12:2 שמות י"ב:ב'

החודש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא לכם לחודשי השנה:

This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 ראשון הוא לכם

"הראשון יהיה לכם": הקדוש ברוך הוא נקרא ראשון, כמו שנאמר: "אני ראשון ואני אחרון".

Shemot Rabbah 15:1 שמות רבה ט"ו:א'

... קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך, כשיצאו ישראל ממצרים, אמר להם הקדוש ברוך הוא: אין לכם חדש אחר גדול מזה, לפיכך נקרא ראשון, שנאמר: ראש חדשים. דבר אחר: ראשון הוא לכם כביכול הקדוש ברוך הוא, שנקרא ראשון, שנאמר (ישעיה מד, ו): אני ראשון ואני אחרון, וציון נקרא ראשון, שנאמר (ירמיה יז, יב): כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו. ועשו נקרא ראשון, שנאמר (בראשית כה, כה): ויצא הראשון וגוי. ומשיח נקרא ראשון, שנאמר (ישעיה מא, כז): ראשון לציון הנה הנם. יבא הקדוש ברוך הוא שנקרא ראשון, ויבנה בית המקדש ...

45 ונקי זיו השכינה

שם מבואר שכל החלוקות והמדרגות הרבות של השתלשלות העולמות אינן אלא זיו והארה; ואפילו בנן עדן העליון הצדיקים מתענגים על "זיו השכינה".

הערת קה"ת
ז, א.

46 זיו זה . . נמשכה ממדת מלכותו ית'

הצמח צדק מסכם את הקטע הזה: המצוות המעשיות מבררות את הנוגה, ששורשה בתוהו, וממשיכות את הרצון העליון, כתר עליון. לאחר מכן הוא שואל מה מוסיפות המצוות אם הנשמות, שלא כעולמות, מושרשות ב"חלק ה", ודן בכך בהרחבה.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת בראשית-ג דף תקנח, א וז"ל "מבואר בלקו"ת בד"ה ראשי המטות כי חיות כל העולמות הוא מבחי" מלכותו ית' אבל במהותו ועצמותו ית' לית מחשבה תפיסא ב"י וזהו ענין קדוש ומובדל ועי"נ ישת חושך סתרו ועי"נ תומ"צ נמשך מקדושה זו ממש ונקי לכו לחמו בלחמי והיינו לפי שכל המצוות מעשיות הם בירור בחי" נוגה ששרשו מעולם התהו וממשיך עי"נ רצון עליון שהוא בחי" כתר עליון כו' ע"ש, אך עדיין אינו מוכן זה שחיות כל העולמות הוא מבחי" מלכותו ית' בלבד היינו המלאכים ושאר העולמות אבל הנשמות מצד עצמן גי"כ שרשן מבחי" כי חלק ה' עמו . . ואי"כ מהו העלי" עי"נ המצוות, ע"ש בארוכה.

47 לית מחשבה תפיסא ב"י כלל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אל"י).

48 לית מחשבה תפיסא ביה כלל

בתפילתו של אליהו (פתח אליהו): "אתה הוא עילאה על כל עילאין, סתימא על כל סתימין, לית מחשבה תפיסא בך כלל". הוא מתאר את עצמותו של ה', שלמעלה מהעולמות.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"ז א:י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסאית (נ"א אתכסיא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

49 סתימא דכל סתימין

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה שם.

50 ישת חשך סתרו

"ישת חושך סתרו". ה"חושך" הוא העצמות שהעולמות אינם יכולים לקבל.

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

יִשְׁתַּחֲשֹׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סִפְתוֹ חֲשַׁכְת־מִים עֲבִי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

The L-rd spoke to Moses and to Aaron in the land of Egypt, "saying: This month shall be for you the first of months; it shall be the first month of the year for you" (Exodus 12:1-2). "The L-rd spoke to Moses.... This month shall be for you the first of months" – that is what is written: "The voice of my beloved, behold, he is coming" (Song of Songs 2:8),, there is an obscure reference inserted here into the text. There are ... in fact similar midrashim to what follows

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

40 קדושים (ס"פ כ"ד) . . זח"ב תרומה (קנ"ח סע"א) . . תקון ס"ט

(דק"ח)

ההערה אומרת שהקטעים האלה, מויקרא רבה ועד תיקוני זוהר, מועתקים שם.

הערת קה"ת

נעתקו באוה"ת נ"ך-א ע' רמג.

41 בביאור ע"פ אני דפי ציצית

שם, האור המקיף את כל העולמות נסתר כעת, אך בעתיד יאיר בגלוי כאור פנימי. הכפילות של "אני" ב"אני ראשון ואני אחרון" פירושה שהגילוי למטה יהיה כפי שהוא למעלה; והקטע עצמו מפנה לביאור שבמאמר הזה על "אני ראשון ואני אחרון".

הערת קה"ת

לעיל פ' שלח מה, א.

42 ה' מלך גאות לבש

"הוי מלך, גאות לבש". אדמו"ר הזקן מדייק במילה "לבש": המלכות היא לבוש, ולא עצמותו של ה'.

Psalms 93:1 תהילים צ"ג:א

ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לָבַשׁ לְבַשׁ ה' עַז הַתְּאֵזֶר אֶף־תְּכוֹן תִּבֵּל פְּלִי־תְמוֹט:

The L-RD reigneth; He is clothed in majesty; The L-RD is clothed, He hath girded Himself with strength; Yea, the world is established, that it cannot be moved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צג, א.

43 בד"ה יונתי בחגי

המאמר הזה משווה בין זמן המקדש, "קומי לך רעייתי", לבין הגלות, שבה הנשמה דומה ליונה בחגווי הסלע: כנפי האהבה והיראה שלה נתפסות בגוף ובדאגה לפרנסה, ורק האהבה הטבעית הנסתרת נותרת בה.

הערת קה"ת

לקו"ת שה"ש ז', א.

44 יונתי בחגי

"יונתי בחגי הסלע". הפסוק פותח את המאמר בלקוטי תורה שאליו הכוונה.

Song of Songs 2:14 שיר השירים ב':י"ד

יֹונָתִי בַּחֲגִי הַסֵּלַע בְּסִתְרֵי הַמְּדִבְּהָ הָרְאִינִי אֶת־מְרְאִיךָ הַשְּׁמִיעֲנִי אֶת־קוֹלְךָ בְּיִקְוֹלְךָ עֲרֹב וּמְרְאִיךָ נְאוּהָ:

O my dove, that art in the clefts of the rock, in the covert of the cliff, Let me see thy countenance, let me hear thy voice;

'For sweet is thy voice, and thy countenance is comely

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

תהלים יח, יב.

51 הוא קדוש

בגרסה האחרת נוספו מעל לשורה המילים "ברוך הוא": "כי הוא, ברוך הוא, קדוש". המשמעות אינה משתנה.
הערת קה"ת
[נכתב ממעל] הוא יתי קדוש. [כ].

52 שאין העולמות . כי הוא קדוש ומובדל

הקטע מצוטט באור התורה על ויקרא, שמפנה גם לביאור נוסף שניתן בלקוטי תורה על שיר השירים.
הערת קה"ת
מובא באוה"ת ויקרא-א ע' ריו, ושם מציין גם לפי אחר המובא בלקו"ת שה"ש ד, ג. וראה גם אוה"ת בראשית-ב דף שט, ב.

53 ולא נערוך אליו קדושתו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
תפלת יגדל.

54 ואין ערוך לך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ברכת יוצר דשבת.

55 לכן אמור לבני ישראל

"לכן אמור לבני ישראל: אני הוי". הפסוק פותח את המאמר בתורה אור שאליו הכוונה.
Exodus 6:6 שמות ו:ו
לְכֹן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִעֲבָדֵתָם וְגֵאתִי אֶתְכֶם בְּזֹרַע נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים:
Wherefore say unto the children of Israel: I am the L-RD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 אז ישיר משה

"אז ישיר משה ובני ישראל". הפסוק פותח את המאמר בתורה אור, המבאר את "אין ערוך קדושתו אליו".
Exodus 15:1 שמות ט"ו:א
אֲזַ וְיִשִּׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְהַבְיָאֵהוּ וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר אֲשִׁירָה לְהַבְיָאֵהוּ כִּי־גָאֵה גָאֵה סוֹס וְרֹכְבּוֹ רָמָה בָּיָם:
Then sang Moses and the children of Israel this song unto the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 ואמת ה' לעולם

"כי גבר עלינו חסדו, ואמת הוי לעולם". הפסוק נידון במאמר לשמיני עצרת שאליו מפנה הטקסט.
Psalms 117:2 תהילים קי"ז:ב
כִּי־גִבַּר עָלֵינוּ חֲסִדּוֹ וְאִמְתָּהּ הַבְּיָאֵהוּ לְעוֹלָם הַלְלוּקָה:

For His mercy is great toward us; And the truth of the L-RD endureth for ever. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהלים קיז, ב.

58 ע"פ אז ישיר . מענין פ"י ולא נערוך אליו קדושתו

שם מוסבר שאפילו ל"נפלאות", העולמות הנסתר, אין כל השוואה לה; שהרי הוא בעל הנפלאות. הדבקות של הנשמה באמצעות הבנת חיות העולמות מתקרבת אליו ואז חזרת, מפני שעצמותו אינה בהישג ידיה; באמצעות התורה והמצוות הנשמה נדבכת באור המקיף את כל העולמות.
הערת קה"ת
תו"א סב, ד: פ"י שאפילו קדושתו שהוא קדוש ומובדל כי לא נערוך אליו לפי שאינו בגדר עלמין כלל.

59 "לסוסי ברכי פרעה דמיתך רעית". המדרש על פסוק זה הוא אחד המקומות שהאדמו"ר הזקן מונה.

Song of Songs 1:9 שיר השירים א:ט
לְסִסְתִּי בִּרְכִבִּי פָרְעָה דְּמִיתִיךָ רַעֲיָתִי:

I have compared thee, O my love, To a steed in Pharaoh's chariots
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 7

60 א-ל ה' ויאר לנו

"הוי הוא האלקים, והוא נתן לנו אור." אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק זה כדי לתאר את אור הקדושה הנסתר המגיע אלינו באמצעות המצוות.
Psalms 118:27 תהילים קי"ח:כ"ז
אֵל ה' וַיֹּאֶר לָנוּ אֶסְרוּ חֲגַבְעִתִּים עֲדִקְרָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ:
The L-RD is G-d, and hath given us light; Order the festival procession with boughs, even unto the horns of the altar
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהלים קיח, כז.

61 לכו לחמו בלחמי

החכמה קוראת: "בואו, אכלו מלחמי ושתו מן היין שמוגתי." אדמו"ר הזקן שואל מדוע התורה נקראת לחמו של הקב"ה.
Proverbs 9:5 משלי ט:ה
לְכוּ לַחֲמוּ בִלְחָמִי וּשְׁתּוּ בַיַּיִן מִסִּכְתִּי:
Come, eat of my bread, and drink of the wine which I have mingled
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
Chagigah 14a:10 חגיגה י"ד א:י
"כל מִשְׁעוֹן לָחֶם" — אֵלּוּ בְּעֵלֵי תִלְמוּד, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְכוּ לַחֲמוּ בִלְחָמִי וּשְׁתּוּ בַיַּיִן מִסִּכְתִּי". וְכֵן מִשְׁעוֹן מִיָּם — אֵלּוּ בְּעֵלֵי אֲגָדָה, שֶׁמוֹשְׁכִין לְבוֹ שֶׁל אָדָם כְּמִים בְּאֲגָדָה. "גְּבוּר" — זֶה בַּעַל שְׁמוּעוֹת. "וְאִישׁ מִלְחָמָה" — זֶה שְׂיֹדֵעַ לִישָׁא וְלִישָׁא בְּמִלְחָמָה שֶׁל תוֹרָה. "שׁוֹפֵט" — זֶה דִּיין שֶׁדִּין יֵאֱמָת לְאִמְתּוֹ. "נְבִיא" — כְּמִשְׁמָעוֹ. "קוֹסֵם" — זֶה מֶלֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: "קוֹסֵם עַל שְׁפָתַי מֶלֶךְ". "זֶקֶן" — זֶה שְׂרָאוֹי לִישִׁיבָה.
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)
הערת קה"ת
משלי ט, ה. וראה חגיגה יד, א.

62 מארז"ל רעיתי פרנסתי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שהש"ר אי סד"ה לסוסתי.

63 רעיתי פרנסתי

"רעיתי" (רעית): מהי "רעיתי"? אמר רבי יונתן: אלה המפרנסים אותי, שמאכילים אותי בשני תמידים בכל יום. מכאן הכינוי לעבודתם של ישראל כ"לחמו" של ה'.

Shir HaShirim Rabbah 1:14 שיר השירים רבה א':י"ד

אֶשְׁכַּל הַכֶּפֶר, זֶה יִצְחָק, שְׁנֵכֶפֶת עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּאֶשְׁכּוֹל. הַכֶּפֶר, שְׁמִכְפָּר עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. בְּכֶרְמִי עֵין גֵּדִי, זֶה אֲבִינוּ יִצְחָק, שְׁנֵכֶנֶס בְּכֶרוֹם פָּנָיו מִתְפַּחַד בְּהַכְלֵמוֹ אֶצֶל אֲבִיו, וְלִבְשׁ בְּגָדֵי גֵדִי עֲזִים, וְנִטַּל הַבְּרִכוֹת שֶׁהֵן עֵין עֹלָם. רַבִּי חוֹנִיָּא בִּשְׁם רַבִּי אֲחָא אֵין לֵה חֲבִיב לְאִשָּׁה הַזֹּאת יוֹתֵר מִצְרוּר הַבֶּשֶׂם אֵיכּוֹן הִיא מְלִינָה אוֹתוֹ בֵּין שְׂדֵיהָ. וְאָמַר רַבִּי חוֹנִיָּא בִּשְׁם רִישׁ לְקִישׁ, אֲמָרָה כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם הַצִּרְתָּהּ לְמִצְרֵים...

My beloved is to me as a cluster of henna in the vineyards" of Ein Gedi" (Song of Songs 1:14). "A cluster of henna [hakofer]," this is Isaac, who was bound on the altar like a cluster. Hakofer, who atones [mekhaper] for the sins of Israel. "In the vineyards of [bekharmeil] Ein Gedi," this is our patriarch Jacob, who entered with his face contorted [bikhrum] in fear of being humiliated before his father. He donned garments made from a kid [gedi izim] and took the ... blessings that are the eye

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

64 ישראל מפרנסין

הוזהר מלמד ש"ישראל מפרנסים את אביהם שבשמים". אדמו"ר הזקן מצרף לכך את דברי המדרש על "רעיתי".

Zohar III, 7b זח"ג ז, ב

הערת קה"ת

זח"ג ז, ב.

65 כי על כל מוצא פי ה'

"לא על הלחם לבדו יחיה האדם, אלא על כל היוצא מפי הוי' יחיה האדם". החיות שבמאכל היא הדיבור האלוקי שבתוכו.

Deuteronomy 8:3 דברים ח':ג

וַיַּעַנְךָ וַיִּרְעַבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת־הַמָּן אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ וְלֹא יָדָעוּ אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל־הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יְחִיָּה הָאָדָם כִּי עַל־כָּל־מוֹצֵא פִּי־ה' יְחִיָּה הָאָדָם:

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the L-RD doth man live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ח, ג. ראה גם לעיל פי צו יג, ב וש"נ. ראה גם מאמרי אדה"ז עה"ת כרך-א ע'יז.

66 העשרה מאמרות שבהם נבה"ע

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות רפ"ה.

67 העשרה מאמרות שבהם נברא העולם

"בעשרה מאמרות נברא העולם". מאמרות אלה הן מה ש"יוצא מפי הוי".

Pirkei Avot 5:1 משנה אבות ה':א

בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וּמָה תִּלְמוּד לומר, וְהֵלֵךְ בְּמִאֲמָר אֶחָד יָכוֹל לְהִבְרָאוֹת, אֲלֵא לְהַפְרֵעַ מִן הַרְשָׁעִים שֶׁמֵּאֲבִדִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת, וְלִמֵּן שֶׁכָּר טוֹב לְצַדִּיקִים שֶׁמְקַיְמִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת:

With ten utterances the world was created. And what does this teach, for surely it could have been created with one utterance? But this was so in order to punish the wicked who destroy the world that was created with ten utterances, And to give a good reward to the righteous who maintain the world that was created with ten utterances

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

68 תדשא הארץ . . תוצא הארץ

"תצמיח הארץ צמחייה". המאמר שברא את חיי הצומח.

Genesis 1:11 בראשית א':י"א

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב מְזִירַע וְרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר יִרְעוּבוּ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן:

And G-d said: 'Let the earth put forth grass, herb yielding seed, and fruit-tree bearing fruit after its kind, wherein is the seed thereof, upon the earth.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, יא. כד.

69 תוצא הארץ נפש חיה

"תוציא הארץ בעלי חיים". המאמר שברא את חיות היבשה.

Genesis 1:24 בראשית א':כ"ד

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ וְחַי־תוֹ־אָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן:

And G-d said: 'Let the earth bring forth the living creature after its kind, cattle, and creeping thing, and beast of the earth after its kind.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 נעשה אדם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם א, כו.

71 נעשה אדם

"נעשה אדם בצלמנו, בדמותנו". גם האדם נברא באמצעות מאמר אלוקי.

Genesis 1:26 בראשית א':כ"ו

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ בְּדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ:

76 יתוש קדמך

אם האדם זוכה, אומרים לו: "אתה קדמת למעשה בראשית"; ואם לאו, "יתוש קדמך".

Vayikra Rabbah 14:1 ויקרא רבה י"ד:א'

77 להיות — ועובר

בנוסף האחר מופיעה המילה "ויעבור", כלומר "ויעבור על רצונו", במקום "ויעבור"; המשמעות זהה.

הערת קה"ת

ויעבור. [כ].

78 ועובר על רצונו ית'

בתיא נאמר שמי שעובר על רצון ה' נפרד באותו רגע מאחדותו יותר אפילו מן הקליפה, שלעולם אינה עוברת על רצונו. אדמו"ר הזקן מפנה לכך כאן במפורש.

Tanya, Likkutei Amarim 24:6 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים כ"ד:ו'

ואם כן, האדם העובר על רצונו יתברך, הוא גרוע ופחות הרבה מאד מהסטרא אחרא וקליפה, הנקראת "עבודה זרה" ו"אלקים אחרים", והוא בתכלית הפירוד מיחודו ואחדותו של הקדוש ברוך הוא יותר ממנה, וכאלו כופר באחדותו יותר ממנה חס ושלום.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

79 למרות עיני כבודו

"לשונם ומעליהם אל הוי", למרות עיני כבודו. הביטוי מתאר מרד גלוי בה'.

Isaiah 3:8 ישעיהו ג':ח'

כי כשלה ירושלים ויהודה נפל בִּישׁוֹנָם וּמַעַלְיָהֶם אֱלֹהֵי לְמֹרֹת עֲנִי כְבוֹדוֹ:

For Jerusalem is ruined, And Judah is fallen; Because their tongue and their doings are against the L-RD, To provoke the eyes of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 תדשא הארץ

"תדשא הארץ דשא": הראשון מבין המאמרות שבראו יצורים חיים.

Genesis 1:11 בראשית א':יא

ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עשה פרי למיננו אשר זרעו בו עליה הארץ ויהי כן:

And G-d said: 'Let the earth put forth grass, herb yielding seed, and fruit-tree bearing fruit after its kind, wherein is the seed thereof, upon the earth.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 ישרצו המים

"ישרצו המים שרץ נפש חיה". הדגים, שנבראו ביום החמישי.

Genesis 1:20 בראשית א':כ'

ויאמר אלקים ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף עליה הארץ על פני רקיע השמים:

And G-d said: 'Let the waters swarm with swarms of living creatures, and let fowl fly above the earth in the open firmament of heaven'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

And G-d said: 'Let us make man in our image, after our likeness; and let them have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creepeth upon the earth'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 9

72 אחר וקדם צרתני

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תהלים קלט. ה.

73 אחר וקדם צרתני

"מאחור ומלפנים צרתני, ותשת עליי כפך". חז"ל דורשים זאת על האדם, שהוא אחרון וגם ראשון.

Psalms 139:5 תהילים קל"ט:ה'

אֲחֹר וקָדָם צָרַתִּי וְתַשֵּׁת עָלַי כִּפְכָּה:

Thou hast hemmed me in behind and before, And laid Thy hand upon me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 אחר למעשה בראשית

הגמרא מסבירה ש"מאחור" פירושו אחרון במעשה בראשית, ו"מלפנים" — ראשון לפורענות.

Eruvin 18a:17-18 עירובין י"ח א':י"ז-י"ח

כְּדַרְבֵּי אַמִּי, דְּאָמַר רַבִּי אֲמִי: אַחֲרֵי לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, וְקָדָם לְפֹרְעָנוֹת. בְּשִׁלְמָא אַחֲרֵי לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית — דְּלֹא אֵיבְרִי עַד מַעַלֵּי שַׁבָּתָא, אֲלֵא וְקָדָם לְפֹרְעָנוֹת מֵאֵי הִיא? אֵילִימָא מִשּׁוּם קָלָה — הָא בְּתַחֲלָה נִתְקַלָּל נַחֲשׁ, וְלִבְסוּף נִתְקַלָּה תְּחִלָּה, וְלִבְסוּף נִתְקַלָּל אָדָם!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עירובין יח, א.

75 יתוש קדמך

האדם נברא בערב שבת, כדי שאם יתגאה יוכלו לומר לו: "יתוש קדמך למעשה בראשית".

Sanhedrin 38a:13 סנהדרין ל"ח א':י"ג

תְּנִי רַבְנֵינוּ: אָדָם נִבְרָא בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּמִפְּנֵי מַה? שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִיָּנִים אוֹמְרִים: שׁוּתָף הָיָה לוֹ לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. דְּבָר אַחֵר: שְׁאֵם תּוֹזֵחַ דַּעְתּוֹ עָלָיו, אוֹמֵר לוֹ: יִתּוֹשׁ קִדְמָךְ בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. דְּבָר אַחֵר: כִּדִּי שְׂיִכְנַס לְמַצּוֹה מִיָּד.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ויק"ר שם. וראה ג"כ סנהדרין לח, א.

בראשית א, כ.

82

תוצא הארץ נפש חיה ובהמה

"תוצא הארץ נפש חיה למינה, בהמה ורמש וחיתו ארץ". בעלי החיים שביבשה, שנבראו ביום השישי.

Genesis 1:24 בראשית א:כ"ד

ויאמר אלקים תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה ויהי כן:

And G-d said: 'Let the earth bring forth the living creature after its kind, cattle, and creeping thing, and beast of the earth after its kind.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 נעשה אדם

"נעשה אדם". האדם הוא האחרון שבנבראים.

Genesis 1:26 בראשית א:כ"ו

ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו ונרדו בדגת הים ובעוף השמים ובהמה ובכל הארץ ובכל הרמש על הארץ:

And G-d said: 'Let us make man in our image, after our likeness; and let them have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creepeth upon the earth'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 10

84

שבחי נפש אלקית שבאדם הוא אחור לגבי מקור וחיות הגוף

ונה"ב

הצמח צדק מצטט את הקטע הזה שם, ומפנה גם לכיזור שלפיו ס"ג גבוה ממ"ה, ואילו עולם התיקון מתהווה באמצעות מסכים והפחתת האור; וכן למאמר המתחיל "שובה ישראל", המבאר שחכמה נקראת "אחור".

הערת קה"ת

מובא ביהל אור לקאפיטל קלט ע"פ אחור וקדם ומציין גם "ובהביאור שם פ"ב כי ס"ג הוא למעלה ממ"ה, והרי עולם התיקון הוא ע"י מסכים ומיעוט האור, ובדי"ה שובה ישראל עד נתי שהחכמה נק' אחור כמ"ש חכם באחור ישבכנה" ע"ש.

פסוקה 11

85

די מחסרו אשר יחסר לו

"פתח תפתח את ירך לו והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי הזה כדי לתאר את תלותו של האדם במזון. (בהערת קה"ת מצוין המקום כ"1:15; המילים מופיעות בפסוק 8.)

Deuteronomy 15:8 דברים ט"ו:ח

כי־תפתח תפתח את־ירך לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו: but thou shalt surely open thy hand unto him, and shalt surely lend him sufficient for his need in that which he wanteth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים טו, א.

86 כמו מוצא מים

"והיית כגן רווה ו כמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו". כאן "מוצא" פירושו מקור.

Isaiah 58:11 ישעיהו נ"ח:יא

ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליצו והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו:

And the L-RD will guide thee continually, And satisfy thy soul in drought, And make strong thy bones; And thou shalt be like a watered garden, And like a spring of water, whose waters fail not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ישע"י נח, יא.

פסוקה 12

87

כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם

"על כל מוצא פי הוי' יחיה האדם". כעת נקרא על האדם העליון.

Deuteronomy 8:3 דברים ח:ג

ויענה וירעך ויאכלך את־המן אשר לא־ידעת ולא ידעו אבותיך למען הודיעך כי לא על־הלחם לבדו יחיה האדם כי על־כל־מוצא פיה' יחיה האדם:

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the L-RD doth man live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 ועל דמות הכסא

"ועל דמות הכיסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה". חזון המרכבה של יחזקאל.

Ezekiel 1:26 יחזקאל א:כ"ו

וממעל לרקיע אשר על־ראשם כמראה אבן־ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, כו.

89 נקי אדם מלי אדמה לעליון

שם נקראות המצוות "איברי המלך", ואילו התורה נמשלה לדם, הנושא את עצם החיים; "זאת התורה אדם" מוסב על האדם שעל הכיסא, "אדמה לעליון" — האור הסובב כל עלמין, שלמעלה ממקום ומזמן.

הערת קה"ת

ראה לעיל פי במדבר יג, כ. וראה בהנסמן במאמרי אדה"א במדבר ג ע' אקא.

90 אדמה לעליון

"אעלה על במתי עב, אדמה לעליון". חסידות דורשת את המילה "אדם"

מלשון "אדמה".

Isaiah 14:14 ישעיהו י"ד:י"ד

אֶעֱלֶה עַל־בְּמֹתַי עַב אֲדַמָּה לְעֵלְיוֹן:

I will ascend above the heights of the clouds; I will be like
'the Most High

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 עיני ה'

"עיני הוי' אל צדיקים". הפסוק מדבר על "עיני ה'.

Psalms 34:16 תהילים ל"ד:ט"ז

עֵינֵי ה' אֶל־צַדִּיקִים וְאָזְנוֹ אֶל־שׁוֹעֲתָם:

The eyes of the L-RD are toward the righteous, And His ears
.are open unto their cry

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לד, טז.

92 אזני ה'

"ויהי העם כמתאוננים רע באזני הוי". הפסוק מדבר על "אזוני ה'.

Numbers 11:1 במדבר י"א:א'

וַיְהִי הָעָם כַּמִּתְאַנְּנִים רַע בְּאָזְנֵי ה' וַיִּשְׁמַע ה' וַיַּחַר אָפּוֹ וַתִּבְעַר־בָּם אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה:

And the people were as murmurers, speaking evil in the ears
of the L-RD; and when the L-RD heard it, His anger was kin-
dled; and the fire of the L-RD burnt among them, and de-
voured in the uttermost part of the camp

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יא, א.

93 נק' בשם אדם שהוא בחי' ממכ"ע

מאמר מאוחר יותר הדן באור הממלא כל עלמין כ"אדם"; הוא מפנה בתורו
למאמר "ויטע אשלי" משנת תר"ל.

הערת קה"ת

ראה ד"ה פתח אלי — תרנ"ח ע"ב ושם מציין לעיין בד"ה ויטע אשל תר"ל
ע"ז.

94 כמראה אדם ולא . . ממש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ע' בהקדמת ת"ז (ו, ע"ב). שם (תכ"ב) ד' סו, א. [כ].

95 משפטים ככ"ב א'

הצמח צדק דן שם בקטע הזהיר על פרשת משפטים המצוטט כאן.

הערת קה"ת

ראה גם אוה"ת פ' ואתחנן ע' פו. שבועות ע' קלב.

96 בד"ה ויראו כו' ותחת רגליו

שם נאמר על ה' שהוא "לא אדם", אך מפני שהוא יורד ומתלבש בנשמות
ישראל, שצורתן צורת אדם, המקרא אומר עליו "כמראה אדם". הכיסא
נצרך משום שהעולמות הנפרדים של בריאה, יצירה ועשייה אינם יכולים
לבוא ישירות מן האדם שלמעלה, שבאצילות הוא אחד עם כליו.

הערת קה"ת

תו"א עז, א. ראה בספר הערכים-א טור תרפב.

97 ויראו כו' ותחת רגליו

"ויראו את אלקי ישראל, ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר". פסוק זה
פותח את המאמר בתורה אור שאליו מתייחסים.

Exodus 24:10 שמות כ"ד:י'

וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רִגְלָיו כַּמַּעֲשֶׂה לְבֶנֶת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם
הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:

and they saw the G-d of Israel; and there was under His feet
the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the
.very heaven for clearness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 13

98 והנה חיות הנמשך

ההערה אומרת שתוכן הדברים מכאן ואילך מובא שם.

הערת קה"ת

תוכן הדברים מכאן מובא באוה"ת ויקרא-ב ע' תקסח.

99 ולהחיות רוח שפלים

"אני שוכן במרום ובקדושה, ועם דכא ושפל רוח, להחיות רוח שפלים". כאן
מדובר בחיות הניתנת לעולמות התחתונים.

Isaiah 57:15 ישעיהו נ"ז:ט"ו

כִּי כֹה אָמַר רָם וְנֹשֵׂא שָׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכֹּן וְאֶת־דָּכָא
וּשְׁפִל־רוּחַ לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחְיֹת לֵב נִדְכָּאִים:

For thus saith the High and Lofty One That inhabiteth eter-
nity, whose name is Holy: I dwell in the high and holy place,
With him also that is of a contrite and humble spirit, To re-
vive the spirit of the humble, And to revive the heart of the
.contrite ones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ישע"י נז, טו.

100 אית רצון

ההערה אומרת שהביטוי "יש רצון ויש רצון" מובא בשם הזהיר במקומות
רבים בחסידות, אך לא נמצא בוזהר, ומפנה להערת הרבי על כך שם.

הערת קה"ת

בוה"ק ל"מ. [כ]. מובא בכ"מ בדא"ח בשם הזהיר. וראה הערת כ"ק אדמו"ר
בסה"מ תש"ט ע' 113. וראה בארוכה במאמרי אדה"א כאן ע' א'תשט.

101 הרהור לאו כדיבור דמי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכות כ, סע"ב.

102 הרהור לאו כדיבור דמי

הגמרא מסיקה שחשיבת המילים אינה כדיבורן. מחשבה בלבד אינה
מקיימת חיוב של דיבור.

Berakhot 20b:20-21 ברכות כ' ב:כ-כ"א

ורב חסדא אָמַר, הָרְהוּר לֹא קְדֻבּוּר דְּמִי, דְּאִי סָלָק אֲדַעְתָּךְ הָרְהוּר
קְדֻבּוּר דְּמִי — יוֹצֵיא בְּשַׁפְתָּיו. אֲלֹא מֵאִי הָרְהוּר לֹא קְדֻבּוּר דְּמִי, לְמַה
מְהַרְהֵר? אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: קְדִי שְׁלֹא יְהוּ כָּל הָעוֹלָם עוֹסְקִין בּוֹ וְהוּא
יוֹשֵׁב וְכוּטֵל.

העולם הזה".

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד:יז

הוא הָיָה אומר, יָפֵה שְׁעָה אַחַת בְּתַשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְיָפֵה שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרֶת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא, מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

109 העולם הבא הוא שנהגין

"בעולם הבא אין אכילה ושתייה... אלא הצדיקים יושבים ועטרתיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה".

Berachot 17a:12 ברכות יז א:י"ב

מְרַגְלָא בְּפֻמִּיָּה דְּרַב: לֹא כְּעוֹלָם הַזֶּה הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה וְלֹא פְרִיָּה וְרִבְיָה וְלֹא מִשָּׂא וּמִתָּן וְלֹא קִנְיָה וְלֹא שְׂנְאָה וְלֹא תַחֲרוּת, אֲלָא צְדִיקִים יוֹשְׁבִין וְעִטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְנְגִים מִזִּי הַשְּׁכִינָה, שְׁנֵאמַר: "וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the world to come. In the world to come there is neither eating nor drinking; no procreation of children or business transactions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did eat and drink" (Exod. xxiv. II)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יז, א.

פסקה 16

110 כל חד וחד לפום שיעורא דילי

על "נודע בשערים בעלה" אומר הוזהר, שה' נודע לכל אחד לפי מידתו, עד כמה שלבו יכול להשיג.

Zohar I, 103a זח"א קג, א

הערת קה"ת

זח"א קג, א.

111 ובכל נפשך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". "בכל נפשך" היא אהבה בתוך מידתה של הנפש; "בכל מאדך" — אהבה שלמעלה ממידה, שהרי "מאד" פירושו הרבה מאוד.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכָל־לִבְּךָ וּכְכָל־נַפְשְׁךָ וּכְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ה.

But Rab Hisda said : Meditation is not the equivalent of speech ; for if it enter thy mind that it is the equivalent of speech, let him utter the words with his lips ! How is it then ? Meditation is not the equivalent of speech. Why, then, should he meditate? R. Eleazar said : So that the whole world should not be engaged upon the reading of the Shema', whereas he sits idle

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

103 והרהור לא עביד מיד

הוזהר אומר שהמחשבה "אינה עושה דבר", אינה משמיעה קול ואינה עולה. מחשבה בלבד אינה ממשיכה שפע מלמעלה.

Zohar III, 105a זח"ג קה, א

הערת קה"ת

זח"ג קה, א.

104 דעקימת שפתיו הוה מעשה

הגמרא סבורה שתנועת השפתיים נחשבת למעשה. לכן אמירת דברי תורה היא פעולה גשמית.

Bava Metzria 90b:13-14 כבא מציעא צ"ב:י"ג-י"ד

אִיתְמַר: חֲסִמָּה בְּקוֹל וְהִנְהִיגָה בְּקוֹל? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חַיִּיב, רִישׁ לְקִישׁ אָמַר: פְּטוּר. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חַיִּיב, עֲקִימַת פִּי הוּא מַעֲשֶׂה. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר: פְּטוּר, קָלָא לֹא הוּא מַעֲשֶׂה. אִיתִיבִיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ:

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Sanhedrin 65a:10-12 סנהדרין ס"ה א:י"ב-י"ג

מְגִדְרָה, מַאי מַעֲשֶׂה אִיכָא? עֲקִימַת שְׁפָתָיו הוּא מַעֲשֶׂה. בְּעַל אוֹב, מַאי מַעֲשֶׂה אִיכָא? הַקֶּשֶׁת וְרוּעוּתָיו הוּא מַעֲשֶׂה. וְאַפִּילוּ לְרַבְּנָן? וְהַתִּנְיָא: אֵינוּ חַיִּיב אֲלָא עַל דְּבָר שֵׁישׁ בּוֹ מַעֲשֶׂה, כְּגוֹן זִיבוּחַ, קִישוּר, וְנִיסוּר, וְהַשְׁתַּחֲוָּאָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"מ צ, ב. סנהדרין סה, א.

פסקה 15

105 ומחשבה . . חש"ב מ"ה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"א (כד, א). [כ].

106 חשב מ"ה

הוזהר כותב: "מחשבה: חשב מ"ה", וקושר בין מחשבה לשם מ"ה, שערכו המספרי שווה לזה של אדם. המחשבה שייכת למדרגת האדם עצמו.

Zohar, Bereshit 17:193-18:204 ספר הוזהר, בראשית י"ז:קצ"ג-י"ח:ר"ד

107 יפה שעה אחת בתשובה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ד, יז.

108 יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב

רבי יעקב אומר: "יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא; ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי

112 ומבקשי הי יבינו כל

"אנשי רע לא יבינו משפט, ומבקשי הוי יבינו כל". אדמו"ר הוקן מסתמך על ניסיונם של מבקשי ה'.

Proverbs 28:5 משלי כ"ח:ה'

אֲנָשֵׁי־רָע לֹא־יָבִינוּ מִשְׁפָּט וּמִבְקָשֵׁי ה' יָבִינוּ כָּל:

Evil men understand not justice; But they that seek the L-RD understand all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כח, ה.

113 מי לי בשמים

"מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ". הפסוק מבטא אהבה לה' עצמו, שלמעלה מכל העולמות.

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מִי־לִי בַשָּׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־חָפְצָתִי בָאָרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire .none upon earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כה.

114 לעיל ע"פ מי מנה

שם מוסבר שהאהבה שבנוקדה הפנימית שבלב, שלמעלה מן הטעם והדעת, באה מלמעלה במתנה; היא רצון אחד לאביו שבשמים. וכאשר אהבה רבה זו מתעוררת, האדם יכול להטות בקלות את הכף לטוב באופן מוחלט, משום שלכוחות שמחזק לקדושה אין אחיזה בה.

הערת קה"ת

פי בלק סז, ד.

115 מי מנה עפר יעקב

"מי מנה עפר יעקב". פסוק זה פותח את המאמר בלקוטי תורה שאליו מתייחסים.

Numbers 23:10 במדבר כ"ג:י'

מִי מִנָּה עֹפֶר יַעֲקֹב וּמִסֶּפֶר אֶת־רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶה אַחֲרֵיתִי כְּמֹהוּ:

Who hath counted the dust of Jacob, Or numbered the stock of Israel? Let me die the death of the righteous, And let mine !end be like his

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 ועתה יגדל נא

"ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברתי". פסוק זה פותח את המאמר שאליו מתייחסים.

Numbers 14:17 במדבר י"ד:י"ז

וְעַתָּה יִגְדֹּל־נָא כֹחַ אֲדֹנָי כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאֹמֶר:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 17

117 יחיה האדם

"על כל מוצא פי הוי יחיה האדם". כעת הדברים אמורים על חיי הנשמה באמצעות התורה והמצוות.

Deuteronomy 8:3 דברים ח:ג'

וַיַּעַרְבֶךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת־הַמָּן אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל־הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יַחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל־כָּל־מוֹצָא פִּי־הוּא יַחְיֶה הָאָדָם:

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth .out of the mouth of the L-RD doth man live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 18

118 ועשיתם את כל מצותי

"למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי, והייתם קדושים לאלהיכם". הפסוק שבפרשת ציצית קושר את הקדושה לעשיית המצוות.

Numbers 15:40 במדבר ט"ו:מ'

לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:

that ye may remember and do all My commandments, and .be holy unto your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר טו, מ.

119 מקושש עצים

"וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת". המאמר על פסוק זה מבאר את המונח "קדושה".

Numbers 15:32 במדבר ט"ו:ל"ב

וַיְהִי בְּנִי־יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקֹּשֶׁשׁ עֲצִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת:

And while the children of Israel were in the wilderness, they .found a man gathering sticks upon the sabbath day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

120 למהוי אחד באחד

בקטע העוסק בסוד השבת, הוזהר מתאר את הייחוד שלמעלה ושלמטה "להיות אחד באחד". כאן הוא מתאר את ה' שנעשה "אלקינו", אחד איתנו.

Zohar II, 135a זח"ב קלה, א

הערת קה"ת

זח"ב קלה, א.

פסקה 19

121 לכו לחמו בלחמי

"בואו, אכלו מלחמי". התורה והמצוות הן "לחמו" של ה', והן ממשיכות חיות מן הרצון העליון.

Proverbs 9:5 משלי ט:ה'

לְכוּ לַחֲמוּ בִלְחָמִי וּשְׁתּוּ בִינִי מִסֻּכָּתִי:

Come, eat of my bread, and drink of the wine which I have'
mingled
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

122 כמראה אדם

”דמות כמראה אדם”. כאן הכוונה לממלא כל עלמין.

Ezekiel 1:26 יחזקאל א:כ"ו

וממעל לרקיע אשר על־ראשם כמראה אֶבֶן־סַפִּיר דְמוֹת כֶּסֶף וְעַל דְמוֹת
הַכֶּסֶף דְמוֹת כְּמִרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה:

And above the firmament that was over their heads was the
likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone;
and upon the likeness of the throne was a likeness as the ap-
pearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

123 ובכל מאדך

”ובכל מאדך”. אהבה שמעבר למידה של הנפש, אהבה רבה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאַהֲבָתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

124 והייתם קדושים

”והייתם קדושים לאלהיכם”. הקדושה באה על ידי קיום המצוות.

Numbers 15:40 במדבר ט"ו:מ'

לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:

that ye may remember and do all My commandments, and
be holy unto your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 20

125 וענוה זו מביאה לידי יראת חטא

ההערה מפנה לשיחת הרבי שם, המבארת כיצד ענווה מביאה לידי יראת
חטא.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש-יג ע' 36.

126 ברי"ח שער הענוה

ההערה אומרת שנוסח הדברים מראשית חכמה מועתק שם, והנושא נדון
בהרחבה רבה יותר.

הערת קה"ת

הלשון נעתק באוה"ת בראשית כרך-ב דף רנט, א. ושם הענין יותר
באריכות.

127 בדי"ה שיר השירים

שם שתי הבחינות המכוונות בקבלה שכינה עליונה ושכינה תחתונה הן שתי
ה"כלות" של שיר השירים; לכן מתוארת שם אהבת החתן והכלה פעמיים.
אלה שתי הבחינות של יחודא עילאה ויחודא תתאה.

הערת קה"ת

לקו"ת שה"ש א, ב.

128 שיר השירים

”שיר השירים אשר לשלמה”. הפסוק פותח את המאמר בלקוטי תורה
שאליו מתייחסת ההערה.

Song of Songs 1:1 שיר השירים א:א'

שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמֹה:

THE song of songs, which is Solomon's

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

129 דכולא קמי' כלא חשיב

הזוהר מלמד שיראת ה' אמיתית היא לירא ממנו משום שהוא גדול ומושל
בכול, ויהיכול נחשב לפניו כלא". ענווה היא לראות את עצמך כך.

Zohar I, 11b זח"א יא, ב

הערת קה"ת

זח"א יא, ב.

130 בדי"ה קטנתי

האיגרת הפותחת במילים "קטנתי מכל החסדים" מסבירה שכלל שם' מקרב
את האדם יותר, כך עליו להיעשות עניו יותר.

הערת קה"ת

אגה"ק סי' ב.

131 קטנתי מכל החסדים

יעקב אומר: "קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך".
האיגרת בתניא הפותחת במילים אלה מסבירה את הענווה לפני ה'.

Genesis 32:11 בראשית ל"ב:י"א

קִטְנָתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל־הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־עַבְדְּךָ כִּי בָמָקְלִי
עָבַרְתָּ אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הִיִּיתִי לְשָׁנִי מִחֲנוּת:

I am not worthy of all the mercies, and of all the truth, which
Thou hast shown unto Thy servant; for with my staff I
passed over this Jordan; and now I am become two camps

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

132 בדי"ה ארץ הרים ובקעות

שם "הרים" הם אתערותא דלתתא, כחותם בולט — אהבה הדומה לאש;
ואילו "בקעות" הן חותם שוקע: ביטול ויראה, שבהם האדם רואה את עצמו
כשארית. האתערותא דלעילא הנמשכת באמצעות החותם השוקע, כדוגמת
מים, גדולה מזו שהאש ממשיכה.

הערת קה"ת

לקו"ת פי עקב יז, ד.

133 ארץ הרים ובקעות

"ארץ הרים ובקעות, למטר השמים תשתה מים". הפסוק פותח את המאמר
בלקוטי תורה העוסק בחותמות הכוללות והשקועות.

Deuteronomy 11:11 דברים י"א:י"א

וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעֹת לְמִטְרַת הַשָּׁמַיִם
תִּשְׁתֶּה־מֵמֵי:

but the land, whither ye go over to possess it, is a land of
hills and valleys, and drinketh water as the rain of heaven
;cometh down

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

134 מ"ש בספרים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

עי תנחומא צו (סי יג) שפל וסכלן. ובלקה טוב פי בהעלתך [פי יב, ג]. ועי ברי"ח שי הענוה פ"א. עלי"ק נצבים (רי"ד מח). [כ].

135 והאיש משה ענו מאד

והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה".

Numbers 12:3 במדבר י"ב:ג

והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה:

Now the man Moses was very meek, above all the men that
—were upon the face of the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

136 ונחנו מה

משה ואהרן אומרים: "ונחנו מה כי תלינו עלינו". משה רואה את עצמו כאין וכאפס ממש.

Exodus 16:7 שמות ט"ז:ז

ובקר וראיתם את כבוד ה' בשמעו את תלגתיכם עליה ונחנו מה כי תלינו עלינו:

and in the morning, then ye shall see the glory of the L-RD;
for that He hath heard your murmurings against the L-RD;
'?and what are we, that ye murmur against us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 גדול מה שנאמר במשה ואהרן ממה שנאמר באברהם: באברהם כתוב 'ואנכי עפר ואפר', ובמשה ואהרן ונחנו מה".

Chullin 89a:8 חולין פ"ט א:ח

אמר רבא ואיתימא ר' יוחנן גדול שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר ואילו במשה ואהרן כתיב ונחנו מה ואמר רבא ואיתימא ר' יוחנן אין העולם מתקיים אלא בשביל משה ואהרן כתיב הכא ונחנו מה וכתוב התם (איוב כו, ז) תולה ארץ על בלימה

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

138 ואנכי עפר ואפר

אברהם אומר: "הנה נא הואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר". זוהי ענווה שבה האדם עדיין רואה את עצמו כמשהו.

Genesis 18:27 בראשית י"ח:כ"ז

ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר:

And Abraham answered and said: 'Behold now, I have taken
upon me to speak unto the L-rd, who am but dust and ashes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

139 שכינתא עילאה היא בינה

במילון המונחים הקבליים שלו כותב רבי משה קורדובירו שיש שכינה עליונה ושכינה תחתונה, והן בינה ומלכות.

Pardes Rimmonim 23:21 פרדס רמונים כ"ג:כ"א

140 ענוה גדולה מכולן

רבי יהושע בן לוי אומר: "ענווה גדולה מכולן", שכן הפסוק מדבר על הבאת בשורות לענווים ולא לחסידים.

Avodah Zarah 20b:11 עבודה זרה כ"ב:י"א

ופליגא דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: ענוה גדולה מכולן, שנאמר: "רוח ה' אלקים עלי יעז משה ה' אתי לבשר ענוים", "חסידים" לא נאמר אלא "ענוים", הא למדת שענוה גדולה מכולן.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 21

141 מי מנה

"מי מנה עפר יעקב"? הפסוק פותח את המאמר בלקוטי תורה שאליו הכוונה.

Numbers 23:10 במדבר כ"ג:י

מי מנה עפר יעקב ומספר את רכב ישראל תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמהו:

Who hath counted the dust of Jacob, Or numbered the stock
of Israel? Let me die the death of the righteous, And let mine
!end be like his

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

142 ישת חשך סתרו

"הוא שם חושך סתרו". עצמותו של ה' נסתרת מכל העולמות.

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

יִשְׁתַּחֲשֹׁךְ סִתְרוֹ כְּכִיבוֹתָיו כִּתְּרוֹ חֲשַׁכְת־מַיִם עָבִי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round
.about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143 שוש אשיש

"שוש אשיש בהוי". הפסוק פותח את המאמר בלקוטי תורה שאליו הכוונה, שבסופו נדונה הענווה.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:י

שוש אשיש ביה תגל נפשי באלקי כי הלבישני בגדי ישיע מעיל צדקה יעשני כחתן יכהן פאר וכפלה תעדה כליה:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in
my G-d; For He hath clothed me with the garments of salva-
tion, He hath covered me with the robe of victory, As a bride-
groom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth
herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

144 את זה לעומת זה עשה האלקים

"גם את זה לעומת זה עשה האלקים". הקדושה וההפך ממנה מקבילים זה לזה, ולכן עבירה מגיעה עד למקום שמצווה מגיעה אליו.

Ecclesiastes 7:14 קהלת ז:י"ד

ביום טובה יהיה בטוב וביום רעה ראה גם את זה לעמת זה עשה האלקים על דברת שלא ימצא האדם אחריו מאומה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity
consider; G-d hath made even the one as well as the other, to
.the end that man should find nothing after him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

145 ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה'

על כהן הניגש אל הקודשים כשהוא טמא נאמר: "ונכרתה הנפש ההיא מלפני, אני הוי".

Leviticus 22:3 ויקרא כ"ב:ג

אמר אלהם לדורתיכם פלאיש אשר יקרב מכל יורעכם אליהקדשים אשר קדשו בני ישראל לה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני ה'

ואחר כך המעשים הטובים.

Pirkei Avot 4:11 משנה אבות ד:י"א

רבי אליעזר בן יעקב אומר, העושה מצוה אחת, קונה לו פרקליט אחד. והעושה עברה אחת, קונה לו קטגור אחד. תשובה ומעשים טובים, כתרם בפני הפרענות. רבי יוחנן הסנדלר אומר, כל כנסיה שהיא לשם שמים, סופה להתקיים. ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים:

Rabbi Eliezer ben Jacob said: he who performs one commandment acquires for himself one advocate, and he who commits one transgression acquires for himself one accuser. Repentance and good deeds are a shield against punishment. Rabbi Yochanan Hasandlar said: every assembly which is for the sake of heaven, will in the end endure; and every assembly which is not for the sake of heaven, will not endure in the end

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

151 את האור כי טוב

"וירא ה' את האור כי טוב". "טוב" קשור לאור, ולכן מעשים טובים הם מעשים המאירים.

Genesis 1:4 בראשית א:ד'

וירא אלקים את־האור כִּי־טוב ויבדל אלקים בין האור ובין החשך:

And G-d saw the light, that it was good; and G-d divided the light from the darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 פסוקה

152 משה ידבר

"משה היה מדבר, וה' היה עונה לו בקול". פסוק זה פותח את המאמר בתורה אור שאליו מתייחסים.

Exodus 19:19 שמות י"ט:י"ט

ויהי קול השפך הולך וחזק מאד משה ידבר והאלקים יענו בקול:

And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and G-d answered him by a voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

153 וידבר משה אל ראשי המטות

"וידבר משה אל ראשי המטות". כאן מוסבר הדבר כהמשכת רצון הלב אל תוך הנפש.

Numbers 30:2 במדבר ל':ב'

וידבר משה אל־ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' And Moses spoke unto the heads of the tribes of the children of Israel, saying: This is the thing which the L-RD hath commanded

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

154 מטה כלפי חסד

על "רב חסד" אומרת הגמרא שהקב"ה "מטה כלפי חסד" כאשר הזכירות והעוונות שקולים. אדמו"ר הזקן שומע את אותו שורש במילה "מטות".

Rosh Hashanah 17a:2-3 ראש השנה י"ז א:ב'-ג'

בית הלל אומרים: "ורב חסד" — מטה כלפי חסד. ועליהם אמר דוד: "אהבתי כי ישמע ה' את קולי", ועליהם אמר דוד כל הפרשה כולה — "דלותי ולי יהושע". פושעי ישראל בגופן, ופושעי אומות העולם

Say unto them: Whosoever he be of all your seed throughout your generations, that approacheth unto the holy things, which the children of Israel hallow unto the L-RD, having his uncleanness upon him, that soul shall be cut off from before Me: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

146 הכרת תכרת

"היכרת תיכרת הנפש ההיא, עוונה בה". לשון הכרת הכפולה.

Numbers 15:31 במדבר ט"ו:ל"א

כי דבר־Havayah בזה ואת־מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההוא עונה־כה:

Because he hath despised the word of the L-RD, and hath broken His commandment; that soul shall utterly be cut off, his iniquity shall be upon him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 פסוקה

147 בזה לעומת זה

"ה' עשה את זה לעומת זה". כשקדושה מגיעה למדרגה גבוהה, כך גם פגם החטא.

Ecclesiastes 7:14 קהלת ז':י"ד

ביום טובה ה'ה כטוב וביום רעה ראה גם את־זה לעמת־זה עשה האלקים על־דברת שלא ימצא האדם את־ריו מאומה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity consider; G-d hath made even the one as well as the other, to the end that man should find nothing after him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

148 אלה מסעי

"אלה מסעי בני ישראל". הפסוק פותח את המאמר בלקוטי תורה שאליו מתייחסים.

Numbers 33:1 במדבר ל"ג:א'

אלה מסעי בני־ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד־משה ואהרן:

These are the stages of the children of Israel, by which they went forth out of the land of Egypt by their hosts under the hand of Moses and Aaron

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

149 וקדש את עצמך במותר לך

"קדש עצמך במותר לך". פרישות פירושה להימנע אפילו מדברים המותרים.

Yevamot 20a:15 יבמות כ' א:ט"ו

איסור קדושה — שניות מדברי סופרים, ואמאי קרי לקה איסור קדושה? אמר אב"י: כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש. אמר לקה רבא: וכל שאינו מקיים דברי חכמים, קדוש הוא דלא מיקרי, רשע נמי לא מיקרי! אלא אמר רבא: קדש עצמך במותר לך.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

150 תשובה ומע"ט

"תשובה ומעשים טובים כמגן מפני הפורענות". תחילה באה התשובה,

159 ונחנו מ"ה

|"ומה אנחנו". ביטולו המוחלט של משה.

Exodus 16:7 שמות ט"ז:

ובקר וראיתם את־כבוד ה' בשמעו את־תלנתיכם עליה ונחנו מה כי תלינו עלינו:

and in the morning, then ye shall see the glory of the L-RD; for that He hath heard your murmurings against the L-RD; 'and what are we, that ye murmur against us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

160 עניו מאד

|"והאיש משה עניו מאד".

Numbers 12:3 במדבר י"ב:

והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על־פני האדמה:

Now the man Moses was very meek, above all the men that —.were upon the face of the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

161 מראיהם ומעשיהם

|"מראה האופנים ומעשיהם כעין תרשיש". מילים אלה פותחות את המאמר בתורה אור שאליו מתייחסים.

Ezekiel 1:16 יחזקאל א':ט"ז

מראה האופנים ומעשיהם כעין תרשיש ודמות אחד לארבעתן ומראיהם ומעשיהם כאשר יהיה האופן בתוך האופן:

The appearance of the wheels and their work was like unto the colour of a beryl; and they four had one likeness; and their appearance and their work was as it were a wheel with—
in a wheel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 24

162 קדושה מביאה לידי ענוה וענוה מביאה לידי יראת חטא

המעלות שבסולם של רבי פינחס בן יאיר מוסברות בקטע זה.

Mishnah Sotah 9:15 משנה סוטה ט"ט:

... רבי פנחס בן יאיר אומר, וריזות מביאה לידי נקיות, ונקיות מביאה לידי טהרה, וטהרה מביאה לידי פרישות, ופרישות מביאה לידי קדושה, וקדושה מביאה לידי ענוה, וענוה מביאה לידי יראת חטא, ויראת חטא מביאה לידי חסידות, וחסידות מביאה לידי רוח הקדש, ורוח הקדש מביאה לידי תחית המתים, ותחית המתים בא על ידי אליהו זכור לטוב, אמר:

When Rabbi Meir died, the composers of fables ceased. When Ben Azzai died, the diligent students [of Torah] ceased. When Ben Zoma died, the expounders ceased. When Rabbi Joshua died, goodness ceased from the world. When Rabban Shimon ben Gamaliel died, locusts come and troubles multiplied. When Rabbi Elazar ben Azaryah died, the sages ceased to be wealthy. When Rabbi Akiba died, the glory of the Torah ceased. When Rabbi Hanina ben Dosa died, men of wondrous deeds ceased. When Rabbi Yose ... Katnuta died, the pious men (hasidim) ceased and

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

בגופו — יורדו לגיהנם ונידונין בה שנים עשר חדש. לאחר שנים עשר חדש — גופו כלה, ונשמתו נשרפת, ורוח מפזרתה תחת כפות רגלי צדיקים, שנאמר: "ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם".

Both the sinners of Israel and the sinners of the nations of the world descend bodily to Gehinnom and are judged there for twelve months. After twelve months their bodies are consumed and their souls burnt and the wind scatters them under the feet of the righteous, as it says "And you shall crush the wicked, for they will be as ash under the soles of your feet..." (Malachi 3:21)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY)

155 לדבקה בו

|"לאהבה את ה' אלקיך, ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו".

Deuteronomy 11:22 דברים י"א:כ"ב

כי אִם־שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מֵצַוְה אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָהּ אֶת־ה' אֱלֹהֵיכֶם לָלֶכֶת בְּכָל־דְּרָכָיו וּלְדַבְּקָה־בו:

For if ye shall diligently keep all this commandment which I command you, to do it, to love the L-RD your G-d, to walk in all His ways, and to cleave unto Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

156 לדבקה בו

|"לאהבה את ה' אלקיך, לשמוע בקולו ולדבקה בו, כי הוא חייך".

Deuteronomy 30:20 דברים ל':כ'

לְאַהֲבָה אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה־בו כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר:

to love the L-RD thy G-d, to hearken to His voice, and to cleave unto Him; for that is thy life, and the length of thy days; that thou mayest dwell in the land which the L-RD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

157 ידבר עמים תחתינו

|"ידבר עמים תחתינו ולאומים תחת רגלינו". כאן פירוש המילה "ידבר" הוא להנהיג.

Psalms 47:4 תהילים מ"ז:ד'

יְדַבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ וְלְאֻמִּים תַּחַת רַגְלֵינוּ:

He subdueth peoples under us, and nations under our feet

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

158 שאו שערים ראשיכם

|"שאו שערים ראשיכם". מובא כמקור למשמעות המילה "ראשים".

Psalms 24:7 תהילים כ"ד:ז'

שָׂאוּ שַׁעְרֵיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹאוּ מֶלֶךְ הַכְּבוֹד:

Lift up your heads, O ye gates, and be ye lifted up, ye everlasting doors; that the King of glory may come in

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

163 לאמר זה הדבר

"לאמר: זה הדבר אשר ציווה הוי". המילים המתבארות בחלק זה.

Numbers 30:2 במדבר ל:ב

וידבר משה אל־ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' And Moses spoke unto the heads of the tribes of the children of Israel, saying: This is the thing which the L-RD hath commanded.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

164 שכל הנביאים נתנבאו בכה נוסף עליהם משה שנתנבא בזה

רש"י: משה התנבא בלשון "כה אמר הוי", והנביאים התנבאו בלשון "כה אמר הוי"; משה התעלה עליהם בכך שהתנבא בלשון "זה הדבר".

Rashi on Numbers 30:3 רש"י על במדבר ל:ג

נדר. האומר הרי עלי קונם שלא אכל או שלא אעשה דבר פלוני; יכול אפלו נשבע שיאכל נבלות אני קורא עליו ככל היצא מפיו יעשה? ת"ל לאסור אסר — לאסור את המתיר ולא להתיר את האסור (ספרי): לא יחל דברו. כמו לא יחל דברו — לא יעשה דברו חליו (שם):

A VOW — This is when one says, Behold, I take upon my- self an obligation which is as sacred to me as an offering, that I will not eat, or that I will not do such-and-such a thing. — One might think that if he swears that he will eat the flesh of an animal which has not been slaughtered properly according to the rite that I may apply to him the text, "He shall do according to all that goeth forth from his mouth"! It, ... however, says, "[If

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman -- corrected vocalization (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain)

165 נעשה אדם בצלמנו כדמותנו

"נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". "כדמותנו" נקרא כדמות בלבד, ואילו "בצלמנו" הוא העצמות.

Genesis 1:26 בראשית א:כ"ו

ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו ויורדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל־הארץ ובכל־הרמש הרמש על־הארץ:

And G-d said: 'Let us make man in our image, after our likeness; and let them have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creepeth upon the earth.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

166 אלה מסעי

"אלה מסעי". פסוק זה פותח את המאמר בלקוטי תורה שאליו מתייחסים.

Numbers 33:1 במדבר ל"ג:א

אלה מסעי בני־ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד־משה ואהרן:

These are the stages of the children of Israel, by which they went forth out of the land of Egypt by their hosts under the hand of Moses and Aaron

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

167 כי ביום הזה יכפר

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם". פסוק זה פותח את המאמר בלקוטי תורה שאליו מתייחסים.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כי־ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

168 ואשים דברי בפיה

"ואשים דבריי בפיה". דבריו של ה' עצמו, הנמשכים באמצעות רצון הלב.

Isaiah 51:16 ישעיהו נ"א:ט"ז

ואשים דברי בפיה ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי־אתה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 26

169 לאמר זה הדבר

"לאמר: זה הדבר אשר ציווה הוי". הדברים מיושמים כאן ללימוד התורה של כל אדם.

Numbers 30:2 במדבר ל:ב

וידבר משה אל־ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'

And Moses spoke unto the heads of the tribes of the children of Israel, saying: This is the thing which the L-RD hath commanded.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

170 והיו הדברים . . . ודברת בם

"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום על לבבך". אלה הם ממש הדברים שנצטוו "היום".

Deuteronomy 6:6 דברים ו:ו

והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום על־לבבך:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ו-ז.

171 ודברת בם

"ושננתם לבניך ודיברת בם". האדם אומר את אותם דברים.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז

ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובילכתך בדרך ובשכבך ובקומך:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

172 קול דודי הנה זה בא

”קול דודי הנה זה בא”. הפסוק פותח את המאמר הנזכר.

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב:ח

קול דודי הנה זה בא מדלג עליהררים מקפץ עליהגבעות:

Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the mountains, skipping upon the hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

173 והגדת לבנך

”והגדת לבנך ביום ההוא לאמור: בעבור זה עשה הוי' לי”. המאמר הנזכר מסביר את הביטוי ”בעבור זה”.

Exodus 13:8 שמות י"ג:ח

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים:

And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the L-RD did for me when I came forth out of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

174 סדיה בחדש השלישי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א פ' יתרו.

175 בחדש השלישי כו' ביום הזה

”בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני”. המאמר הנזכר מסביר את הביטוי ”ביום הזה”.

Exodus 19:1 שמות י"ט:א

בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני:

In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

176 שהי פרוש מן האשה

משה עשה שלושה דברים מדעתו, והקב"ה הסכים עמו; אחד מהם היה שפרש מאשתו, כיוון שהשכינה דיברה עמו בכל עת.

Shabbat 87a:2 שבת פ"ז א:ב

אמר לה רבי יוסי: יום אחד הוסיף משה מדעתו. דתנא: שלשה דברים עשה משה מדעתו, והסכים הקדוש ברוך הוא עמו. הוסיף יום אחד מדעתו, ופירש מן האשה, ושבר את הלוחות.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת פז, א. וראה באוה"ת ויקרא כרך-ב ע' תשו.

177 ובפ' בראשית (כ"ב א')

ההערה מביאה את לשון הקטע בוחר כפי שהוא מצוטט שם: ”משה פרש מאשתו... לאחר מכן דבקה רוחו ברוח העליונה”.

הערת קה"ת

”משה אתפרש מאתתי כו' לבתר אתדבק רוחא ברוחא עילאה כו'” — אוה"ת ויקרא כרך-ב ע'תשי.

178 וביארו הרמ"ז פי ואתחנן

ההערה מביאה את דברי הרמ"ז כפי שהם מצוטטים שם: בעניין ”רב לך”, משה התאחד עם השכינה; הוא פרש מאשתו משום שהיה בכוחו להמשיך את הזיווג הפנימי, שלמעלה מזיווג יעקב ורחל, שממנו נמשכות נשמות.

הערת קה"ת

”גבי ורב לך דאזווג בשכינת” בענין הטעם שמה פרש א"ע מן האשה כי הי' בו כח להמשיך יחוד הפנימי שלמעלה מבחי' יחוד יעקב ורחל שהוא יחוד ד"נ להוליד נשמות ע"ש — אוה"ת ויקרא-ב ע' תשי.

179 רב לך

”רב לך, אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה”. מובא ביאורו של הרמ"ז על הזוהר לפסוק זה.

Deuteronomy 3:26 דברים ג:כ"ו

ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר ה' אלי רב־לך אל־תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה:

But the L-RD was wroth with me for your sakes, and heard not unto me; and the L-RD said unto me: ‘Let it suffice thee; speak no more unto Me of this matter

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

180 בפ' ויחי (דרמ"ו סע"א וע"ב)

ההערה מציינת שנוסח הזוהר בפרשת ויחי מובא שם בצירוף הגהות.

הערת קה"ת

ראה הלשון עם הגהות באוה"ת בראשית-ו דף תתשמב, ב.

181 יונתי בחגוי הסלע

”יונתי בחגוי הסלע”. הפסוק פותח את המאמר בלקוטי תורה שאליו מתייחסים.

Song of Songs 2:14 שיר השירים ב:י"ד

יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את־מראיך השמיעני את־קולך כ־יקולך ערב ומראיך נאנה:

O my dove, that art in the clefts of the rock, in the covert of the cliff, Let me see thy countenance, let me hear thy voice; 'For sweet is thy voice, and thy countenance is comely

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

182 איש כי ידור נדר

”איש כי ידור נדר להווי”. המאמר חוזר לדיני נדרים.

Numbers 30:3 במדבר ל"ג

איש כי־ידור נדר להי אִישׁ־שָׁבַע שָׁבַע לְאִסָּר אִסָּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּכָרוֹ כְּכֹל־הֵצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה:

When a man voweth a vow unto the L-RD, or sweareth an oath to bind his soul with a bond, he shall not break his word; he shall do according to all that proceedeth out of his mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

183 עד שידור בדבר הנדור

הכלל בנגמרא שנדר צריך להיעשות ”בדבר הנדור”.

Nedarim 13a:2-3 נדרים י"ג א:ב-ג

לֹא, דְּכֹוֹלִי עֲלֵמָא לִפְנֵי זְרִיקַת דְּמִים, וּמֵאִי טַעְמָא דְּמֵאן דְּשָׁרִי — אָמַר קָרָא: ”כִּי יִדַּר”, עַד שְׁיִדּוֹר בְּדָבָר הַנִּדּוּר, לְאַפּוֹקִי בְּכוֹר, דְּדָבָר הָאָסוּר הוּא. וּמֵאֵן דְּאָסַר, אָמַר קָרָא: ”לֵה”, לְרִבּוֹת דְּבָר הָאָסוּר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

184 ואנכי עפר ואפר

המילים כאן מצטטות את Genesis 18:27. הקטע מופיע למטה.

Genesis 18:27 בראשית י"ח:כ"ז

וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא הוֹאֲלֹתִי לְדָבָר אֶל־אֲדֹנָי וְאֲנֹכִי עֹפֶר וְאַפֵּי:
And Abraham answered and said: 'Behold now, I have taken
upon me to speak unto the L-rd, who am but dust and ashes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יח, כז.

185 שכינתא עילאה היא בינה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פרס שכי"ג, פכ"א. קה"י בערכו.

186 ברי"ח שם

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

נעתק גם באוה"ת בראשית-ב דף רנט, ב. ושם בכרך-א דף צד, א.

187 בביאור ע"פ מי מנה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לעיל פי בלק.

188 סדי"ה שוש אשיש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לקו"ת פי' נבים מז, ד ואילך.

189 את זלעז"ז עשה האלקים

המילים כאן מצטטות את Ecclesiastes 7:14. הקטע מופיע למטה.

Ecclesiastes 7:14 קהלת ז:י"ד

כִּיּוֹם טוֹבָה הָיְתָה כְּטוֹב וּכְיוֹם רָעָה רָאָה גַם אֶת־זֶה לְעִמְתּוֹזָה עֲשֵׂה
הָאֱלֹקִים עַל־דְּבָרָת שְׁלֹא יִמָּצֵא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוּמָה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity
consider; G-d hath made even the one as well as the other, to
the end that man should find nothing after him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ז, יד. חלק מכאן הובא בהמשך מים רבים תרל"ו פרק קצ.

190 ונכרתה הנפש ההיא מלפני

המילים כאן מצטטות את Leviticus 22:3. הקטע מופיע למטה.

Leviticus 22:3 ויקרא כ"ב:ג

אָמַר אֱלֹהִים לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִקְרַב מִכָּל־זֶרְעֶכֶם אֶל־הַקֹּדְשִׁים
אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְטִמְאַתּוּ אֶת־לִבּוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלִּפְנֵי
אֲנִי ה'

Say unto them: Whosoever he be of all your seed throughout
your generations, that approacheth unto the holy things,
which the children of Israel hallow unto the L-RD, having
his uncleanness upon him, that soul shall be cut off from
before Me: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כב, ג.

191 והחסרון והפגם שנעשה למעלה

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: The Previous Rebbe's
maamar "ע"כ יאמרו" (5691).

הערת קה"ת

ראה ד"ה ע"כ יאמרו תרצ"א (בסה"מ קונטרסים ח"א) פ"א. ובכ"מ.

192 וחטא הוא לי חסרון

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Sefer HaMaamarim
5664.

הערת קה"ת

ראה מ"א א, כא ובפרש"י שם. לקו"ת פי' נצבים נא, א. סה"מ תרס"ד ע' שטז.
ד"ה על כן יאמרו המושלים תרצ"א בתחלתו. ראה לקו"ש ח"ד ע' 1200
הערה 42. לקו"ש ח"כ ע' 318. ולהעיר מהקדמת דרך חיים לכ"ק אדמו"ר
האמצעי.

193 בדי"ה אלה מסעי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פח, א-ב. שם, ד.

194 וקדש א"ע במותר לך

המילים כאן מצטטות את Yevamot 20a:15. הקטע מופיע למטה.

Yevamot 20a:15 יבמות כ' א:ט"ו

אִיסוּר קְדוּשָׁה — שְׁנִיּוֹת מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וְאַמְאֵי קָרִי לְקַה אִיסוּר
קְדוּשָׁה? אָמַר אֲבִי: כָּל הַמְקֻיִּים דְּבָרֵי חֻכְמִים נִקְרָא קְדוּשָׁה. אָמַר לְקַה
רַבָּא: וְכָל שְׂאִינוֹ מְקֻיִּים דְּבָרֵי חֻכְמִים, קְדוּשָׁה הוּא דְלֹא מִיְקָרִי, וְשַׁע נְמִי
לֹא מִיְקָרִי! אֲלֹא אָמַר רַבָּא: קְדוּשָׁה עֲצֻמָּה בְּמוֹתֵר לָךְ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות כ, א.

195 תשובה ומע"ט

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות פ"ד, מ"א. [כ].

196 את האור כי טוב

המילים כאן מצטטות את Genesis 1:4. הקטע מופיע למטה.

Genesis 1:4 בראשית א':ד'

וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת־הָאֹר כִּי־טוֹב וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:

And G-d saw the light, that it was good; and G-d divided the
light from the darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, ד.

197 ואהבת את ה' לדבקה בו

הערת קה"ת מפנה Deuteronomy 11:22 למילים האלה.

Deuteronomy 11:22 דברים י"א:כ"ב

כִּי אִם־שֹׁמֵר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם
לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָה אֶת־יְיָ אֱלֹהֵיכֶם לְלַקֵּחַ בְּכָל־דַּרְכֵּי וּלְדַבְּקָהּ־בוֹ:

For if ye shall diligently keep all this commandment which I command you, to do it, to love the L-RD your G-d, to walk in
all His ways, and to cleave unto Him
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
ראה דברים יא, כב. ל, כ.

198 ידבר עמים תחתינו

המילים כאן מצטטות את Psalms 47:4. הקטע מופיע למטה.

Psalms 47:4 תהילים מ"ז:

ידבר עמים תחתינו ולאמים תחת רגלינו:

He subdueth peoples under us, and nations under our feet

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים מז, ד.

199 סד"ה משה ידבר

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

תו"א סח, ב "פי הענווה למעלה זהו ירידת אוא"ס ב"ה והתלבשותו בחכמה
וחסד שהוא בחי ירידה ושפלות לגבי אוא"ס ב"ה — אוה"ת פ' וירא כרך-א
צד, א.

200 וסד"ה מראיהם ומעשיהם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א פ' יתרו.

201 שכל הנביאים . . בזה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברש"י רי"פ מטות (מספרי [פי' קנג]). ובלקח טוב עה"ת. [כ].

202 נעשה אדם בצלמינו כדמותנו

המילים כאן מצטטות את Genesis 1:26. הקטע מופיע למטה.

Genesis 1:26 בראשית א':כ"ו

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵנוּ וְיִרְדּוּ בְּדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף
הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל-הָאָרֶץ:

And G-d said: 'Let us make man in our image, after our like-
ness; and let them have dominion over the fish of the sea,
and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all
the earth, and over every creeping thing that creepeth upon
'the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, כו.

203 בד"ה אלה מסעי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פח, ג ואילך.

204 דכ"ף הדמיון כמו הדמות

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת פ' מטות ע' אישטז בזה.

205 ובד"ה כי ביום הזה יכפר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אחרי כן, ב.

206 ואשים דברי בפיו

המילים כאן מצטטות את Isaiah 51:16. הקטע מופיע למטה.

Isaiah 51:16 ישעיהו נ"א:ט"ז

וְאֲשֶׁם דְּבָרִי בְּפִי וּבְצֶל יָדִי כְּסִיתִיהּ לְנִטְע שְׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ וְלֵאמֹר
לְצִיּוֹן עַמִּי-אַתָּה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered
thee in the shadow of My hand, That I may plant the heav-
ens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion:
'Thou art My people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נא, טז.

207 נדרים סייג לפרישות

"נדרים סייג לפרישות". נקודת המוצא להסבר עניינם של הנדרים.

Pirkei Avot 3:13 משנה אבות ג':י"ג

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, שְׁחוֹק וְקִלּוֹת רָאשׁ, מְרַגְּלִין לְעֶרְוָה. מְסַרְתָּ, סִיג
לְתוֹרָה. מַעֲשָׂרוֹת, סִיג לְעֶשֶׂר. נְדָרִים, סִיג לְפִרְיָשׁוֹת. סִיג לְחֻכְמָה,
שְׂתִיקָה:

Rabbi Akiva said: Merriment and frivolity accustom one to
sexual licentiousness; Tradition is a fence to the Torah;
Tithes a fence to wealth, Vows a fence to abstinence; A fence
to wisdom is silence

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-
BY)

27 פסקה

208 קדש אי"ע במותר לך

"קדש את עצמך במותר לך". זו הגדרתה של פרישות.

Yevamot 20a:15 יבמות כ' א:ט"ו

אִיסוּר קְדוּשָׁה — שְׁנֵי מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וְאַמְּאִי קָרִי לְקַה אִיסוּר
קְדוּשָׁה? אָמַר אֲבִי: כָּל הַמְּקַיִּים דְּבָרֵי חֻכְמִים נִקְרָא קְדוּשָׁה. אָמַר לְקַה
רָבָא: וְכָל שְׂאִינוּ מְקַיִּים דְּבָרֵי חֻכְמִים, קְדוּשָׁה הוּא דְּלֹא מִיקְרִי, רְשַׁע נָמִי
לֹא מִיקְרִי! אֵלֶּא אָמַר רָבָא: קְדָשׁ עֲצָמָה בְּמוֹתֵר לָךְ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות כ, א. [כ].

209 בזוללי בשר וסובאי יין

"אל תהי בסובאי יין, בזוללי בשר".

Proverbs 23:20 משלי כ"ג:כ'

אַל-תִּהְיֶה בְּסוּבְאֵי-יַיִן בּוֹזְלֵי בָשָׂר לָמוֹ:

Be not among winebibbers; Among gluttonous eaters of
flesh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה משלי כג, כ.

210 בד"ה בהעלותך

שם מבואר הכלל של חז"ל שעם הארץ אינו רשאי לאכול בשר: אין הוא יכול להעלות את הבשר, ומכאן שהאדם מעלה את המאכל שהוא אוכל. המאמר פותח בהדלקת הנרות של אהרן ובקורבנות הנשיאים, שכל אחד מהם העלה את שבטו.

הערת קה"ת
לעיל לא, ג.

211 בהעלותך את הנרות

"בהעלותך את הנרות". הפסוק פותח את המאמר בלקוטי תורה שאליו מתייחסים.

Numbers 8:2 במדבר ח"ב

דבר אל־אֶהרֹן ואֶמְרָתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרֹת אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְוֹרָה יֵאֲדִירוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת:

Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest' the lamps, the seven lamps shall give light in front of the 'candlestick

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

212 ע"ה אסור לאכול בשר

"עם הארץ אסור באכילת בשר". המאמר על "בהעלותך את הנרות" מסביר שהוא אינו יכול להעלות אותו.

Pesachim 49b:3 פסחים מ"ט ב"ג

תנאי, רבי אומר: עם הארץ אסור לאכול בשר, (בהמה) שנגמר: זאת תורת הבהמה והעוף: כל העוסק בתורה מותר לאכול בשר בהמה ועוף, וכל שאינו עוסק בתורה אסור לאכול בשר בהמה ועוף.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים מט, ב. [כ].

213 כי יפליא לנדור

"איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר". "יפליא" נקרא מלשון "פלא".

Numbers 6:2 במדבר ו"ב

דבר אל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ואֶמְרָתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יִפְלֹא לְנָדֹר נָזִיר לְהִזָּר לֵה'

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When either man or woman shall clearly utter a vow, the vow of a ,Nazirite, to consecrate himself unto the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר ו, ב.

214 לשון מופלא ומכוסה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

כוונתו הק' לחגיגה (יג רע"א). וע' בת"ז דפוס זיטאמיר ה"פ [ה' פעמים] (קנא, ב). [תז"ה זה, א] קמט ריש ב [שם צד, ג] קנא, א [ב שם צו, ד] קנו, ב [שם ק, ד] קנח, א [שם קא, ג]. [כ].

215 מופלא ומכוסה

"אל תדרוש במה שמופלא ממך ואל תחקור במה שמכוסה ממך". זהו המקור לקריאת "יפליא" במשמעות "מופלא ומכוסה".

Chagigah 13a:2 חגיגה י"ג א"ב

עד כאן יש לך רשות לדבר, מכאן ואילך — אין לך רשות לדבר, שכן כתוב בספר בן סירא: "במופלא ממך אל תדרוש, ובמכוסה ממך אל תחקור. במה שהורשית התבונן, אין לך עסק בנסתרות". תנאי, אמר רבן יוחנן בן זכאי: מה תשובה השיבתי בת קול לאותו רשע בשעה שאמר "אעלה על במתי עב אדמה לעליון" — יצתה בת קול ואמרה לו: רשע בן רשע, בן בנו של נמרוד הרשע, שהמריד כל העולם כולו עליו במלכותו —

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

216 ובפרדס ערך נדר

ההערה מציינת שלשון הפרדס מועתקת שם, בעניין הקשר בין המילה נדר למילה דירה.

הערת קה"ת

הלשון נעתק באוה"ת מטות ע' ארעו בענין שלשון נדר מלשון דירה.

217 ובמאור"א את נ"ט

ההערה מצטטת שם את לשון מאורי אור: נדר הוא אימא עילאה, ונדר עולה בגימטריה 248 ועוד שש; השש הן שלוש המוחין של ז"א ושלוש הלבושים שלהם.

הערת קה"ת

"נדר אימא עילאה כו' ולכן נדר גימט' רמ"ח והואו היתירים ג' מוחין דז"א וג' לבושים שלהם כו'" — ביאח"ז להצ"צ כרך-ב ע' תשעה.

218 רבות ויצא ר"פ ע'

ההערה מציינת שלשון המדרש מועתקת שם.

הערת קה"ת

הלשון נעתק באוה"ת במדבר כרך-ו ע' איתתקנג.

219 "זקני בת ציון יושבים לארץ ידמו". המדרש על הפסוק הזה מובא בהקשר של נדרים.

Lamentations 2:10 איכה ב"י

יֵשְׁבוּ לָאָרֶץ יְדֻמוּ זְקֵנֵי בִתְ־צִיּוֹן הָעָלוּ עָפָר עַל־רִאשֵׁם חָגְרוּ שָׁקִים הוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשׁוֹ בְּתוֹלַת יְרוּשָׁלַם:

They sit upon the ground, and keep silence, The elders of the daughter of Zion; They have cast up dust upon their heads, They have girded themselves with sackcloth; The vir-

gins of Jerusalem hang down Their heads to the ground

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

220 בזח"ב יתרו צ"א ב' . . ובכח"י פ' יתרו

ההערה מציינת שמקורות אלה בעניין נדרים, מן הזוהר ועד רבינו בחיי, מצוטטים שם.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת מטות ע' ארעג. אשלו.

221 וארשתיך לי

"וארשתיך לי לעולם". הפסוק פותח את המאמר בלקוטי תורה שאליו מתייחסים.

Hosea 2:21 הושע ב"כ"א

וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי בְצֹדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְרַחֲמִים:

מדברת על המקרה המצוי, ולכן אומרים "בלי נדר".

הערת קה"ת

דמשמעות הענין (לכאורה) שעכשיו אין לנו כח להמשיך בחי' זו. אבל, כיון שהדין ברור דנדר חל גם עכשיו, עכצ"ל שלא זה כוונת הלקו"ת כי"א ע"ד שהתורה על הרוכב תדבר ולכן צ"ל כו', וכיו"ב — משיחת שי"פ מטוי"מ תשמ"ח הערה 17 בשולי העמוד.

229 צ"ל בלי נדר

ההערה מפנה שם לדיון באמירת "בלי נדר".

הערת קה"ת

ראה טושו"ע יו"ד סר"ג, ד. וראה לקו"ש-יג ע' 109.

And I will betroth thee unto Me for ever; Yea, I will betroth thee unto Me in righteousness, and in justice, And in lovingkindness, and in compassion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

222 שו"ה דר"ה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

צ"ל רנ"ה. [כ].

223 כדאיתא בגמרא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נדרים (י, א) ובכ"ד. [כ].

224 כה תברכו

המאמר על "כה תברכו" מבאר שכל ברכה ממשיכה אלוקות בעולם ובנפש, ושיש להעלות שלב אחר שלב את הנפש הבהמית, שחיותה מן המאכל שבנוגה; הטקסט מפנה אליו בהקשר של ביאור העלאת הנבראים באמצעות קריאת שמותיהם בידי אדם.

הערת קה"ת

לעיל פ' נשא כו, ב.

225 כה תברכו

"כך תברכו את בני ישראל". הפסוק פותח את המאמר בלקוטי תורה שאליו מתייחסים.

Numbers 6:23 במדבר ו:כ"ג

דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:

Speak unto Aaron and unto his sons, saying: On this wise ye' shall bless the children of Israel; ye shall say unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

226 ויקרא האדם שמות

"ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים". מתן השמות לבעלי החיים בידי אדם העלה אותם לשורשם.

Genesis 2:20 בראשית ב:כ'

וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל־הַבְּהֵמָה וְלָעוֹף הַשָּׁמַיִם וְלִכְל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְלָאָדָם לֹא־מָצָא עֹזֵר כִּנְגְדּוֹ:

And the man gave names to all cattle, and to the fowl of the air, and to every beast of the field; but for Adam there was not found a help meet for him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

227 לאמר זה הדבר

"לאמור: זה הדבר". כוח הדיבור שבנדר נובע מכך.

Numbers 30:2 במדבר ל:ב'

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'

And Moses spoke unto the heads of the tribes of the children of Israel, saying: This is the thing which the L-RD hath commanded.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

228 ולכן עכשיו שנתמעטו הלבבות צ"ל בלי נדר

השיחה מעירה שנראה שמילים אלה אומרות שכיום אין בכוחנו להמשיך מדרגה זו; אך מאחר שנדר חל בוודאי גם בזמן הזה, הכוונה היא שהתורה

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann -- corrected vocalization (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/ (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likutei-torah/matos/1/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק